

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1915.

Första kammaren.

Nr 50.

Lördagen den 17 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet friherre *Beck-Friis* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 119, angående åtgärder från det allmännas sida för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk; och

nr 134, angående användande av allmänna besparingar å riksstatsens femte huvudtitel till modernisering av övningsbatteriet i exercishuset vid flottans station i Karlskrona m. m.

Justerades prokollet för den 12 i denna månad.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 111 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslaget till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående hyresbidrag åt den med drottning Sofias stiftelse förenade vårdanstalten för blinda dövstumma och blinda sinnesslöa m. fl.;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beviljande av lån av statsmedel för understödjande av behövande konstidkare; och

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt anvisande av medel till understöd för byggandet av en flytdocka i Göteborg; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avsättande till nationalpark av ett område norr om Torne träsk i Norrbottens län jämte två i ämnet väckta motioner;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående eller upplåtande i vissa fall av mark från kronoegendomar;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphörande av ett staden Karlstad beviljat privilegium i fråga om skyl-

digheten att bygga och underhålla bro över Klarälvens västra älvgrän vid nämnda stad;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Kopparbergs köping av vissa delar av gruvingenjörsbostället Stora Gården nr 1 och Stortorp nr 1 i Ljusnarsbergs socken av Örebro län;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående till Eskilstuna stad av kronan eventuellt tillkommande rätt till visst område av den så kallade Västermarken;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 40, i anledning av väckt motion med förslag att författningarna angående skatteköp och skatteomföring av kronojord skola tills vidare upphöra att gälla m. m.;

nr 41, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t om inrättande av spannmålslagerhus; och

nr 42, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående revision av författningarna rörande häradsallmänningar m. fl. allmänningsskogar.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts nästlidne dag bordlagda nådiga proposition nr 121, angående upplåtelse till lotsverket av visst område å Södra Djurgården för anordnande därstädes av förrådslokaler m. m.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet nedannämnda under gårdagen bordlagda motioner:

nr 80, av herr *Almer*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om skyddskoppypmpning; och

nr 81, av herr *Rosén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyddskoppypmpning.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets sistlidne dag bordlagda utlåtanden, nr 38 och 39.

Föredrogs konstitutionsutskottets den 28 och 30 sistlidne januari bordlagda memorial nr 1, punkten 1:o), innefattande det från 1914 års senare riksdag vilande förslaget angående ändrad lydelse av §§ 18 och 22 regeringsformen.

Ifrågavarande förslag antogs.

Vid förnyad föredragning av lagutskottets den 13 och 14 innevarande april bordlagda utlåtande nr 20, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 3 § i förordningen angående försäljning av alkoholfria drycker samt svagdricka, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 13 och 14 i denna månad bordlagda utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner angående dels åtgärder till motverkande av förefintliga missförhållanden med avseende å det sedliga tillståndet i riket, dels ock ändring i 10 kap. 14 § strafflagen.

Om åtgärder mot den sedliga uvertningen.

Uti en inom första kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 1, hade herr *Thyrén* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga under överbäggande, på vad sätt åtgärder måtte kunna vidtagas i syfte att motverka förefintliga missförhållanden med avseende å det sedliga tillståndet i riket, samt därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

I samband med denna motion hade lagutskottet till behandling förehäft en inom nämnda kammare av samme motionär väckt motion, nr 2, uti vilken sistnämnda motion hemställdes, att sådan ändring måtte vidtagas i strafflagen 10 kap. 14 § att samma straff, som där för närvarande stadgades för offentlig uppmaning till ohörsamhet mot lag eller laga myndighet, måtte utsträckas att gälla jämväl offentlig uppmaning till osedlighet.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på anförda grunder hemställt:

1:o) att riksdagen, i anledning av herr *Thyréns* motion nr 1 i första kammaren, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga under överbäggande, huruvida och på vad sätt åtgärder måtte kunna vidtagas i syfte att motverka förefintliga missförhållanden med avseende å det sedliga tillståndet i riket, samt därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda; samt

2:o) att herr *Thyréns* motion nr 2 i första kammaren icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Lindhagen, Söderbergh, Stärner, Alexanderson, Persson* i Norrköping, *Schotte* och *Svensson* i Eskilstuna, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Söderbergh*: Herr talman! Då för cirka 2½ månader sedan här i kammaren behandlades en framställning från lagutskottet, att de båda motioner, varom här är fråga, måtte få till kammaren återlämnas och hänvisas till annat utskott, framhölls

Om åtgärder
mot den sed-
liga urart-
ningen.
(Forts.)

bland annat, att lagutskottet var så övermåttan arbetstyngt och att dess dyrbara tid ej borde upptagas av spörsmål, som inte rätteligen hörde under dess behandling. I sanningens intresse anser jag mig nu böra meddela kammaren, att de sålunda yppade farhågorna för en oskäligen ökning i utskottets arbetsbörda visat sig fullständigt ogrundade. Handläggningen av herr Thyréns motioner upptog i runt tal 3 minuter, vartill sedermera kommit någon stunds korrekturläsning. Motionerna expedierades på ungefär samma tid, gissar jag, som den ärade motionären använt för deras skrivande.

Men även denna tid måste anses alldeles för lång. Ty en framställning, så avfattad som den förevarande, hade verkligen inte förtjänt annat än ett ögonblickligt och blankt avslag. Om herrarna se på lagutskottets betänkande, skola ni finna, att det är ett mycket märkligt aktstycke, som väl knappast har sin motsvarighet i någon föregående års riksdagshandlingar. Ni finna den ärade motionärens yrkanden återgivna, men hans *motivering*, den få ni förgäves leta efter, och det av det enkla skälet, att i hans motioner inte finns någon *motivering* alls. På sidan 2 i betänkandet står visserligen i kanten ordet »*motivering*», men det hänvisar till den *motivering*, som anfördes av fjolårets *sedlighetsmotionärer*, bland vilka herr Thyrén icke befann sig, och den *motiveringen* har icke heller av herr Thyrén åberopats.

Då utskottet inte framlagt herr Thyréns motion (jag behöver bara tala om huvudmotionen nr 1; den andra, nr 2, är i fråga om bristande *motivering* denna lik), så skall jag taga mig friheten att göra det. Den är så kort och koncis, att det inte medför någon nämnvärd tidspilla eller tankemöda. Motionen lyder som följer:

»I motion nr 33 i första kammaren under januari-riksdagen år 1914 samt i motion nr 57 under sistförflutna riksdag hemställde herr Trygger m. fl. om skrivelse till Kungl. Maj:t rörande åtgärder mot den *sedliga urartningen*. Lagutskottets hemställan i anledning av denna motion bifölls av första men avslogs utav andra kammaren. Då de under debatterna förebragta skälen för avslag synt mig föga övertygande, får jag hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga under övervägande, på vad sätt åtgärder må kunna vidtagas i syfte att motverka förefintliga missförhållanden med avseende å det *sedliga tillståndet i riket*, samt därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda.»

Alltså, herr Thyrén konstaterar till en början det för alla riksdagsmän välbekanta faktum, att under de båda riksdagarna förlidet år herr Trygger m. fl. hemställde om åtgärder mot den *sedliga urartningen*, och att lagutskottets hemställan i anledning av motionerna bifölls av första, men avslogs av andra kammaren. Jag kan nu få erinra därom, att majoriteten i denna kammare var 66 mot 44, och att minoriteten i andra kammaren var 60 mot 103.

Därefter kommer den ärade motionären med den hugnesamma upplysningen, att de under debatterna förebragta skälen för avslag

synts *honom* föga övertygande. Och då han finner detta led-samma förhållande tillräckligt avgörande, hemställer han etc. Punkt och slut!

Tänk nu, om det skulle bli kutymen här i riksdagen, att man tager upp andras framställningar från föregående år, som blivit avvisade, bara med den lilla förevändningen, att man funnit avslagsskälen föga övertygande, och ingenting vidare. Vart skulle det bära hän?

Om en enkel nykomling i andra kammaren kom på en så för-flugen idé för att sedan i hemorten kunna brösta sig över, att han uppträtt som motionär i riksdagen, så finge det vara hänt. Fast det naturligtvis genast skulle framhållas i den välsinnade pressen som bevis på den sjunkande nivån i den kammaren. Men nu är det *professor Thyrén!* Jag kan inte underlåta att med en liten om-svägning av ett par ord citera den latinska maningen: *quod licet bovi, non licet Jovi.*

Ja, en motion, som icke innehåller någon som helst motivering eller åberopar något som helst stöd för sitt yrkande, *kan* rätteligen icke och *bör* icke få annat svar, än att den icke föranleder någon riksdagens åtgärd. Det är det yrkandet, som reservanterna förenat sig om, och till det yrkandet hemställer jag om bifall.

Nu veta vi väl, att den felande motiveringen, den få vi nu snart höra i det väntade stora talet av den ärade motionären. Men jag vill säga, att den kommer för sent. Den hörs för resten bara i denna kammare, där ju motionären alltid har en säker majoritet, som väl ingen bättring behöver, från hans synpunkt åtminstone, men till andra kammaren, som verkligen också har sitt ord med i laget, och där det stora omvändelseverket rätteligen hör hemma. dit når icke ens herr Thyréns starka stämma i dag. Frågans öde kan alltså redan på förhand anses alldeles givet.

Men, herr talman, härmed kan jag inte avfärda detta spörsmål. Det har inberättats, att fjolårets sedlighetsmotioner spelade en icke oviktig roll under det årets valrörelser på många ställen i landet, och att man sökte framställa dem, som här i riksdagen icke kunnat biträda motionärernas yrkanden, såsom föraktliga och farliga indivi-der, som man borde akta sig noga för. Jag anser därför, att jag bör få lov att i detta sammanhang högt och bestämt betona, att jag och — jag är livligt förvissad därom — alla mina meningsfränder utan undantag äro innerligen besjälade av, att allt vad göras kan måtte gö-ras från alla håll för höjandet av vårt folks sedliga styrka. Det är ju *a* och *o* i våra politiska strävanden att söka bereda ett sunt och i bästa mening moraliskt liv, en värdig och i allo lycklig tillvaro åt alla det svenska samhällets innebyggare. Men vi tro inte, att det be-hövs någon särskild utredning härom, eller att någon sådan över hu-vud taget är möjlig rörande denna stora sak. För oss ligger vägen ganska klar. Vi vilja försöka vinna målet främst genom kloka, djup-gående och väl avvägda sociala reformer, befordrandet av förbättrade levnadsförhållanden och levnadsvillkor för de ekonomiskt svagare klasserna, en fördjupad och vidsynt folkuppfostran, en energisk och

*Om åtgärder
mot den sed-
liga urart-
ningen.
(Forts.)*

Om åtgärder
mot den sed-
liga urart-
ningen.
(Forts.)

målmedveten kamp mot rysdryckseländet och folkhälsans främjande jämväl på andra områden, beredandet av förvärvsmöjligheter för varje duglig arm och varje villig kraft.

Den förebräelsen skall icke och får icke riktas mot oss, att inte vårt folks friskhet, sundhet och styrka ligger oss lika varmt om hjärtat som någon annan.

Dessa viktiga spörsmål få inte utbasunas såsom något särskilt politiskt partis hjärtesak. De höra oss alla till.

Herr Thyren: Herr talman, mina herrar! Jag ber genast att få tillkännagiva, att jag ej skall yttra mig om den senare av de två punkter, som förekomma i utskottets yrkande, den om ändring av 10:14 strafflagen. Jag skall för min del ej göra någon invändning mot utskottets däri uttalade ståndpunkt, dess avslagsyrkande, och att jag likväl har upptagit frågan i en särskild motion, grundar sig endast och allenast därpå, att det av andrakammardebatten i fjol framgick, såvitt jag kunnat förstå av ett yttrande utav lagutskottets ärade ordförande, att det hade varit tvekan inom utskottsmajoriteten i denna punkt. Jag ansåg mig därför böra giva utskottsmajoriteten tillfälle att ännu en gång överväga den.

Jag kommer sålunda nu att uteslutande sysselsätta mig med den första punkten. Därvid skall jag först något uppehålla mig vid motionens *form*, dels dess kläm och dels dess motivering. Jag hade beträffande *klämman*, som herrarna lätt förstå, valet mellan att antingen adoptera utskottets formulering från i fjol eller motionärernas, av utskottet förkastade. Hövligheten mot utskottet syntes mig tala för det förra. Möjligheten att motionen därmed kunde hamna hos ett tillfälligt utskott skrämde mig just icke, då jag icke ansåg det för precis någon stor olycka, om det lades tid mellan första och andra kammarens behandling.

Vad vidare angår *motiveringen* så har det redan förut här i kammaren och ävenså just nyss betecknats såsom en dess bättre sällsynt nonchalans, att jag ej förebragt någon ny sådan, av egen fatabur, och en ärad utskottsledamot i andra kammaren har ordagrant yttrat: »Med den motivering, som är förebragt i motionen, nämligen att de under debatten anförda skälen synas föga vägande, lärar icke lagutskottet ha kunnat bli övertygat om, att dess uppfattning från föregående år är oriktig.» Antagligen icke! Det vore väl besynnerligt, om utskottet det skulle bli och ännu besynnerligare, om jag skulle önska, att utskottet det skulle bli — jag, som uttryckligen begär, att utskottet skall yrka detsamma i år som i fjol. Den ärade utskottsledamoten tyckes ha glömt, att utskottsmajoriteten i fjol var på samma sida som jag, fast ej på samma sida som han; han tyckes ha råkat förväxla sig själv med utskottet. Jag hade ju all anledning att säga mig, att utskottet, för att vidhålla sin egen ståndpunkt, ej behövde något stöd från mig, i form av nya skäl. Skall man

nödvändigt skruva fram en delikatessfråga, så kunde man efter mitt omdöme snarare finna en »sidvördnad» mot utskottet i att, genom att hänvisa detsamma på nya skäl, underkänna dess egen motivering. Men detta är ju en smaksak, varom icke kan disputeras. Vad åter beträffar tillfället att genom ny motivering söka inverka på *andra kammaren*, såsom den ärade ledamoten nyss antydde, så begriper jag hans tanke, men detta var omöjligt för mig av skäl, som jag ej här kan gå in på.

Jag har emellertid, som sagt, tillåtit mig säga, att avslags-skälen äro föga övertygande, och är sålunda beviskyldig. Naturligtvis håller jag mig i huvudsak till kammardebatterna, där man ju bör ha själva *quinta essentia* av allt förnuftigt, som skulle kunna uppbringas mot den begärda utredningen.

Oberoende av alla sakliga argument angrep man en rent yttre omständighet. Man pekade på *partimärket*: ett parti ville monopolisera sedligheten! Strängt taget finns det ju nu ej något partimärke på motionen, då jag ej tillhör något parti, men vi ha likväl nyss hört antydningar i samma riktniing. Nu vill jag göra det medgivande åt den siste ärade talaren, att naturligtvis varje partifärg på en sådan här fråga är av ondo så till vida, att vi varken hava rätt eller anledning att misstänka ens någon enda enskild riksdagsman, mycket mindre något helt parti för att gilla vad de anse såsom verkliga konstaterad osedlighet. Men det är kanske ej alldeles uteslutet, att det skulle kunna finnas till och med hela partier, som antingen icke godtaga de åberopade symtomen såsom *bevis* på osedlighet — de säkta barnen födas uti »ideala samvetsäktenskap», våldtäktsbrottens ökning beror på, att de oftare angivas; erotiska danser, teaterstycken, litteratur äro bagateller, som endast hyckleriet kan finna på att sätta i samband med sedligheten o. s. v. — eller också, om de än godtaga bevisen, opponera sig mot, att en *utredning* skulle vara rätta vägen, kanske därför att partiet som sådant känner ett universalmedel mot allt ont, nämligen partiprogrammet. Och jag må säga, att, om vi gå tillbaka till i fjol, det verkligen ser ut, som om högermännen i fråga icke haft någon så alldeles oriktig instinkt, då de antogo, att högerpartiet stode något anorlunda än de andra, särskilt än socialdemokraterna. Man är ju skyldig att tro, att var och en talare, som uppträdde här i debatten, i sitt slutyrkande lät sig bestämmas av sakliga skäl och ej av motionens ursprung. Nåväl! Inom båda kamrarna uppträdde 10 högermän, samtliga för, 10 liberaler, av vilka 7 för och 3 emot, 8 socialdemokrater, av vilka 6 bestämt emot och 2 — herrar Lindhagen och Sven Persson — visserligen på sitt sätt för, men dock så, att de själva erkände sin motivering gå lika mycket på avslag (varav de ju också i år tagit konsekvensen). Att döma härav synes högern ha varit ganska kompakt i sin övertygelse om, att här föreläge missförhållanden, som krävde utredning, liberalerna stått delade, åtminstone till voteringen, och socialdemokraterna stått tämligen eniga om att

Om åtgärder
mot den sed-
liga urart-
ningen.
(Forts.)

Om åtgärder
mot den sed-
liga urart-
ningen.
(Forts.)

ingen utredning borde komma i fråga. Ditåt pekar också ett tillkännagivande i mycket positiv form, som jag, sedan jag väckt min motion, läste i det socialdemokratiska partiets ledande organ, att nämligen andra kammaren komme att avslå motionen. Mycket möjligt! I synnerhet om detta organ kanske kan *kommendera* alla de 87 — till kamp för *frihet* och kultur, mot intoleransen och hyckleriet.

Men jag lämnar frågan om partierna för att övergå till sakens realitet och begagnar mig då av en enkel och naturlig bild, som de flesta talare mer eller mindre använde i föl: osedligheten såsom en samhällssjukdom med sina symtom, orsaker och botemedel. I fråga om *symtomerna* var det i synnerhet en punkt, som helt naturligt och med rätta tilldrog sig uppmärksamheten: inverkan på *familjen*, i form av de fasta könsförbindelsernas undanträngande av lösa sådana, i främsta rummet bevisad genom statistikens siffror för *de s. k. oäkta barnen*. Den invändning, som företrädesvis riktades mot motionen i denna punkt och, såvitt jag kunnat döma av protokollet, tyckes hava varit ganska avgörande i andra kammaren och sålunda för frågans utgång, var denna: motionärerna operera med antalet oäkta barn, beräknade i procent på levande födda eller, vad som är ungefär detsamma, på antalet barnaföderskor; de borde i stället, menade man, hava beräknat procenten på antalet »ogifta kvinnor» — jag bibehåller för ledighetens skull detta uttryck och menar då: »ej gifta» kvinnor mellan 20 och 45 år, inräknat alltså änkor och frånskilda — och man broderade över jämförelser mellan Sverige och Balkanhalvön, kanske med någon förväxling av sedlighet och innanläsningsförmåga. Jag skulle ju kunnat förstå, om dessa motståndare hade sagt, att procenten bort beräknas på folkmängden i stället för på barnaföderskorna. I själva verket tror jag, att motionärerna hade stått mest oangripliga, om de gjort en dubbel procentberäkning, dels på folkmängden för att visa antalet av lösa förbindelser i landet, och dels på barnaföderskorna för att visa, hur stor del av de uppväxande barnen, som äro oäkta. Men motståndarnes metod att enbart operera med procenten på ogifta och därtill alla födande åldrar tillsammans leder i denna användning till egendomliga resultat. Det borde väl hava fallit de ärade motståndarna in, att om t. ex. ett land har, låt oss säga, 50,000 ogifta kvinnor i den där betydelsen, av vilka 2,000 under det givna året föda barn, och ett annat land *med samma folkmängd*, men färre och framför allt senare äktenskap, har 500,000 ogifta kvinnor, av vilka under det givna året 20,000 föda barn, så är procenten på de ogifta precis densamma, nämligen 4, men vad som icke är detsamma för den fråga, varom vi nu tala, är, huruvida i landet faktiskt födas 2,000 eller 20,000 oäkta barn, och det är väl en något besynnerlig tröst, den samhällsmoralist ger oss, som svarar: det betyder ingenting, att det finnes tio gånger flera oäkta barn i det landet, bekymra er icke för det — i det landet gifta de sig ju så mycket mera sällan. An-

märkaren, som i parentes sagt gör den riktiga observationen, för säkerhets skull tre gånger, att den största varsamhet måste iakttagas i fråga om statistiska siffror, har tydligen förväxlat de frågor, som det här gäller, nämligen hur stor frekvensen är av lösa förbindelser samt hur stor del av barnen som är äkta, med en fråga som t. ex. denna: är den ogifta kvinnan i Sverige mer eller mindre amoralisk än den ogifta kvinnan i, låt oss säga, Serbien? Kanske äro de lika, men kanske finns det så många fler hos oss, på folkmängden beräknat, och det är klart, att betydelsen för landet den ogifta kvinnans immoralitet beror, paribus ceteris, på antalet ogifta: med få ogifta betyder det mindre och med många betyder det mer. Frågan kan kanske för mängden synas klar med detta, men för säkerhets skull skall jag tillägga ett mera rent teoretiskt exempel, med extrema, med överdrivna siffror, för att göra saken fullt synlig för vederbörande, ett slags förstoringsglas. Antag två länder med samma folkmängd, låt oss säga, 10 miljoner. Det ena landet har med kinesisk konsekvens genomfört tidiga äktenskap, så att det endast finnes 1,000 ogifta kvinnor i åldern i fråga, under det att det däremot i det andra landet finnes en miljon sådana. Under det givna året föda i det första landet alla de 1,000, sålunda 100 %, barn, men i det senare landet föda 10,000 av hela miljonen, sålunda 1 %, barn. Vilket är nu det riktiga, mina herrar? Skall man säga, att i landet nr 1 med de 1,000 oäkta barnen osedligheten är större och närmare bestämt hundra gånger så stor som i det andra landet med samma folkmängd, men med 10,000 oäkta barn? Eller tvärtom, att osedligheten i det första landet är mindre än i det andra, närmare bestämt tio gånger mindre? Jag tycker för min ringa del, att det senare svaret låter mera resonabelt.

Sålunda torde det vara ganska obestridligt, att motionärerna haft goda skäl för sin procentberäkning. Jag skall emellertid tillägga några siffror som supplement på denna punkt, siffror som visa *tidsutvecklingen* i Sverige, visa den frammarsch, som de lösa förbindelserna gjort på de fastas bekostnad. Efter det att de oäkta barnens procent på barnaföderskor, med något stillastående under tiden 1810—40, successivt stigit från 2,46 år 1751, då dessa siffror börja, till 11,81 år 1903, så få vi, om vi följa de sista tio undersökta åren, nämligen 1903—12, följande siffror: 11,81; 12,15; 12,43; 12,93; 13,23; 13,50; 14,13; 14,36; 14,94 samt för år 1912 15,32. Det marscherar med en sådan matematisk regelbundenhet, att man skulle kunna ställa en approximativ prognos, räkna ut siffrorna i förväg genom att lägga till ungefär 0,3 för varje år. I absoluta siffror uttryckt har antalet äkta födda barn *sjunkit* från 121,146 år 1902 till 112,506 år 1912, under det att de oäkta föddas antal samtidigt *stigit* från 16,218 till 20,362.

Emellertid är motståndarnas beräkningsmetod, *procenten på ogifta*, så god som någon och litet till, om den bara rätt användes.

Om åtgärder mot den sedliga urartningen.
(Forts.)

Om åtgärder
mot den sed-
liga urart-
ningen.
(Forts.)

Det är klart, att det finns en särskild åldersgrupp, där man par préférence kan tala om frestelser i ordets egentliga mening, nämligen de *helt unga* kvinnorna. Om vissa förhållanden i ett samhälle öka de sexuella frestelsernas intensitet, skall det *först* visa sig inom den mest känsliga åldersgruppen 15—20 år, som helt visst också skall giva det *största* utslaget: antalet av 15—20 åriga kvinnors oäkta barn, beräknat i procent av samtliga ogifta kvinnor i denna ålder, är den bästa mätare på förhållandet mellan frestelsernas intensitet och motståndskraften. Här borde sålunda de ärade motståndarna ha frågat sig: hur står det till med den procenten? Ja, jag skall svara i deras ställe: anföra promille-talen, med decimalerna avrundade till närmaste hela tal, från och med 1860-talet då dessa siffror börja. Det går i följande progression: 1860-talet 3, 1870-talet 4, 1880-talet 5, 1890-talet 7, år 1901: 9, år 1905: 10, år 1906: 11, år 1908: 12, år 1909: 13 samt under det sist undersökta året, 1912: 14. Under 1890-talet ändrades beräkningsbasen något, men det inverkar icke mycket på totalbilden och naturligtvis icke alls på stigningen *under* 1900-talet. Jag skall lägga till, att en mycket markerad stegring, ehuru ej jämförlig med den nyss angivna, förekommer även i fråga om kvinnor mellan 20 och 25 år. Promilletalet där har under nämnda 50 år stigit visserligen icke fyr- à femdubbelt, men i alla fall med goda 50 procent, från 28 till 44.

Nu kan det sägas och har mycket ofta sagts, icke minst under dessa debatter att siffrorna om oäkta barn icke äro någon *exakt* mätare av osedlighet. Anmärkningen är ju alldeles riktig, att ett visst antal kan hänföra sig till verkliga samvetsäktenskap, mer eller mindre »ideala», och att ett visst antal legaliseras genom följande äktenskap, varvid jag dock vill erinra, att när dessa kvinnor ingå äktenskap, så är det blott i ungefär halva antalet fall med barnafadern. Om nu emellertid dessa omständigheter mer eller mindre inskränka symtomet's betydelse för osedligheten, så får man ej glömma, för det första, att statistikens allra främsta betydelse ligger i tidsutvecklingen, den ständigt fortgående stegringen av siffrorna, och för det andra, att det finnes mycken osedlighet, som icke kommer till synes i siffrorna för oäkta barn, närmast hela den s. k. *sterila osedligheten*. Grunden till steriliteten varierar: preventivåtgärder, fosterfördrivning, sådan beskaffenhet, exempelvis könssjukdom, hos endera parten, som hindrar konception eller utveckling av livsdugligt foster — därmed bland annat det mesta av den rena prostitutionen — de flesta fall av otukt med minderårig samt all onaturlig otukt. Dessutom finnes det ett stort område, där osedligheten visserligen icke är steril, men dock icke kommer fram i siffrorna för oäkta barn, nämligen så gott som alla äktenskapsbrott, jämlikt presumptionen: *pater quem nuptiæ demonstrant*. Och det må sägas — jag kan icke nu gå vidare in härpå — att alla de nyss nämnda faktorerna, sånär som på en enda, otvivelaktigt för närvarande befinna sig i ett starkt stigande.

Det torde sålunda vara ganska ofrånkomligt, att en stark nedgång av fasta förbindelser till förmån för de lösa alldeles tydligt pågår inför våra ögon. Om nu de ärade motståndarna vilja replikera, att det finnes annat i de moderna samhällena, som verkar familjeupplösande och som högern på sina håll kanske icke vill taga itu med, exempelvis gifta kvinnors användning i fabriksarbete, varigenom familjen ofta existerar mera på papperet, så är det icke jag, som skall opponera mig. Jag är icke högerman i den meningen. Men man hör allt emellanåt sådana satser uttalas, som vi hörde här i kammaren under sista debatten, att det är ett »underligt påhitt att göra familjen till en av samhällets grundvalar». Det är ju omöjligt och meningslöst att inlåta sig i en rättsfilosofisk dispyt om familj och samhälle. I en sådan fråga måste varje mogen människa ha sin mening oryggligt given. Den, för vilken det är »ett underligt påhitt», han röstar naturligtvis mot den föreslagna utredningen det kan jag förstå; att någon annan gör det, kan jag däremot icke förstå.

Det finnes många allvarliga män, även flera bland debattörerna här i båda kamrarna, som ingalunda förneka symtornas betydelse, men som trösta sig med, att »osedlighet funnits i alla tider». Ja, otvivelaktigt har det funnits tider värre därän än vi, exempelvis den romerska kejsartid, varunder, om man får rätta sig efter Petronius, det hörde till förnöjelserna att under gycklande imitation av bröllopsceremonier anstifta och åskåda otukt mellan 7 å 8 års barn. Dit ha vi icke kommit. Men där gällde det en ohjälpligt dödsdömd ras. Två å tre generationer efter Petronius var den så gott som slut, och det avfolkade landet fylldes med slavar från Orienten. Bortsett åter från sådana fall tror jag, att nyssnämnda tröstgrund vilar på en förväxling av promiskuitet och prostitution, det senare i betydelsen av yrkesmässig osedlighet av ett begränsat antal kvinnor. En ärad talare i medkammaren drog särskilt fram Bellmanstiden och antog, att då och tidigare på 1700-talet förhållandena voro värre än nu, och en annan ärad talare i samma kammare hade en lång rad drastiska exempel från ännu äldre tider. Ja, när man går tillbaka bortom 1750, då inga siffror finnas, kan man ju påstå vad som helst. För min del tror jag emellertid, att man får akta sig att generalisera enstaka notiser. Om jag likväl skulle misstaga mig, om det skulle hava varit värre t. ex. på 1500-talet än nu, så förstår jag icke, huru spritförbud, kunnat anföra ett sådant skäl. Herrarna betvivla väl icke, att spriten missbrukats i äldre tider, och att missbruket stundom varit vida värre än nu? Men det är väl icke något skäl för oss att lägga armarna i kors. — Beträffande åter 1700-talet ha vi från och med år 1750 siffror, och det kanske är av intresse, åtminstone för de ärade motståndarna, att höra en kort jämförelse av talen för oäkta barn t. ex. vid tre tidpunkter: 1750-

*Om åtgärder
mot den sed-
liga urav-
ningen.
(Forts.)*

Om åtgärder
mot den sed-
liga urart-
ningen.
(Forts.)

talet, 1790-talet, alltså Bellmanstiden, samt år 1911. Promille-
talen utgöra: 1) beräknade på folkmängden: 0,9; 1,7; 3,6; 2) be-
räknade på barnaföderskor: 25; 50; 150; 3) beräknade på ogifta
kvinnor: 12; 21; 44. Herrarna finna, att det är en betydlig
stegring, nästan en fördubbling av siffrorna från mitten av
1700-talet till Bellmanstidens, men dessa gå i sin tur icke efter
någon beräkningsgrund upp till hälften av det nuvarande. Det
är möjligt, att Ulla Winblad och hennes vederlikar voro mera
en vue än nu. Men det är stor skillnad, om lösheten i huvud-
sak inskränker sig till ett mera begränsat antal kvinnor, låt vara
att dessa uppträda än så förargelseväckande, eller om den om-
fattar en mera väsentlig och *ständig växande* del av kvinnorna.
För männens leverne betyder det kanske mindre, men för sam-
hället i det hela så mycket mer, så visst som det, som håller sam-
hället uppe och som krävs för att hålla det uppe, är, att kvin-
norna äro relativt ofördärvade. Jag skall icke inlåta mig på i
vad mån det skulle vara möjligt för lagstiftaren att komma åt
prostitutionen i egentlig mening, eller om han blir tvungen att
kapitulera inför den. I varje fall vore han mera struts än
strutsen själv, om han inbillade sig kunna utrota den faktiska
prostitutionen genom att helt enkelt ignorera den. Men vad han
kan och måste, det är att hålla den verkliga promiskuiteten, i
mening av allas beblandelse med alla, någorlunda nere. Skulle
det komma till en den romerska kejsartidens renässans, så lig-
ger felet oavvisligen i lagstiftarens handlingssvaghet eller en-
fald.

Det nu sagda innehåller vad tiden medgiver mig yttra
angående det viktigaste symtomet, familjeidéns försvagande. Av
de övriga framträda isynnerhet två: brott och könssjukdomar.

Vad angår de förra, så är det ett alltför invecklat problem
att närmare ingå på *brottens* betydelse såsom mätare för osed-
lighet, för att jag därmed skulle upptaga kammarens tid. Därför
skall jag inskränka mig till ett par ord i anledning av en an-
märkning från sakkunnigt håll här i kammaren vid föregående
tillfälle. Det är visserligen sant, som det då sades, att stora
områden av sexuella brott, exempelvis åldrande manspersoners
otukt med minderåriga kvinnor, stå i reguljärt samband med
mentala störningar, men det är ett felslut, att detta skulle
tala mot en utredning. Här är icke fråga om att stipulera straff.
Vem säger, att det skulle uteslutande eller ens företrädesvis
komma an på straff? Vad vi nu avse är att få konstaterat
osedlighetens faktum: i vad omfattning finns osedlighet? Är
den i växande?

Vad beträffar *könssjukdomarna*, må jag säga, att även den,
som icke godtager några religiösa eller etiska skäl mot promis-
kuiteten, dock borde på denna punkt kunna lära sig att bli-
va något betänksam. »Si vous ne craignez pas Dieu, craignes donc
la vérole!» Utan att närmare ingå på denna detalj, vilket
av flera skäl icke lämpar sig, erinrar jag, att dess sociala be-

tydelse måste bedömas dels efter sjukdomarnas frekvens, dels deras verkningar på den träffade individen. Vad angår frekvensen, ha vi lyckligtvis siffror från och med år 1912. Dessa visa, vad man kunde vänta, men i högre grad än man kunde vänta, den stora skillnaden mellan Stockholm och landet i övrigt, inräknat även de större städerna. Och det vill också till. År 1914 uppvisade Stockholm ensamt ett antal insjuknade av 7,609; år 1913 7,030. Samma siffror ungefär som födelsetalet i Stockholm. Särskilt är siffran för insjuknade kvinnor påfallande hög i Stockholm. Om man utgår från siffrorna för senare hälften av år 1912 — endast för denna tid har jag parallellsiffror för Stockholm och Göteborg — kommer man till ett antal årligen insjuknade kvinnor av 270 för Göteborg men för Stockholm 1,700. Det är ett faktum, som bör göra var och en betänksam, som icke är en förstockad bohème eller eljest ett barn, och i varje fall den, som genom andel i lagstiftningsmakten har medbestämmanderätt över generationers väl och ve. Det är ju här att märka, för det första att det icke är med könssjukdomarna så som med lungsoten, att de sopa undan de minst livskraftiga individerna, utan snarare tvärtom, och för det andra, att skillnaden mellan de två könssjukdomar, som det här huvudsakligen gäller, betyder vida mindre för kvinnan än för mannen. Be-träffande i övrigt detta sista, sjukdomarnas betydelse för individen, så vill jag inskränka mig till att meddela något, som kanske är överraskande för mer än en av herrarna, nämligen ett kort konklusum av en omfattande undersökning, företagen av nio svenska livförsäkringsbolag på grundval av deras samlade material. Jag skall uppläsa det ordagrant. Det lyder på följande sätt: »Det framgår alltså, att dödligheten bland till *normala* premier försäkrade syfilitici varit högst betydligt större än hos dem, som erhållit *förhöjda* premier av vilken orsak som helst; — — — att dödligheten bland till *förhöjda* premier försäkrade syfilitici varit ännu mycket högre än den för förhöjda i allmänhet gällande, ja, till och med för åldern över 50 år överstigit den dödlighet, som konstaterats hos av vilken orsak som helst *avslagna*. — — — Det är i sanning bedrägliga resultat, som denna undersökning givit vid handen.» Detta uttalande har sitt intresse framför allt därför, att det visar skillnaden mellan å ena sidan de medicinska åsikter, som en gång i tiden legat till grund för dessa bolags beräkningar och villkor för ifrågakvarande sjukdom, å andra sidan verkligheten, sådan den genom en lång och bister erfarenhet avslöjats.

Jag skall, på grund av vad som förekom här under debatten i kammaren, inflicka några ord angående ett särskilt symptom: *nativitetsminskningen*. En ärad talare, som syntes ha studerat frågan vetenskapligt och kände tillvaron av »ett 20-tal olika hypoteser» om orsakerna till nativitetsminskningen, förvånade sig över att motionären »oförhappandes» kommit på den idén att framställa osedligheten såsom en orsak. Jag kan endast

Om åtgärder
mot den sed-
liga wårt-
ningen.
(Forts.)

Om åtgärder
mot den sed-
liga urart-
ningen.
(Forts.)

tillråda den ärade talaren att ytterligare fördjupa sina studier. Han kommer då sannolikt att påträffa exempelvis en uppsats i »Zeitschrift für Geburtshilfe etc.» av Schäffer, vilken såsom *die »bei weitem häufigste» Ursache der Sterilität* uppställer *die Gonorrhoe mit ihren Folgen*, grundat på en undersökning av 500 sterila äktenskap. Schäffer har sedan dess närmare explicerat sig i »Zeitschr. für die Bekämpfung etc.», och av t. ex. den bekante Blaschkos uppsats 1913 i samma tidskrift, vars redaktör han är, hade talaren redan då kunnat finna, att och varför nämnda orsak betyder så mycket icke blott för den absoluta, utan även för ettbarns- och tvåbarnssteriliteten. Jag gissar, att den ärade talaren uteslutande tänkte på den frivilliga nativitetsminskningen, vilken han icke ville erkänna såsom osedlig. Men det är långtifrån alltid fråga om frivillighet — så gott som aldrig naturligtvis vid absolut sterilitet. — Och detta är icke det enda sammanhanget mellan osedlighet och nativitetsminskning — ett sammanhang, visst icke nyupptäckt, men väl noggrannare utforskat i senaste tider.

Om nu alla dessa symtomer av en växande osedlighet för den som icke med våld sluter sina ögon äro blott alltför lätta att se, så är det, här som alltid, helt annorlunda svårt att bestämna *orsakerna*. I själva verket måste fastställandet av orsakerna bli ena sidan av en allvarlig utredning, likasom dess andra sida måste bliva att, i den mån orsakerna äro bestämbara, finna ut praktiska botemedel. Redan på förhand är det emellertid lätt att förstå, att orsakerna till en stigande promiskuitet måste vara att söka antingen däri, att frestelserna till osedlighet bliva flera och starkare, eller däri, att motståndskraften blir svagare, eller, snarast, båda delarna på en gång. Vad är det i det moderna livet, som ökar frestelserna, och vad är det som ökar motståndskraften? — det är de spörsmål som måste leda utredningen till orsakerna, liksom de båda frågorna: vad kan göras för att minska frestelserna? vad kan göras för att öka motståndskraften? måste, till den del de kunna besvaras, leda till botemedlen.

Näväl, vad ökar då frestelserna? Otvivelaktigt många kulturförhållanden, vid vilka icke mycket är att göra. Sammanförande av ungdom utav olika kön i fabriker etc., där det alltid finnes surdeg. Den starka dragningskraft, som stadens förnöjelser, och icke särskilt de bästa, ha på de från landet inströmmande unga männen och kvinnorna, vilka därtill ofta hava den starka människans starka lidelser, den aptit på livet, varom här ordades sista gången. Vidare, lättheten att vara obemärkt i staden, jämfört med landet. Allt detta och mera är faktorer, som man nog får i det väsentliga åtnöja sig med att konstatera; att undanröja dem lär väl överstiga lagstiftarens förmåga. Men det finnes andra, som icke behöva vara fullt så desperata; där en någorlunda ingripande förbättring åtminstone är tänkbar. Kanske kan man våga räkna dit den ständigt växande procenten av vuxna ogifta i förhållande till gifta, alltså den *avtagande*

äktenskapsfrckvensen, som måste medföra, att osedligheten får större omfång, kanske ofta ehuru den egentliga prostitutionen minskas. Och liksom celibatet befordrar osedlighet, så är det klart, att osedligheten i samhället i form av lättheten till lösa förbindelser, i sin tur befordrar celibatet, åtminstone det manliga — en *circulus vitiosus* som så många på detta område. Alltnog, promilletalen på folkmängden för vuxna ogifta och för gifta, som vid medlet av 1700-talet stodo så långt ifrån varandra, som 236 och 365, och ännu 1890 utgjorde 272 och 334, hava år 1911 ryckt samman till 295 och 328. Vi passera snart den punkt, där de mötas för att sedan divergera. Det absoluta talet av vuxna ogifta hos oss är för närvarande omkring 1,650,000. — En annan viktig faktor är den uti den liberala reservationen med rätta starkt betonade *trångboddheten*, såvitt den innebär sammanfösande av ungdom av båda könen i trånga lokaler — kanske äro de för resten ej alltid så unga å *båda* sidor. Vidare skulle jag vilja framhålla *arbetslöshetsperioderna* i det moderna samhället, något som icke så ofta påpekas, men som väger mycket tungt just för den sexuella osedligheten, enligt regeln om fåfånggå. Vidare, särskilt för städernas del, de många tillfällena till *spritförtäring*, vilka för den ålder, det nu gäller, betyda lika många särskilda eggelser. — Ett och annat av vad man anfört här — kanske även i motiveringen i fjol — är måhända snarare att räkna som symtomer än som orsaker, exempelvis gemensamhetsbaden på vissa håll bland de breda folklagren.

Men så kommer hela *estetiken*: litteratur, teater, bildande konst, dans. Jag tror, att vi äldre ha svårt att rätt bedöma, hur det där verkar på halvvuxen eller nyss vuxen ungdom. Vi kunna knappast hämta analogier från vår egen ungdom, ty det fanns icke mycket fullt jämförligt. Åskådningen i fråga om *litteratur* har fullständigt förskjutit sig. Jag påminner mig, att en så radikal kritiker som Scherr förklarade om en så pass moralisk bok som Daudets »Sapho», att författaren här sänkt ned sig ända till halsen i pornografiens träsk. Och de gamla danserna voro väl tämligen inkomparabla, jag vill icke säga med de moderna danserna, men med vissa utföringsmodi av vissa moderna danser, vilka ju också påstås härstamma från Nord- och Sydamerikas negerkrogar, kunna vi ju säga.

Nu vill jag önska att icke bliva alltför mycket missförstådd i fråga om litteratur och teater. Det mesta av det värsta kommer kanske icke på våra inhemska författares konto. Och naturligtvis finns det många mycket omfattande och mycket glänsande undantag, likasom man också bör skilja mellan liderlighet och vad som endast är naket, låt vara rätt. Men, ett i allt kan jag icke hjälpa, att den gamla typen poetgenier

»Med stolt förakt för helvete och himmel
Samt för den usla jorden ....»

à la Leopardi, tyckes mig delvis ha efterträts av en ny typ med

Om åtgärder
mot den sed-
liga urart-
ningen.
(Forts.)

Om åtgärder
mot den sed-
liga urart-
ningen.
(Forts.)

all önskvärd égard för den usla jorden. — Nu är det svårt att dividera ansvaret rätt: publiken vill ha sin smak tillfredsställd, förläggaren vill i hög grad förtjäna pengar, författaren vill i sin ringa mån detsamma, och därtill hälst vinna ett namn, om han icke redan har det. Och så blir det som vanligt en *circulus vitiosus*. Massans smak tvingar in de andra på orätta vägar, och deras dåliga produkter göra, smaken ännu sämre. Massans smak är, precis som allt annat, lättare att försämma än att förbättra, och när så konkurrens kommer till, blir det en kappsegling med den dåliga smaken som pådrivande vind — det länsar undan motståndslöst fram emot den rena dekadansen.

Vad sedan beträffar den *bildande konsten*, alias s. k. franska fotografier, så var det icke långt irån, att vi för några år sedan hade kommit åt det geschäftet genom att belägga det med straffarbete, med ty åtföljande häktning och kroppsrensningen. Men det räddades av andra kammarens majoritet, som ovillkorligen ville se saken så, att kravet på straffarbete icke var grundat i själva brottets natur, utan endast föranlett därav, att man ville ha häktning och särskilt kroppsrensningen. Jag får för min enskilda del säga, att jag anser de där skadedjuren förtjäna straffarbete tio gånger om och i varje fall långt mer än en ordinär stackars tjuv, vilken stjälar litet av lättja eller slöhet. Jag vill till jämförelse nämna, att vanligt enkelt koppleri, som högsta domstolen tyckes ha antagit, även då intet vinningssyfte varit visat, icke kan bestraffas med *mindre* än sex månaders straffarbete. Emellertid, andra kammarens majoritet stannade vid fängelse som maximum. Vad effekten blivit och huruvida jag hade rätt eller icke, då jag försökte övertyga de mycket framstående ledamöter — nomina sunt odiosa — som voro uppe och yttrade sig emot mig, det skulle de herrarna kunna finna av den här vackra papperslappen, som någon förständig människa skickat till mig — en avriven bit av en illa känd tidning, full av dylika annonser. Jag talar nu icke om detta ur tryckfrihets-synpunkt, utan talar om de geschäft som skicka in annonserna. Man finner här, att det hela står på ett långt större plan än då. Här ser man t. ex. en konstnärligt inramad annons, så stor, att den enligt taxan bör kosta kronor 18:40 per gång. I stället för de gamla, som blott rörde sig kring vykort o. d., omtalas nu alla möjliga format och urval av många tusen, stereoskopier, albums med ända till 800 nummer o. s. v. För rättvisans skull bör jag kanske nämna, att det finns här bland mängden av pornograf-annonser en icke oanständig annons. Jag skall till och med vara så rättvis att meddela kammaren innehållet av denna anständiga annons: »Yngling eller flicka, minst tio år gammal, bosatt i vilken ort som helst i Sverige, kan få bli agent för respektabel firma, som lämnar hög provision och stortade premier. Prover, värda 2 kronor, erhålles gratis. Insänd å ett brevkort namn och ålder under adress: Postbox 83, Malmö 36.» Tidningen tryckes i 50,000 exemplar, enligt egen uppgift; obehövt att säga,

att jag icke ikläder mig någon personlig garanti för siffran. Ja, man finner att geschäftet har blivit en affär, och den kommer att växa sig större och större, till dess man äntligen bekvämar sig att göra vad man borde ha gjort för länge sedan. Att det är orätt att belägga ett brott med straffarbete endast för att komma åt att häkta o. s. v., lär ingen här i riksdagens båda kamrar oftare och envisare än jag hava framhållit, så länge Åkarpsfrågan var aktuell. Men det är fullt lika galet att hålla straffarbetet borta från ett brott, som förtjänar straffarbete, blott därför att i fallet i fråga det vore särskilt nyttigt och viktigt att ha till sitt förfogande kroppsrensningen och häktning. — Naturligtvis stå ifrågavarande produkter så långt från verklig konst som möjligt. Men detta är icke avgörande. Den vanliga invändningen, att alla utbildningar av verkliga konstverk böra få fritt cirkulera, är knappast hållbar. De av mina ärade motståndare, som äro esteter — och många äro väl de — böra icke vara obekanta med låt oss säga t. ex. Giulio Romanus berömda fresker i Palazzo del Tè. Skulle de verkligen finna tillståndigt eller möjligt, att *alla* backanalerna där spredes i form av vykort? För att nu hålla mig blott till sådana konstverk, som offentligen visas.

Om åtgärder
mot den sad-
liga urart-
ningen.
(Forts.)

Man torde alltså finna att en ärad motståndares uttalande här i kammaren under sista debatten, att »eggelserna nu äro helt andra än förr», är riktigt nog. Men han råkade placera detta förträffliga argument på orätt ställe: det är icke ett argument *mot*, utan ett argument *för* en utredning. Emellertid — frestelserna innehålla icke hela orsaken. Det är ett lika svårt som vanligt fel att glömma allt vad som hänför sig till *motståndskraften*, den egna viljan hos människan. Man må tro vad man vill om den s. k. viljefriheten, ingen kan förneka, att denna motståndskraft är en realitet; och den vilar icke uteslutande på avskräckning. Om t. ex. många människor, icke minst bland vårt folk, kanske ha lika svårt, även inför de allra starkaste frestelser, att begå en stöldhandling som att begå självmord, så beror detta icke i främsta rummet på fruktan för straff, utan det är något annat. Och just detta *något* — kalla det vad man vill — har undergått en förändring, kanske icke i fråga om stöld, men i fråga om lösa förbindelser. Det har funnits en tid, och den ligger icke så långt borta, då de ogifta kvinnorna långt mer undantagslöst än nu ryggade för lösa förbindelser, liksom för ett brott, och då de gifta av båda könen icke hade så lätt att låta den »stora känslan» eller någon mindre sådan löpa åstad med sig till skilsmässa eller äktenskapsbrott, utan intvingo känslan under plikten. Voro de mindre lyckliga för det? Det anse nog herrar esteter självklart.

Vad är grunden till denna förändring? Frågar man själva folket i de breda lagren — de allvarligaste bland dem — så får man oftast till svar: religionens försvinnande. »De gå aldrig i kyrkan, läsa icke i bibeln, tro icke på Gud.» Flera ärade ta-

Om åtgärder
mot den sed-
liga urart-
ningen.
(Forts.)

lare i båda kamrarna och av mycket olika partiställning sade detsamma, och jag kan icke komma ifrån den övertygelsen, att det ligger mera däri, än mången skeptiker anser sig för sin hönörs skull böra medgiva. Det skulle nog icke skada, om de sanningskämpar, som utrota religionen hos folket, ville fara *litet* eftertänksammare fram. Människan är nu en gång så gjord, att hon vill ha svar på frågan, vadan hon kommer och vart hon far, och hon vill ha en bestämd, en absolut norm för rätt och orätt. Den historiska utvecklingen har givit henne ett svar i den religiösa tron, och den berövar man henne, i *sanningens* namn. Nåväl, vad för sanning ger man henne i stället? Jo, många sanningar, t. ex. att kväve och väte bilda ammoniak, *in statu nascenti*. En nyttig sanning, liksom de andra, men icke svar på frågan. Det ger man icke, ty det har man icke. Och så står människan utan svar på vad hon främst vill veta; utan medelpunkt, utan ryggrad i livet; begreppen gott och ont rotera för henne; plikten mister sin realitet. Det lönar sig icke att genast komma med Spinoza eller andra undantag: här gäller det regeln. Ofta inträder ett slags estetik i stället för religion; känslolivet frodas på viljelivets bekostnad: det blir, vad en talare här behagade kalla »en rikare och fullare personlighet», läs: en handlingssvag njutningslysten människa. Och då nu människan icke är någon olympisk gud, utan en helt jordisk blomma, som snart vissnar, och, vad värre är, själv ser och känner, att hon vissnar, så bär det på tok, om hon är alltför »rik och full», d. v. s. om hon alltför mycket ställt in livet på njutning; icke så alldeles sällan slutar det med självmord — vi ha kanske litet var känt sådana fall.

Nåväl, med dessa ärliga sanningskämpar är ingenting att göra annat än att i godo försöka få dem att mildra sitt nit, och det är tyvärr icke mycket hopp om. Men det finns en annan och åtskilligt sämre sort, som direkt predika ett njutningens evangelium i polemik mot den kristna religionen. Överdirektör Almqvists citat, som herrarna visst togo för lyrik, återger i själva verket i hyfsad form precis detsamma, som dessa tidningar och föredrag ständigt förkunna i en ohyfsad. Jag erinrar t. ex. om den typiska vändning, som jag citerade förra gången, om »kristendomen såsom källan till all rackaragitation mot hyggligt folks trevnad i synden». Den enkla paraden, som man ständigt möter, att de och de individerna äro »uteslutna ur partiet», räcker icke långt. Att uteslutas ur partiet, är icke detsamma som att sluta att existera och de här existera intensivt: deras tidningar ha stor spridning och deras föredrag stor frekvens. När man genomläser dessa tidningars resonemanger om samhälle och stat, om sedlighet och religion, om överhet, lag och brott, så andas man den rena tukthusatmosfären, n. b. tukthuset utan tukt, tukthuset försatt i fritt spel — såvida detta nu icke är en förolämpning mot många relativt hederliga tukthusfångar. Icke fullt så ogenerat är det muntliga föredraget, där ju icke

tryckfrihetsjuryn skyddar. Men i huvudsak kommer det på ett ut: även föredragen äro helt otroliga. Herrarna invända kanske att detta sista omdöme beror på överdriven asketism hos mig. I så fall erinrar jag mig ett yttrande av en man, som i livstiden beskylldes för mycket, men aldrig för asketism, nämligen Bengt Lidforss. Han slutade en recension av en dylik predikan med att hänvisa predikanten till studiet av zoologien, på det att han måtte tillägna sig något av den blygsamhet, varmed flertalet högre djur förrätta sin parning. Ätminstone uttryckte han sig så till mig personligen, och jag vill bestämt erinra mig, att det kom någonting dylikt svart på vitt i recensionen.

I sammanhang med detta sjunkande av lagens och religionens auktoritet står sjunkandet av föräldrarnas auktoritet. Det är, för att använda en modern parlamentarisk term, helt »beklämmande» att höra dessa stereotypa klagomål av föräldrar, fattiga och hederliga, som gjort allt vad de kunnat för att hålla sina barn ordentliga, men som se dem börja glida utför utan att kunna göra något däråt: fabriksumgänge, sprit, danslokaler, klubbar, tidningar, föredrag och sist icke minst den oundgängliga nattfriheten för ungdom av båda könen, nästan så snart de slutat folkskolan och vare sig de komma i fabriker eller i tjänst eller något annat. Från ett och annat stort industricentrum har jag, förmodligen med anledning av strafflagsrevisionen, fått skildringar, undertecknade med namn som jag måste anse vara överdrivna svartmålningar, och som jag naturligtvis icke skall gå in på. Emellertid måste man säga sig, att ju mer lösa förbindelser bliva allmänna, desto mera bliva de på sitt sätt liksom auktoriserade; »alla andra göra på samma sätt»; osedligheten blir sed, uppfattas som någonting tillåtet och självklart. I detta sammanhang erinrar jag mig ett uttalande här av herr Ekman, Carl Gustaf, under förra debatten, att en fara som följer av ett avslag är, att man därigenom på hela denna fråga trycker en stämpel av bagatell. Alldeles; och låt mig tillägga: det fattas därmed också såsom ett riksdagens approbatur på danspalatsens, förläggarnas, teatrarnas verksamhet. De må marschera framåt på samma stråt hädanefter som hittills: konst och poesi skola ha sin frihet, och sinnena sin rätt. Och varför skulle de icke marschera vidare? Skulle de än känna några betänkligheter, som väl troligen sker någon gång, så kunna de ju säga sig, att de dividera ansvaret med själva lagstiftaren, som förklarar, att man icke kan göra någonting åt den saken, det är som det måste vara.

Alla de nu nämnda orsakerna samverka till det totala resultatet och det vore lika ensidigt att endast vilja erkänna trångboddhet och sprit som att endast vilja erkänna litteratur och teater. Samtliga dessa och många fler därtill samverka i broderlig förening, i somliga samhällslager det ena mer, i andra det andra. Det allmännaste schemat är helt visst detta: först enerveras det halv vuxna barnet ganska tidigt och ganska grundligt genom dålig dans, dålig läsning, dåligt umgänge med något äldre,

*Om åtgärder
mot den sed-
liga urart-
ningen.
(Forts.)*

Om åtgärder
mot den sed-
liga vrart-
ningen.
(Forts.)

längre hunna individer av motsatt kön — eller utav samma kön — ofta utan motvikt från religion, uppfostran, idrott eller något annat; sedan underlättas de avgörande stegen genom den i rätta ögonblicket inträdande nattfriheten, med spriten och preventiverna såsom övertalningsmedel.

Att nu emellertid i ett sådant fall som detta på förhand noggrant fixera orsakerna kan omöjligen vara riksdagens sak, och ännu mycket mindre att på förhand fastslå *botemedlen* mot det onda. Att begära en utredning av denna beskaffenhet och samtidigt, icke åtnöjande sig med *syftet*, uppställa utredningens *resultat* vore som att sätta till en kommitté och säga till den: utred frågan om sjöförsvaret men var god och stanna på pansarbåtar och närmare bestämt på typen F! eller att säga till en strafflagskommision: red ut frågan om de lämpligaste straffen, men laga att det blir cell och prygel! Ett sådant uppdrag är mycket tänkbart, men det är ingen utredning, utan ett motivförfattande; det är en sekreterares arbete. Den invändningen är därför orimlig, att riksdagen har icke sagt, vad den vill ha för resultat av utredningen. Det kan riksdagen icke i en *sådan* sak och den skulle göra sig löjlig, om den försökte. Vad skulle herrarne ha sagt om den invändning mot försvarsberedningarnes tillsättande, att de icke på förhand fått besked om de resultat, vartill de borde komma? Riksdagen kan förstå det ondas existens och omfång och den kan förstå, att det genom en grundlig undersökning bör vara möjligt att bestämma orsakerna och intill en viss grad även finna botemedel. Det är alldeles nog för att handla; och att peka på det onda, som man vill ha bort, är direktiv nog. Den enda ursäkt för överksamhet vore, att det på förhand stode fullt klart, att ingen mänsklig hjälp vore möjlig.

En annan invändning, som också spelat en roll, är, att de och de delfrågorna eller beslätade frågorna redan befinna sig under utredning. Om det pågår en utredning om bostadsfrågan, en annan om alkohol, en tredje om könssjukdomar, om prostitution o. s. v., så är det ju alldeles utmärkt; därmed är mycket förarbetet undångjort. Man får väl hoppas, att dessa utredningar skola behålla någon känning med varandra och hämta nytta av varandras undersökningar; det behöver väl icke alltid gå så till som med folkpensioneringen och fattigvårdskommittén. Härav följer emellertid icke, att en utredning om det sedliga tillståndet skulle bli så oerhörd, att den *omfattade* alla de nyss nämnda utredningarna. Att en cirkel tangerar eller avskär delar av många andra cirklar är icke detsamma som att den innesluter dem alla. Exempelvis har den utredning, som nu föreslås, alldeles icke att behandla bostadsfrågan ur alla de mångfaldiga etiska, hygieniska, ekonomiska, juridiska och andra synpunkter, som därvid framkomma, men väl har den att tillse, var och hur den stora fråga tangerar en annan stor fråga, nämligen osedlighetsbekämpandet.

Rakt emot denna invändning står en annan, som också

framfördes förra gången och som jag sedan sett i pressen, även helt nyligen, nämligen att det är en godtycklig sönderdelning av ämnet att blott taga med den sexuella osedligheten, da det finnes så mycken annan »osedlighet» som bort komma med, exempelvis ekonomisk. Ja, jag kan heligt försäkra herrarna, att den dag det gäller att taga itu med sådana ekonomiska oegentligheter, som nu äro aktuella, och som herrarna väl haft närmast i sikte, det visserligen icke skall bli *mina* fingrar, som läggas emellan. Men orimligheten av att röra in ekonomiska brott och förseelser i detta sammanhang, därför att alltsammans kan sammanföras under det allmänna grundbegreppet moral, synes mig så påtaglig, att jag icke vill förlänga mitt dessförutan långa anförande med ett bemötande därav. Härmed vill jag emellertid alldeles icke hava förnekat sammanhanget; jag skall gärna instämma med de ärade motståndarna däri, att ett verkligt bortarbetande av denna vinningslystnad, som tager sig så föga tilltalande uttryck, kräver bortarbetande av den livsåskådning, som finner livets innehåll och värde i en serie av njutningar, och följaktligen då plikten är en chimär, helt och hållet inställer sig på att förvärva medlen till njutning d. v. s. i främsta rummet penningar.

Vad vidare beträffar den pessimistiska anmärkningen, att det skulle vara *hopplöst* att söka efter effektiva botemedel, så vederlägges den allaredan genom de ärade motståndarnas egna inlägg i debatten. Ty plockar man ihop alla tankekorner, så blir det en icke så liten hög, en rätt respektabel lista på medel, som de själva i förbigående rekommendera. Visserligen göra de det oftast i opposition mot motionärerna, i det de ha suggererat sig till den uppenbart oriktiga uppfattningen, att dessa endast skulle avsett straffbestämmelser. Motionärerna hade ju uttryckligen nämnt lagåtgärder såsom *ett fall bland andra* och för övrigt finns det väl andra lagar än strafflagen.

Sålunda talades emellertid först och främst om *upplysning*. Otvivelaktigt ligger det mycket reson häri, såvida man gör allvar av det och icke föreställer sig, att denna upplysning kommer liksom solskenet av sig självt utan mänskligt åtgörande, samt om man riktar in sitt ljus på det rätta stället och icke spiller någon tid med att upplysa t. ex. dessa annonsörer, resetalare, tidningsskrivande, preventivhandlare o. s. v., som jag förut berört. Annorlunda däremot, om man riktar in sig t. ex. på ett energiskt och hänsynslöst upplysningsarbete rörande könssjukdomarnas betydelse samt upplyser folket om möjligheten att, under förutsättning av stor sparsamhet ifrån den tidiga ungdomen, ingå tidiga äktenskap långt mer än nu är fallet, kort sagt: om man lär människorna att och varför de böra frukta promiskuiteten och ersätta den med tidiga äktenskap. Konsten med all sådan upplysning är att få dem till tals, som det verkligen gäller: på bildande föredrag kommer äldre folk och stadig ungdom — rättfärdige, som ingen bättring behöva — men icke den stora massan av ungdomen, danspalatsens klienter etc.; de gå snarare på

Om åtgärder
mot den sed-
liga urart-
ningen.
(Forts.)

Om åtgärder
mot den sed-
liga urart-
ningen.
(Forts.)

föredrag om fri kärlek, där sådana bjudas. Dessutom behöves det ett sedolärande föredrag i veckan minst. Möjligen kan utredningen finna någon lösning i samband med en praktisk fortsättning av folkskolan. — Vidare är det ju alldeles uppenbart och från ingen sida bestritt, att t. ex. åtgärder i fråga om bostadsförhållanden, folkdrott, emot arbetslöshet, emot sprit och mycket annat liknande måste komma in i detta sammanhang. Jag torde icke här behöva utföra vad som är så allmänt erkänt. Däremot bör det kanske sägas, att även om varje arbetarfamilj bodde i egen villa och konsten att framställa alkohol vore helt borttappad ur världen, så skulle i längden sedligheten härmed vara föga hjälpen, så länge dålig läsning, nattfrihet för halv vuxna och dålig dans fritt dreve sitt spel — och *vice versa*: satsen låter sig omvändas.

Flera av de ärade motståndarna talade om *censur*, men som ett perhorrescendum. Jag kan ju förstå, att en preventiv teatercensur väcker betänkligheter på många håll, men problemet kan väl i alla fall undersökas. Det vore väl t. ex. icke omöjligt att även en ganska radikalkulturell estetik, vilken såsom censor icke borde injaga någon förskräckelse hos andra esteter, skulle kunna göra någon nytta genom att klippa bort de värsta utväxterna, åtminstone hindra, att det icke blir ännu värre än det är, varmed redan icke så litet är vunnet. Biograferna, som också äro estetik, ha ju, trots den ängslan, som på sin tid yppade sig i andra kammaren, med preventivcensur, frodats så bra, att de, om jag icke misstager mig, leverera folkets breda lager njutningar för 6 å 7 miljoner kronor om året. Och som bekant finnes en preventiv teatercensur i Danmark ehuru åtminstone köpenhamnarne äro så goda esteter som någon.

Slutligen talades det från alla håll om *strafflagen*, för vilken de ärade motståndarna en gång för alla tyckas ha en respekt, som kommer dem att totalt förlora lugn och besinning, så snart en ny strafflagsbestämmelse skyntar fram vid horisonten — alldeles som om straff vore detsamma som halshuggning. Man rör sig med farliga abstraktioner, t. ex. »med strafflagar skapas ingen sedlighet» etc. — sätser, som innehålla lika mycket osanning som sanning, och därför äro fullkomligt värdelösa. Allt beror på, när, var och hur en strafflagsbestämmelse appliceras. Tro herrarna icke, att det inverkar på sedligheten, huruvida strafflagen innehåller en kopplerbestämmelse eller icke? Försök att taga bort den! Det där kan ju en gymnasist förstå, men eftersom lekmännen icke hava sådant present för sig, icke »tänka på» det, så kunna de ofta duperas av den där frasen, att sedlighet icke skapas av strafflag — en av de där »vackra, humana, djupa tankarna» för dem som icke äro specialister på att tänka. Strafflagen är naturligen absolut nödvändig, för att sedlighetsfrågan icke skall gå alldeles vind för väg. Men därav följer icke, att man när något tillfredsställande resultat med enbart straffbestämmelser — långt ifrån! allraminst nu, då straffla-

gen får allt mindre hjälp av religion och föräldraauktoritet. För övrigt är det klart, att det plus i straffbestämmelser som här företrädesvis kan ifrågakomma, mindre riktar sig mot utövaren av osedlighet än mot den kallblodige spekulanten däruti, grossören i koppleri, vilken tyvärr icke kommer in under det tekniska koppleribegreppet.

Om åtgärder
mot den sed-
liga urart-
ningen.

(Forts.)

I detta sammanhang berörde var och varannan av de ärade motståndarna preventivlagen av 1910 och 1912. I och för sig hade väl den saken knappast behövt höra hit. Men då i båda kamrarna den ene efter den andre åberopade dess s. k. verkningsslöshet såsom ett avskräckande exempel, ett argument mot att vidare använda »hårda medel», så blir det väl nödvändigt att först som sist syna detta evigt idisslade argument en smula i sömmarna, därvid jag till en början, för att icke misstänkas att tala mera *pro aris et foveis*, skall rent i förbigående avliva den gamla tidningsankan, att jag skulle ha skrivit denna lag. Nej, jag har *icke* skrivit den, vilket gör mig ont att tillstå, ty den är — rakt i motsats till vad många journalister och andra litteratörer torde vara beredda att gå ed på — icke blott en högst nyttig och nödvändig, utan även en synnerligen väl skriven lag. *Försök att skriva den bättre!* Det är den överlägsne kritikerns suveräna medel. Så gjorde Feuerbach, och inom sitt område gjorde visst Voltaire något liknande. Jag såg lagen, innan den framlades, och skulle önskat den varit skärpt i en punkt, men man fick ju akta sig att göra det på förhand annonserade motståndet alltför desperat. Dessutom var där ingen dag att förlora, och det förlorades heller ingen, det kan man säga till den dåvarande regeringens stora berömmelse. Vad nu emellertid beträffar talet om lagens verkningsslöshet, så bevisar det en fullständig ovetskap om lagens syfte och innehåll. Vad ville den, och vad vill den? Jo, en person — till att börja med endast *en* — hade tagit sig för att draga ikring från stad till stad och under stark tillströmning av ungdom predika fri kärlek under hägn av preventiver. Därvid förekom, att en annan stod med låda och sålde, eller utdelade priskuranter, jag minns nu inte vilket. Precis detsamma alltså, som man sett i ett annat land, där rörelsen snart nog, tack vare de visa män, som i det längsta hindrade varje ingripande, hade tagit den fart, att, såsom det till slut upplystes i parlamentet, dylika försäljningsföredrag höllos jämt om i nästan varenda by i hela landet. Hos oss blev den trafiken så tämligen stoppad i sin begynnelse, emot en bedrövligen stor minoritet i andra kammaren, och det är med förskräckelse man frågar sig, hur det skulle sett ut i landet, om detta icke hade lyckats ske som det skedde. Då hade väl också vi, utan möjlighet att komma åt dem, haft i varje by minst en gång i månaden en dylik litterat preventivsäljare, med samma resultat som t. ex. i Nya Syd-Wales. Före lagens antagande drev man framför allt sådana argument, som att den skulle hindra professorer i medicin att undervisa sina lärjungar

Om åtgärder
mot den sed-
liga urari-
ningen.
(Forts.)

o. d., och jag tror, att till och med en och annan eljest förständig tidning nappade på denna skäligen grova krok. Då det nu skulle bli alltför uppenbart orimligt att hålla på med det slagets kritik, så har man i stället hittat på den fiffigheten att låtsas, som om preventivlagen skulle ha åtagit sig att göra slut på all osedlighet och all nativitetsminskning, ehuru man väl vet, att osedligheten hållit på att växa och nativiteten att sjunka långt före både preventivprofeter och preventivlag. Men det må väl vara någon skillnad, om det går utför blott med samma fart som vanligt eller med sjudubbel fart. — En annan sak, att lagen av tekniska skäl måste så skrivas, att den omfattar jämväl en del fall, om vilka var och en sakkunnig på förhand kunde säga sig, att med våra svenska tryckfrihetsförhållanden ingen stor effekt var att vänta. I ett land, där en jury finner den icke utgöra en straffbar hädelse, att en tidning, läst av många tusen människor, på den uttryckligen angivna grund, att Kristus ogillat äktenskapsbrott, kallar honom en »fördömd slyngel» — i ett sådant land vore det barnsligt att tro, att en tryckfrihetsbestämmelse mot preventivannonser skulle få någon alltför genomgripande effekt. Och herrarna må vara övertygade om, att jag åtminstone icke har varit bekajad med någon dylik naivitet. För övrigt kan jag knappast förtänka juryn, om den drar sig för att inbura en stackare, som nått och jämt kan läsa innantill, för det att andra leva på det där geschäftet. — Å andra sidan har lagen även i fråga om annonserandet icke varit *alldes* utan verkan, vad man lättast finner genom att jämföra vissa tidningar med pretentioner, sociala pretentioner, före och efter lagens antagande.

Jag skall slutligen, för att icke synas underskatta svårigheterna, giva det erkännandet, att naturligtvis ingenting kan uppnås i praktiken utan en mycket besvärlig och omfattande apparat. Först och främst i fråga om personlig allsidighet. Icke allenast så, att de olika nyanser, som framträtt i högerns och i liberalernas motiveringar, var för sig fulltonigt representeras: att även den radikalkulturella riktning, som tycker, att allt är bra som det är, bör få tillfälle att inom utredningen giva skäl och taga skäl. Förfaringssättet vid nykterhetskommitténs tillsättning, att så övervägande gynna en bestämd åskådning, synes mig mycket olämpligt åtminstone att här efterföljas. Sådant gläder visserligen en del bland förut troende, men dem har man ju ändå. Det imponerar icke på en enda motståndare, och vad beträffar den stora massan av mera indifferent, så stöter det dem tillbaka; de få den känslan, att man vill diktera i stället för att verkligen utreda. Motståndarna måste med i utredningen: om de ha rätt skola de få rätt; om de ha orätt, ja, då bringas de kanske att inse och erkänna detta — det är nu mera att önska än att hoppas. Men så bliva de åtminstone mindre tvärsäkra efter knådandet i en kommittés många och långa överläggningar. Man har ju sett, att sådant betyder en del.

Lika nödvändig som en personlig allsidighet är en saklig. Hittills, när man yrkat ingripande på en enstaka punkt har det alltid svarats: »tror ni, att sedligheten beror endast på att den och den hindras att resa omkring och predika?» eller en annan gång: »tror ni att sedligheten beror på gallrandet av några vykort i cigarrbutikerna?» eller: »beror sedligheten på om människorna dansa en dans eller en annan?» Men vill man nu ha en allsidig utredning, så säga samma motståndare: »det där blir alltför mycket att utreda; det blir ju en ny emigrationsutredning; det varar ju till tidernas ända». Alltså: begränsas det, så är det för litet; göres det allsidigt, så är det för mycket. Conclum: »det är bra som det är. Rör det bara icke!»

Om åtgärder
mot den sed-
liga urart-
ningen.
(Forts.)

Härmed vill jag dock för ingen del hava förnekat de svårigheter, som följa även med den sakliga allsidigheten. Kraven på de utredandes takt och omdömesförmåga, arbetsvillighet och arbetsförmåga äro mycket betydliga. Men det är ju en stor fördel i vårt land, att vi inom alla partier och alla klasser haft lätt nog att finna kompetent folk, som i sådana utredningar ofirat sin tid och kraft för det allmänna utan, kan man väl säga, någon nämnvärd materiell vinning, jämfört med många andra länders politiker. Detta vackra drag i nationalkaraktären ha vi ju ofta begagnat oss av i det förflutna och få väl så göra även i det tillkommande. Behåller man så känning med de andra, besläktade utredningarna och genom personvalet sörjer för en viss gemenskap i den delen, skall det förvisso icke visa sig vara något olösligt problem.

Jag har dragit en stor växel på talmannens och kammarens tålmod, men jag har gjort det med full avsikt; jag har nämligen alldeles bestämt föresatt mig att för min personliga del *salvare animam* och göra det just nu, under de nuvarande tidsförhållandena. Man må säga vad man vill om estetikkens rätt gent emot etiken o. s. v., säkert är det, att i dessa tider allting understryker den evigt gällande sanningen, att sundhet och viljekraft äro de främsta och nödvändigaste egenskaper hos ett folk. Motionärernas ord i fjol, att det yttre försvaret kräver sitt komplement i ett inre försvar, är ett ord, som vi hört många gånger förr. Så långt är man ense, men sedan gäller det, vad man vill lägga in däri. Detta uttryck, *ett inre försvar*, kan betyda mycket, men i allra främsta rummet betyder det ett frammanande och vidmakthållande av kroppens sundhet och själens viljefasthet och karaktärsstyrka. Då vi nu i själva verket alldeles icke i denna stund veta, om vi icke i en rätt nära framtid kunna bliva satta på ett prov, där det är ganska gott att ha dessa två egenskaper i sin högsta potens, och då en sådan svårigen låter sig uppnås eller bibehållas, med mindre familjelivet och familjekänslorna, eller just det, som vi här främst åsyfta med ordet sedlighet, hägnas, så långt det är lagstiftaren möjligt, så tror jag, herr talman, att det är på mycket goda skäl, som jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Om åtgärder
mot den sed-
liga urart-
ningen.
(Forts.)

Herr Klefbeck: Jag hade icke tänkt yttra mig i dag, men då den föregående talaren icke — såsom herr Kjellén sade härom dagen — kastade lena handskar, utan kom med alldeles förgiftade vapen emot hela vårt parti, är jag alldeles nödtvungen att protestera. Talaren anförde i början av sitt föredrag, att i andra kammaren förra året personer uppträtt och velat beskylla de dåvarande motionärerna i denna fråga för hyckleri och intolerans. Jag har för min del mycket svårt att fälla något sådant omdöme om en person, men jag har å andra sidan mycket svårt att värja mig för intryck i den riktningen, då jag hörde den föregående talarens anförande. Han talade om att det var alldeles orätt, om man ville låta något parti för sig få göra gällande monopol å sedligheten och intresset för densammas bevarande och höjande. Men det dröjde sedan icke länge, förrän han gjorde sig all möda att bevisa, att det socialdemokratiska partiet icke velat på något sätt träda fram för att taga sedligheten i försvar. Att ena stunden säga: jag kastar icke handsken mot någon och andra stunden söka bevisa, att vi stått ljumma för frågan, däri anser jag, att man svårligen kan se någon konsekvens. Då han senare kom att omnämna ett mycket snuskigt uttalande av en snuskig tidning, som jag icke känner, och sedan sade, att det icke hjälper för oss att komma och påstå, att dessa, som skrivit det där, äro uteslutna ur partiet, så är detta, såvitt jag kan förstå, icke att fatta på annat sätt, än att vi måste stå för de yttranden, som av dessa framförts, oaktat de uteslutits ur vårt parti. Jag kan icke finna annat, än att detta icke är fair play.

Då han sedan skildrar de sedliga missförhållandena i vårt land och gör det med den stora talang och den förunderliga sakkunskap, som här kommit till uttryck, får jag säga, att *var och en* — han må än vara socialdemokrat — som litet grand lärt sig att älska vårt folk, dess framtid och hälsa, med smärta hör om sådana sedliga missförhållanden. Det går därför icke an — ingen har rätt därtill — att peka på dessa missförhållanden och säga: de beröra endast oss, vi äro de enda som lida därav, men ni stå likgiltiga för dem alla. Jag vågar påstå, att såväl min egen, som hela mitt partis strävan vittnar därom, att vi icke stått likgiltiga inför det sedliga förfallet.

Det var en gång en ruggig företeelse inom litteraturen, som betecknades med namnet Nick-Carter-litteraturen. Vem fick bukt med den litteraturen? Ja det är fråga om huruvida man icke kan påstå, att bland de många åtgärder som vidtogos för att få slut på denna trafik ingen var så verksam som den, vilken satts i gång av ungdomsorganisationerna inom vårt parti. De reste sig på plats efter plats mot denna litteratur och beslöto på plats efter plats att bojkotta den. Det vore väl också underligt, om *något* parti skulle stå främmande för det sedliga förfallet men underligast av allt underligt, om vårt parti skulle göra det. Ty vad är det för klass, som blir mest lidande om icke arbetarklassen. Det är deras döttrar, som jagas och förstöras. Skulle vi stå likgiltiga inför det? Vilja herrarna vara ärliga, så skola ni icke argumentera på det sättet.

Vi stå alla, jag tror utan undantag, beklagande inför de sed-

liga missförhållanden, som finnas, men vi söka olika vägar, på vilka desamma skola undanröjas. Det är oss komplett omöjligt att begripa, att dessa missförhållanden skola skaffas ur världen genom en strafflagsparagraf, den ärade professorn må förklara för mig aldrig så många gånger, att detta påstående är halv sanning och till hälften falskt argument. Det står dock fast. Jag tror, att erfarenheten i alla tider bekräftat, att de sedliga missförhållandena sannernigen icke göras om intet genom åtgärder, som peka mot att blott få införd en strafflagsparagraf.

Om jag får taga en bild! Jag tänker mig ett stinkande träsk och en stackars yngling, som håller på att sjunka i detta träsk. Icke blir han hulpen genom att dragas upp och få spö. Icke borttages träskets egenskap att sprida stank, om mannen får lida, därför att han råkat i det. Nej enda medlet, som jag kan se, är, att träsket dikas ut och torrlägges. Och om vi icke vilja vara med om de vägar, som från annat håll anvisats, då de enligt vår mening icke leda till målet, har icke motionären rätt att påstå, att vi inför alla sedliga missförhållanden säga vårt approbatur. Det är icke sant. Då det sedan konstaterats, att vi stått eniga för avslag, får jag tala om för motionären, att intet beslut är fattat i vår grupp, huru vi skola ställa oss i denna fråga, ännu mindre ha vi fått känna av partipiskan eller partikommandot. Och jag får verkligen säga, att jag för min ringa del, om det gällt att välja mellan något som gagnar vårt folks sedliga hälsa och partikommando, obetingat valt det förra.

Men att vi ändå icke gått med på motionärens förslag, har berott på, att vi, såsom jag antytt icke äro övertygade om att dessa vägar leda till det åsyftade målet. Däremot hava vi fruktat, att dessa åtgärder, som man velat införa, dels uteslutande komma att rikta sig mot arbetarklassen och dels kunna användas till undertryckande av andra fri- och rättigheter. Och vi vilja icke för skenet att bota någonting, som vi icke bota, förstöra andra förmåner, som vi redan åtnjuta.

Och jag skulle vilja fråga: om det å andra sidan skulle gälla att vidtaga åtgärder, som verkligen kunna åstadkomma någon förbättring på detta område — åtminstone såsom vi se det — hur pass vill då första kammarens majoritetsparti vara med? Om det blir fråga om att söka få bort rusdryckseländet i vårt land, detta elände, som kanske enligt herr Thyréns egen argumentation mer än något annat bidrager till de sexuella förvillelserna, hur många av herrarna vilja då vara med och offra sin s. k. frihet? Hur många vilja vara med om att undanröja dessa fruktansvärda faror icke minst för vår ungdom? Och om det blir fråga om att skaffa vår arbetande klass litet bättre villkor, så att de kunna få bo som människor och icke så trångt, att det knappt är möjligt att komma fram mellan bäddarna, eller att förbättra deras ställning, så att de kunna börja känna och tänka som människor hur pass långt vilja ni vara med om att realisera dessa önskemål?

Sedan vill jag blott en liten stund taga upp en annan tanke, som den föregående talaren i förbigående utkastade, då han talade

Om åtgärder mot den sedliga urartningen.
(Forts.)

*Om åtgärder
mot den sed-
liga urart-
ningen.
(Forts.)*

om dessa 1,700 kvinnor i vår stad, som förstörts av lasten. Vem kan undgå att känna sig gripen i det innersta av den djupaste medömkan med dessa olyckliga varelser? Men vem är det, som i allmänhet förstört dessa kvinnor, och vad vilja herrarna göra för att klämma åt den rika grosshandlaren, när han kanske förför sitt butiksbiträde eller den rike ynglingen, som förför tjänarinnan i hemmet? Vad vilja ni göra för att råda bot på hela den nuvarande prostitutionen, genom vilken skaror åter och åter sänkas i elände?

Den siste talaren slutade med att säga, att det i dessa tider kan vara av större vikt än någonsin, att vi vinnlägga oss om det, som giver vårt folk kroppslig sundhet, viljestyrka och viljekraft. Det är också en sådan där stor och riktig sats, som vi allesamman gilla. Jag skulle önska, att vi i våra beslut allmänt toge hänsyn till vad som tjänade det syftet. Vi skola ganska snart komma till ett annat ärende, där det är fråga om den makt, som kanske i så hög grad som ingen annan tjänar till att skänka viljestyrka åt människorna, nämligen verklig kristendom. Det är fråga om på vad sätt man skall försöka bibringa den åt de unga bland vårt folk, om man skall gå på de gamla vägarna, där man i stort sett ger stenar i stället för bröd, eller om man vill vara med om att låta de unga från sin skola föra med sig ett levande intryck av den store mästaren själv med all den heliga kraft, som intrycket av hans person skänker. Det kommer snart att visa sig, vad första kammaren i det stycket till att börja med vill göra för att vinna det åtrådda målet.

Då jag således, herr talman, icke på något sätt är övertygad om att de av motionären anvisade vägarna leda till ett av honom och oss alla livligt efterlängtadt resultat, kan jag för min del icke biträda utskottets förslag, utan jag skall be att få yrka bifall till den reservation som är fogad till betänkandet.

Herr A l e x a n d e r s o n: Herr talman! På kammarens föredragningslista finns det en hel rad av ärenden, bland vilka flera kunna tänkas föranleda ingående diskussion, och jag för min del hade tillfälle att redan i fjol utförligt yttra mig i detta ärende. Jag skall därför icke tillåta mig att mer än några ögonblick taga kammarens uppmärksamhet i anspråk.

Jag vill till en början med anledning av herr Thyréns försvar emot herr Söderberghs anmärkningar rörande det förfaringssätt han har använt för att bringa detta ärende på kammarens bord säga, att detta försvar verkligen syntes mig synnerligen svagt. Herr Söderbergh anmärkte med allt skäl, att det dock icke kan vara den rätta ordningen för att komma till ett beslut i ett riksdagsärende, att en motionär, utan att angiva någonting angående motivera för sitt äskande, kastar fram detta nakna äskande i en motion för att sedan vid kammarens sammanträde prestera sin motivering. Herr Thyréns medgav själv, att en allvarlig betänklighet mot detta förfaringssätt måste vara, att det endast är den ena kammaren, som han blir i tillfälle att delgiva sin ståndpunkt, och han hade icke något annat försvar för detta förfaringssätt än att det berodde på skäl, som han icke var i

tillfälle att här nämna. De ifrågavarande motionerna voro de två första, som kommo på kammarens bord, och om icke hösten och jullovet medgivit herr Thyrén att sammanfatta de tankar, han i dag haft tillfälle att framlägga för kammaren, hade han ju kunnat använda den motionstid, varav han tillbragte ytterligare åtminstone en del vid riksdagen. I så fall hade han besparat de bägge kamrarna besväret att lösa en gissgåta, som vi här gjorde under början av februari, då lagutskottets ordförande för sin del i andra kammaren bedyrade, att motionärens motivering var identiskt densamma som föregående års motioners. Motionären själv har tydligen icke alls den uppfattningen. Herr Thyrén har nyss förklarat, att den, som bringar det fram till avslag från riksdagens sida på ett yrkande sådant som det, som här väckts, lägger hyende under lasten, ty alla de, som ockra på osedlighet i olika former, skulle känna sig rent av ha riksdagens moraliska stöd. Det förefaller mig, som om herr Thyrén bort besinna, att han genom det förfarande han valt tydligen skulle komma att uppnå just denna verkan. Hans motion måste under sådana förhållanden gå raka vägen till avslag, och han borde, synes det mig, ha övernögt, huruvida han genom sitt förfarande gagnade eller skadade den sak, han här så ivrigt har förfäktat i dag. Följden har icke heller uteblivit. Som kammaren redan torde hava sig bekant, har andra kammaren utan votering bifallit avslagsyrkandet. Även av detta skäl kan det vara anledning att icke alltför ingående sysselsätta sig med motionerna och det föredrag motionären hållit för kammaren. Men några randanmärkningar kan jag icke tillbakahålla.

Vad beträffar motionen nr 2, så saknas det motivering för densamma icke blott i motionen, utan också i anförandet i dag, då motionären helt kort förklarade, att han icke skulle försvara den. Jag säger ingenting om det, ty den är helt enkelt omöjligt att försvara, särskilt tänkt såsom framburen av en person, som gör anspråk på att äga ingående kännedom om vår strafflagstiftning, de allmänna grunder, efter vilka denna är uppställd o. s. v., på sätt som jag i fjol hade tillfälle att närmare belysa, onödig, därför att den motsvarande förbrytelsen i ungefärligen samma omfattning är på rätt ställe i strafflagen belagd med straff, och tekniskt omöjlig, emedan stadgandet föreslås att insättas på fullkomligt felaktig plats. Men som sagt motionären har icke bjudit till att försvara denna särskilda motion nr 2.

Vad återigenom beträffar motionen nr 1, så kanske kammarens ledamöter observerade, att vi icke av motionären själv fingo veta, huruvida han yrkade bifall till sin motion eller till utskottets utlåtande i frågan. Det är icke alldeles detsamma, ty visserligen har utskottet formulerat sin kläm på alldeles samma sätt som motionären, men utskottets motivering, som skulle komma att avgå som riksdagens motivering för denna kläm i riksdagens skrivelse, därest den bleve kamrarnas beslut, innehåller helt andra synpunkter än dem, som motionären ställt i främsta planet. Det är icke precis sådana lagstiftningsåtgärder, som motionären framställt såsom nödvändiga, som utskottet framhäver, och det är icke heller de miss-

*Om åtgärder
mot den sed-
liga urav-
ningen.
(Forts.)*

Om åtgärder
mot den sed-
liga urart-
ningen.
(Forts.)

förhållanden, som motionären här i dag pekat på såsom de mest viktiga, som utskottet framhållit. Således har ju exempelvis motionären lagt nästan huvudvikten på de talrika oäkta födelserna i vårt land. Detta är en sida av saken, som utskottet nästan alldeles förbigått i sitt utlåtande och som utredningen således enligt dess betänkande egentligen icke alls skulle inriktas på. Däremot har utskottet skarpt betonat det samband som efter utskottets förmenande det dåliga sedliga tillståndet i riket skulle hava med den anda av auktoritetstrots och lagtrots, som lär behärska detta samhälle. och herr Thyrén förbigick alldeles detta skäl, varför riksdagens andra partiers medlemmar ingalunda kunnat förena sig i vare sig fjolårets motionärs yrkande eller utskottets yrkande. Det framskymtar tydligen som en röd tråd i utlåtandet, att man anser dessa bägge saker gå hand i hand hos vårt folk och väl förtjänade att uti ett sammanhang tagas upp till prövning och förbättring. Detta har man också i den av årets utskott återopade monstruösa statistiken, vars innebörd jag hade tillfälle att belysa för kammaren i fjol. med styrka framhävt. Det är således onekligen av en alldeles klar partifärg, som denna motion och även lagsutskottets utlåtande är utmärkt, och vid sådant förhållande torde det förefalla motionären mindre egendomligt, om de, som se på dessa saker med helt andra ögon, icke kunna finna någon möjlighet att instämma i hans yrkande. Det är möjligt att ha intresse för sedlighetens höjande bland folket, utan att därför ansluta sig till de synpunkter vare sig på nuvarande tillståndet, dess orsaker eller botemedel, som motionären eller någon annan kommit fram med.

Den ärade motionären uppehöll sig synnerligen länge vid en mörkmålning av det nuvarande sedliga tillståndet i riket, och i vissa partier av hans anförande skymtade också, att han ansåg vår tid i viss mån jämförlig med den petroniska tiden i det gamla Rom, och han varnade för den fortsättning, som av något dylikt kunde följa inom några generationer. Det är kanske anledning att i detta sammanhang erinra motionären om, att den tid, som föregick Petronii romerska tid, icke utmärkte sig för bristande nit att söka på lagstiftningens väg återföra det sedliga tillståndet i Rom till ett bättre. Den augustinska lagstiftningens storartade fiasko borde i detta sammanhang naturligtvis hava framställt sig för motionärens erinring.

I själva verket måste jag säga, att den motivering, som motionären även i dag ansett sig böra prestera för kammaren, varit av anspråkslös beskaffenhet med hänsyn till de anspråk, som borde kunna ställas på en man i motionärens ställning. Jag föreställer mig nämligen att på en person, som har ett så stort och vittomfattande lagstiftningsuppdrag å ett med denna fråga närliggande område, man med skäl kunnat ställa det anspråk, att han för kammaren med objektivitet utrett de olika synpunkter, som kunna läggas på frågan om lagstiftningsåtgärder, direkt riktade mot den sedliga urartningen och till sedlighetens höjande. Det hade varit naturligt, om han objektivt tagit upp och vägt det ena mot det andra, å ena sidan de viktiga skäl, som tala för att göra ett försök, å andra sidan de mångahanda

hänsyn, som därvid måste framträda, samt visat svårigheterna, visat bland annat, att vid en sådan lagstiftning man alltför lätt riskerar att draga ned dyrbara samhällsvärden, utan att i själva verket kunna effektivt gagna dem man önskar. Det är andra fiskar, som stanna kvar i nätet, än dem man vill fånga, som i stället fly undan ur maskorna. Men hela denna sida av problemet kom i herr Thyréns framställning icke, såvitt jag kan finna, till sin rätt. Ännu mindre gjorde han försök till sammanställning mellan å ena sidan de olika tecken till sedlig urartning, som för närvarande förekomma i landet, och de särskilda förslag till sedlighetens förbättring, som han i allmänhet framförde under senare delen av sitt föredrag. Genom en sådan framställning borde man just hava fått veta, hur de av honom föreslagna olika projekten kunna tänkas förhålla sig till de särskilda sedliga missförhållanden, som han tidigare i sitt anförande angivit.

Men har något sådant sammanhang icke kunnat skönjas i hans framställning, beror det väl slutligen på, att herr Thyréns i själva verket icke förmådde peka på någon speciell åtgärd, som vore att vidtaga, riktad direkt mot de sedliga missförhållandena. Ty vad var det han egentligen kom fram till? Jo, det var en rad sociala åtgärder, som var för sig äro fullkomligt motiverade redan ur andra hänsyn, och om vilka man visserligen måste säga, att om de hava nyttiga verkningar i andra hänseenden, de också så småningom komma att inverka på det sedliga tillståndet. Och allt detta ärnar han anför tro åt en stor, förmodligen parlamentarisk kommitté, såsom det tycktes skynta fram i hans anförande, och han tänkte sig det storartade resultatet av kommissionens arbete, att måhända icke något positivt resultat därmed skulle uppnås, men att åtminstone alla dess medlemmar under arbetet förvärvade en viss allmän känsla av att här verkligen vore en del missförhållanden, varom de förut icke haft någon aning. Jag undrar icke över om förhoppningarna på kommitténs arbete icke kunna ställas högre, ty från den sida, som alltid med styrka betonat betydelsen av sakkunskapens plats vid utredningar, är det litet förvånande att höra ett projekt om en kommission, som enligt talaren skulle komma fram med en hel del förslag av olika art, som han själv icke kunde upptänka, men vilka, såsom han nämnde, skulle gå ut på bland annat omläggning av fabriksarbetet till mera sedliga förhållanden, på mindre promiskuitet mellan män och kvinnor. Det skulle vidare bli åtgärder mot periodisk arbetslöshet, en arbetslöshetsförsäkring, förmodar jag, vartill kommittén skulle utarbeta ett ordnat förslag. Så skulle det bliva åtgärder mot osedlighet i litteratur och konst. Det läser icke heller kunna bli fråga om annat än inskränkning i tryckfriheten samt åtgärder, eventuellt censur, mot teaterpjäser och tryckta skrifter. Det är saker, som herr Thyréns lämnar tillsvidare därhän. Så skulle, såvitt jag förstår, också krävas av denna kommission, att den skulle söka ställa vårt folks religiösa liv på bättre fötter, än det för närvarande befinner sig. Herr Thyréns antydde nämligen, att enligt hans mening en av de allra viktigaste orsakerna

*Om åtgärder
mot den sed-
liga urart-
ningen.
(Forts.)*

Om åtgärder
mot den sed-
liga urart-
ningen.
(Forts.)

till den nuvarande sedliga upplösningen vore att söka i den religiösa känslans och den religiösa auktoritetens försvagande i landet. Men om så är förhållandet, skulle uppenbarligen en av kommitténs angelägnaste uppgifter vara att söka att på denna punkt åstadkomma en förbättring.

I detta sammanhang får jag kanske anmärka mot herr Thyren, att det nog låg en orättvisa i det häftiga angrepp han på tal om detta ämne gjorde mot deras åskådning, som i detta fall hava en eventuellt mot hans divergerande uppfattning. Över huvud taget fanns icke ett ord, som så ofta och med så dödande förakt återkom i herr Thyrens anförande, som de bägge orden estetisk (estet) och kultur. De voro tydligen föremål för särskilt förakt och hat från hans sida, och han förutsatte tydligen, att med en åskådning, som satte högre värde på dessa bägge saker, man var i viss mån van att betrakta njutningen som en viktig kulturell faktor, viktigare än den etiska eller som åtminstone ställde sig på alltför hög ståndpunkt vid sidan av den etiska. Jag vill i avseende på denna punkt mot herr Thyren säga, att jag också är medveten om, att den upplösning av den gamla livs-åskådningen, som man på många håll i vår tid bevittnat genom att folket drages från de religiösa föreställningarnas krets, utan all fråga, vilken ståndpunkt man än intager därtill för övrigt, är förenad med mycket stor fara, till dess i varje fall föreställningarna på moralens område hunnit kristallisera ut sig kring nya centralpunkter. Mot den av herr Thyren antydda utvägen, att man skulle söka i stället föra folkets kretsar tillbaka till den gamla ståndpunkten, kan det åtminstone riktas samma anmärkning, som den herr Thyren riktade mot de nya livsåskådningarnas förmåga att genomtränga massorna på ett upplyftande sätt, nämligen, att man är fullkomligt vanmäktig att genomföra en sådan plan. Det är mycket sant, att en livsåskådning, vilken som helst, som hos en högt ställd personlighet, en personlighet av hög rang, kan avsätta vackra och rika frukter, i en banaliserad och till oigenkännlighet vanställd kopia, såsom den ofta förekommer i det stora skillingstrycket, om jag så får säga, kan förefalla synnerligen banal och flack och vara endast en dålig garanti för uppehållande av ett sedligt liv av hög rang. Men på samma sätt förhåller det sig, alldeles oberoende av om åskådningen är av den ena eller andra typen, med högt ställda religiösa personligheter och deras livsåskådningar. Deras avbild i dåligt skillingstryck är i detta fall icke bättre ställd.

Jag hade i föl tillfälle att i en särskild reservation uttala min allmänna syn på ett lagstiftningsprojekt av så kolossala dimensioner som det, vilket i dag framkastades av herr Thyren till handläggning av en enda gemensam kommission, och jag skall bedja att avslutningsvis få upprepa några rader ur denna reservation, då jag tror att den i koncentrerad form giver uttryck åt min kritik av hela herr Thyrens projekt. Jag tillät mig i föl yttre följande:

»För höjande av det allmänna sedliga tillståndet äro två faktorer av väsentlig betydelse: en mera direkt verkande, nämligen det goda inflytandet av inom samhället fritt verkande personliga kraf-

ter och en medelbart verksam, nämligen förbättringen av samhällsmedlemmarnas sociala ställning och miljö, särskilt under uppväxt-åren och ungdomstiden. På denna senare indirekta väg finnas givetvis riktiga tillfällen även för statsmakterna att vara verksamma för det goda ändamålet, och denna verksamhet bör visserligen på många områden med större kraft än hittills bedrivas. Men om sålunda en klokt och kraftigt fullföljd uppfostringspolitik, nykterhetspolitik, jordpolitik, bostadspolitik, arbetarskyddspolitik o. s. v. måste äga gynnsamma återverkningar på det allmänna sedlighetstillståndet, så är det icke mindre uppenbart, att det vore ett felgrepp att upptaga frågorna om lämpliga åtgärder på dessa mångskiftande områden i ett sammanhang under synpunkten av sedlighetens höjande såsom ledande arbetsprincip. Ännu mera uppenbart orimligt bleve detta, om man i likhet med motionärerna därvid väsentligen tog sikte på sedligheten i sexuellt hänseende. Fastmera är det klart, att arbetet måste fortgå på de antydda särskilda arbetsområdena var för sig med de mera omedelbart åsyftade sociala verkningarna såsom riktpunkt.» Jag tager mig friheten påstå, att detta är den enkla sens commun vi måste säga oss om dessa projekt till en lagstiftning de rebus omnibus et nonnullis aliis genom en kommission, som uppenbarligen i de allra flesta fall därtill skulle sakna de nödvändiga förutsättningarna. Och jag ber att få fasthålla vid fjolårets och årets reservanters avslagsyrkande.

Men innan jag slutar, skulle jag kanske ändå säga några ord i anledning av herr Thyréns egendomliga vanföreställning om preventivlagens lyckliga verkningar. Vi hava i dag hört herr Thyrén säga, att denna lag enligt hans mening vore utomordentligt väl skriven, men jag får säga, att det yttrandet ingav mig den rysligaste föreställning om det strafflagsförslag, som vi en gång hava fått mottaga från honom, och jag tors säga, att har detta den karaktär i formuleringen som preventivlagen, så har det all utsikt att falla ögonblickligen dött till marken. Beträffande den reella sidan av saken, som ju spelar en litet större roll, framställde herr Thyrén i dag saken så, att preventivlagen egentligen tog sikte på ett konkret fall, som just då uppenbarat sig i vårt land, men som man även sett på andra håll och som där haft mycket svåra verkningar, då man icke i tid inskridit däremot. Jag tror det är alldeles riktigt, att preventivlagen hade just denna karaktär av, att man en vacker dag, då man upptäckt vissa enstaka fenomen, som inneburo vissa obehagliga saker, flux var färdig med att kasta fram lagparagrafer, en särskild speciallag, mot detta särskilda onda. Det är just denna princip, som den äldsta konservatismen i detta och andra länder satt en ära i att förfölja såsom en dålig lagstiftningsprincip på sedlighetens område, ehuru den ofta kommit till användning och så även här. Därvid fäste man sig icke så noga vid, om icke lagen genom sin formulering kom att drabba i långt vidare utsträckning, än att den träffade det onda, som man tog sikte på, och ännu mindre hörde man på de röster, som pekade på, att man ingalunda skulle komma åt vad man ville komma åt på denna

Om åtgärder mot den sedliga urartningen.
(Forts.)

Om åtgärder
mot den sed-
liga urart-
ningen.
(Forts.)

väg. Nu tror herr Thyren — vi hörde det här i dag — att lagen verkligen gjort det. I England ingrep man icke, förrän man såg det förfärliga tillståndet, då på alla möjliga punkter i landet föredrag höllos i detta ämne och i sammanhang därmed preventivmedel utbjödos. Här grep man in, innan något sådant inträffade. Är det verkligen herr Thyren obekant, att trafiken pågår ännu i dag, oåtkomlig för lagen, då man genom det enklaste trick förvandlar offentligheten till skenbar enskildhet, och så låter geschäftet florera som förut? Är det herr Thyren obekant, att tidningsannonserna blott fått en något annan formulering än förut? För ett par dagar sedan sändes till mig en tidning — jag tror det var en esperantoförening, som skickade mig ett blad, för att jag skulle intressera mig för dess strävanden. Jag vet icke om denna oskyldiga förening anade vad den bjöd ut, när på dess sista sida annonserades om gummivaror från »Hygieniska Magasinet». Och det är uppenbart, att om statsrådet och chefen för justitiedepartementet icke är mindre aningslös i detta fall, det icke finnes någon möjlighet att ingripa häremot.

Således, lika klumpig som lagen var i formellt hänseende, lika ineffektiv har den i reellt hänseende visat sig vara, så att om detta är den bild, som motionären ställer för oss för att visa oss, vad som kan åstadkommas med ropet på sedlighetsåtgärder, så tror jag att exemplet var synnerligen olyckligt valt.

Jag skall till allra sist bedja få säga, att man från vår sida ingalunda blundar för att det dåliga sedliga tillståndet i landet i ett eller annat avseende lämnar åtskilligt övrigt att önska, såsom herr Thyren syntes vilja göra troligt. Icke heller blunda vi för att på några områden det är värre än förut. Tvärtom har landets fortgående industrialisering framhållits såsom en kulturell orsak till detta av oss ingalunda förbisedda faktum, men det exempel, som lämnades av en talare i andra kammaren i fjol på liknande klagomål från en tidigare period och som herr Thyren vände sig emot, avsåg uppenbarligen endast att säga, att denna moster Agnetas klagan, såsom talaren uttryckte sig, har funnits i alla tider, och man bör ukta sig för att tro, att den är sann i hela dess utsträckning vad dess egna ordalag giva vid handen. I så fall skulle det sedliga tillståndet i vårt land sedan lång tid tillbaka ha så urartat, att vi i själva verket befinna oss på ett alltför lågt plan för att nu kunna stå här och intressera oss för något sådant som sedligheten.

För två år sedan uttalades i en konservativ tidning i Tyskland ord, som nästan ordagrant återfinnas i detta års utskottsbetänkande. Utskottet säger att vi synas hava hemfallit åt en fysisk och psykisk degeneration, och den stora tyska konservativa tidningen ansåg sig böra i en ledande allarmartikel meddela tyska folket, att den icke såg mer än ett enda medel, nämligen kriget, för att rädda tyska folket »från den nuvarande allt mer och mer räddningslöst hotande fysiska och psykiska försvagningen och förslappningen». Det är ord, som tagas i munnen inom de olika nationerna av sedlighetsivarna, men i längden verka de annorlunda, än man med dem avsett. Det kan icke undgås, att de ingiva en viss skepsis mot riktigheten av

hela den syn, som de personer ha, som på detta speciella sätt taga den sexuella sedligheten på entreprenad. Det är en vrångbild av det verkliga samhället, som denna syn giver. Den upptäcker icke de talrika spirande krafterna till hälsa och sundhet, som samtidigt i många former tränga sig fram, motverka dessa degenerativa drag och sålunda verka regenerativt. Jag vågar påstå, att i vårt land dessa krafter äro så talrika och hoppgivande, att om motionären i objektivitetens intresse kompletterat sin skräckmålning med dessa regenerativa drag, resultatet av hans teckning av hela det sedliga tillståndet blivit något komplett annat än det vartill han kom.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt avslagsyrkande.

Herr af Ekenstam: Efter den ganska långa diskussion, som redan förevarit i ämnet, är det helt visst icke någon, som önskar att den skall vara mycket längre. Men underligt vore det väl i alla fall, om, då denna fråga står på kammarens föredragningslista, motionären ensam bland de uppträdande skulle tala för sin åsikt. Jag säger det icke därför, att han behöver något stöd för vad han sagt; storstilat och kraftigt har han framfört det, men lika visst som detta skett, lika visst är att sympatier genomströmma en hel del av kammarens ledamöter för det syfte, vartill han vill komma. Därför har jag ansett det som en bjudande plikt att få till honom framföra tacksamheten från dem, som känna lika med honom, tacksamhet därför att han låtit detta ärende komma på kammarens bord. Han har sagt sant, då han säger att i allvarliga tider höves det oss att ännu mer tänka på sådant, som kan rycka upp nationen och verka till bibehållande av dess livskraft. Detta har den mer än annars allvarliga tiden bestyrkt. Den fråga, som föreligger, hör till de viktiga, och det är därför jag är alldeles viss att första kammarens majoritet liksom förra året skall giva bifall till utskottets hemställan.

Det är yrkande härom, som jag emellertid nu framställer.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Jag trodde, att jag med en särskilt respektfull tystnad skulle få mottaga den rapport om det sedliga tillståndet i landet, som jag visste skulle komma, och jag trodde att denna tystnad skulle vara plenum ut. Emellertid hade herr Thyren den vänligheten att peka på mig vid två olika tillfällen, och det är detta, som gör, att jag nu bryter den.

Jag tillät mig i fjol något ironisera över det, som jag tyckte, lättvindiga sätt, på vilket motionärerna voro färdiga med det stora problemet om vad som kan vara orsaken till den sjunkande nativitet. När herr Thyren kom in på det kapitlet, ökade han sin vänlighet genom att uppmana mig att studera mig vidare in i saken; jag skulle då säkerligen få göra en hel del nya rön. Jag behöver naturligtvis icke säga, hur tacksam jag är. Blaschko är för mig en gammal god bekant, och jag tyckte mig liksom skymta hans ansikte bakom det herr Thyren hade att säga om prostitutionen. Men jag förstår inte vad nytta detta studium skulle ha med sig precis på den här punkten. Att sterilitet är en orsak till barnlöshet, det

*Om åtgärder
mot den sed-
liga vrång-
ningen.
(Forts.)*

Om åtgärder
mot den sed-
liga urart-
ningen.
{Forts.}

känner jag verkligen till förut, och att en stor del av steriliteten är beroende på könssjukdomar, det vet jag också. Men såväl motionärerna som jag talade om den sjunkande nativiteten såsom en massföreteelse hos folket, och detta är som envar förstår någonting helt annat. Men efter som vänskapen brukar vara längst genom gåvor och gengåvor, vill jag rekommendera åt herr Thyren att närmare taga kännedom om ett arbete av Julius Wolff: »Der Geburtenrückgang». Kanske kan han då få en något bättre uppfattning om de olika faktorernas inbördes betydelse i den här frågan.

På grund av ett annat uttryck i motionen, nämligen detta: »Går man till sådana grundvalar för samhällets bestånd som äktenskap och familjeliv» etc., tillät jag mig också i fjol att sticka in en liten ironisk parentes, som herr Thyren trodde att han citerade. Jag sade: »ett underligt påhitt att göra familjelivet till en av samhällets grundvalar!» Herr Thyren förväxlade ett litet ord här, som icke får förväxlas. I stället för »familjelivet» satte han in »familjen» och kom därigenom till ett behagligt resultat. Men detta är också någonting helt annat. Och jag tänker att herr Thyren skall förstå varthän jag syftade, när jag säger att med samma skäl som motionärerna nu baserat samhällets bestånd på äktenskap och familjeliv kunde de ha baserat det på äktenskap och »five o'clock tea».

Herr Holmquist: Jag har naturligtvis, liksom jag är övertygad hela kammaren för övrigt, med det största intresse hört på det synnerligen förtjänstfullt framförda anförande, som herr Thyren här nyss har hållit. Genom det anförandet visade han sig se på de sedliga förhållandena i vårt land med den skarpa blick samt med den sedliga kraft, varmed en katonisk karaktär alltid måste se på sådana företeelser. Jag kan heller icke neka till, att han i mångt och mycket både sett rätt och talat rätt, ehuru jag icke för min del i alla hänseenden kan se med fullt samma blick.

Herr Thyren talade i en avdelning av sitt anförande om de frestelser för det sedliga livet, som det moderna samhället medför. Han uppräknade där en hel lång rad såsom sammanboendesystemet, arbetslöshetsförhållandena, periodiskt återkommande, alkoholkonsumtionen, i viss mån gemensamhetsbaden, litteratur, teatrar, den bildade konsten m. m., m. m. Å andra sidan påpekade han en del andra omständigheter, som han betecknade såsom svagheter hos de sålunda lockade, särskilt bristen på den religiösa fasthet, som präglade de äldre tiderna jämförda med den tid, som nu är. Men vart ville han då egentligen komma med detta? Jo, man skall framlägga detta inför Kungl. Maj:t, och man skall begära en utredning, som skall »motverka», såsom det heter här i utskottets kläm, »förefintliga missförhållanden med avseende å *det sedliga tillståndet i riket*». Ja, om jag vore konung för en dag och den skrivelsen komme till mig, så skulle utan all fråga det första intrycket hos mig vara den mest oförbehållsamma förvåning, icke över att icke mycket här i riket på det sedliga området kunde förbättras, förkovras eller förändras, men över att man kunde tro, att man här i ett enda drag, med en enda utred-

ning, skulle kunna nå botten på dessa förhållanden, att man skulle kunna komma fram med ett förslag som i hela riket skulle kunna förändra den sedliga kulturen.

Herr Thyren har själv, skarpsinnig som alltid, framhållit åtminstone en mycket stor del av de olika, i denna utredning ingående momenten. Han är mera *optimist* än jag — det är utan all fråga — då det gäller botemedlen. Men huru mycket optimist man än må vara, måste man erkänna, att en sådan utredning aldrig kommer att taga slut och aldrig kan taga slut, därför att det under alla tider kommer att föreligga sådana sedliga förhållanden, som behöva förbättras. Folkets representanter skola således enligt det föreliggande utskottsutlåtandet, jag upprepar det här, gå fram till Konungen och begära *en ny sedlig kultur*. Jag tror, att det är omöjligt att erhålla det, och det är därför, och *uteslutande därför*, som jag för min del är emot detta utlåtande.

Men ytterligare ett ord, herr talman. Här har sagts förut, fastän kanske icke så alldeles starkt, att man har här i dag alldeles särskilt pointerat de *sedliga vådor*, i vilka vårt folk sjunkit, men man har icke alls pointerat *ljuspunkterna* hos vårt folk. Jag har för min personliga del, jag tror mera än de flesta av kammarens ledamöter, färdats i främmande länder, ofta till fots. Jag har levat icke så litet med folket i dessa länder, jag har sökt att, såvitt sig göra låtit, komma in litet i deras kulturförhållanden, och jag har kommit till den uppfattningen, att vårt svenska folk *i stort sett* kan mäta sig med vilket annat folk som helst. Mot detta skall man möjligen kunna anföra en del statistiska data, men jag påstår, att *i stort sett* delas denna uppfattning av många erfarna män. Det är icke länge sedan vi hade de olympiska spelen. Hur uppträdde då det svenska folket? Jag tror det ansågs vara bland de första i världen. Ingen skall inbilla mig, med fäst avseende å det sätt, varpå det svenska folket då uppträdde, att detta folk *i grunden* är sedligt fördärvat. Vi hava på andra sidan Atlanten 1,200,000 svenska män och kvinnor eller nägot i den vägen. Om dem har Amerikas president offentligen förklarat, att de äro hans *bästa* undersåtar. Vid våra militärövningar har jag icke en utan flera gånger hört utländska officerare förklara, att det material Sverige äger i sina officerare och sitt manskap är det bästa i Europa. Har man rätt att *så* överdrivet, *så* bestämt förklara, att detta folk är på sätt detta utlåtande angiver *fullkomligt sedligt förvillat*? Jag tror icke detta, herr talman; och med instämmande i deras uppfattning, som här för närvarande verkligen se farliga *symtom* i sedligt avseende hos vårt folk, och med fullt klar vilja att söka medverka till alla de förändringar, som kunna tjäna en utveckling till ett bättre, är det som jag yrkar avslag på utskottets hemställan och motionen.

Herr Nilson, Karl August: Då jag icke kan vara med om att en fråga av så oerhörd vikt som denna bagatelliseras, då jag vidare måste på det starkaste beklaga, att de synpunkter, som förra året reservationsvis framfördes från liberalt håll, gående en

Om åtgärder
mot den sed-
liga urart-
ningen.
(Forts.)

Om åtgärder
mot den sed-
liga urart-
ningen.
(Forts.)

mera varsam väg i frågan och som ville en utredning på helt annan bog än den nu föreslagna, då icke kunde vinna riksdagens godkännande, och då vi i dag icke äro i tillfälle att få samla oss om en sådan lösning av frågan, måste jag förklara, att jag, inför det oerhört stora problem, som här uppställt sig för oss, icke vågar gå på avslagsyrkande utan måste, för att möjligen vinna något, yrka bifall till motionen och utskottets hemställan. Jag gör detta särskilt för att få poängtera den stora vikten av att förena alla krafter i arbetet för åstadkommande av förbättring i det sedliga tillståndet. De sorgliga fakta som i dag av motionären framdragits låta sig ej bortförklaras och att ha vetskap om det onda utan att söka råda bot därför låter sig ej försvaras. Det låter sig icke heller tänkas, att den stora mängd i vårt land, som samlar sig omkring religiösa intressen, kan underskriva en sådan motivering, som här även från medlemmar av det parti jag tillhör lämnats.

Jag beklagar särskilt det yttrande, som vi här hörde fällas av professor Alexanderson, då han, på tal om herr Thyréns framhållande av den stora grundorsaken till den sedliga urartningen som låge däri att stora delar av vårt folk avlägsna sig från den kristna religionen, väl erkände denna sanning, men dock med den reservationen: »intill dess moralen hunnit kristallisera ut sig kring nya livsåskådningar». Nej, herr Alexanderson, någon ny sådan livsåskådning, som kan på något sätt ersätta kristendomen, skall aldrig kunna uppfinnas; aldrig skall man heller kunna samlas kring en livsåskådning, som ger en sådan sedlig kraft, som kristendomen.

Men för ett arbete till höjande av det sedliga tillståndet i landet böra väl alla goda krafter kunna förenas och alla hederliga vägar prövas, varför jag, herr talman, yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Petrén: I fjolårets s. k. sedlighetsmotion anfördes — under framhållande att särskilda åtgärder vore behöfliga mot den sedliga urartningen — vad som på olika områden gjorts för främjande av olika förutsättningar för folkets lyckliga liv. I redogörelsen återfinnes bland annat följande sats: i möjligaste mån söker den, d. v. s. staten, hämma och begränsa rusdrycksfaran. Detta vill ju säga, att på det nykterhetspolitiska området skulle redan gjorts vad som kan göras för att befordra nykterheten. Jag vet nu icke, om herr Thyrén ansluter sig till den uppfattning, som sålunda uttalats i den motion, till vilken han hänvisar i sin motion. Men om så skulle vara, får jag säga, att herr Thyrén »avancerat bakåt» i nykterhetsfrågan i högst betänklig grad. Den som i likhet med undertecknad är av den uppfattningen, att å ena sidan ännu mycket kan göras i lagstiftningsväg för nykterhetens höjande, och å andra sidan det sedliga tillståndet i landet mycket beror på i vad mån dessa strävanden lyckas, kan icke underlåta att finna, att det parti som i fjol väckte den av herr Thyrén nu återopade motionen ofta genom sitt motstånd mot nykterhetsreformer i handling motarbe-

*Om åtgärder
mot den sed-
liga urart-
ningen.
(Forts.)*

tat det syfte, som motionen avser att främja. Jag behöver i detta hänseende endast erinra om den kamp, som Stockholmshögern vid senaste stadsfullmäktigevalet reste mot de strängare restriktioner i fråga om försäljning av rusdrycker, som sedan ett år tillbaka äro i huvudstaden tillämpade. Och när det i motionen talas om att folket så gärna lyssnar till dem, som predika njutningslystnadens evangelium, kan det vara på sin plats att erinra om, att denna Stockholmshögerns uppträdande till försvar för den heliga supfriheten, otvivelaktigt var en av de viktigaste anledningarna till att högern vid detta senaste val i Stockholm vann så stor seger.

För att nu emellertid övergå till lagutskottets yttrande i frågan får man erkänna, att lagutskottet dock för sin del beaktat, att främjande av nykterheten är en faktor av betydelse för höjande av folkets sedliga styrka. Lagutskottet har nämligen nämnt nykterhetens främjande bland de sociala reformer, som även enligt dess uppfattning kunna vara av verkligt värde för uppnåendet av det mål, vartill motionen syftar. Då bland dessa av utskottet angivna reformer, som kunna vara av betydelse för höjandet av folkets sedliga tillstånd, även nämnes sådana åtgärder, som i allmänhet åsyfta att befordra och förbättra levnadsvillkoren för samhällets ekonomiskt svagare medlemmar, skall jag begagna tillfället anföra några siffror, som visa hurusom de sociala orsakerna till brottsligheten vid sidan av de rent individuella spela en icke obetydlig roll. Enligt en statistik från Tyskland, som återfinnes i den kände kriminalpsykologen Aschaffenburgs bekanta arbete »Om brottslighetens bekämpande», framgår, att egendomsbrotten äro talrikast de årstider, då nöden är störst bland de fattiga klasserna. I oktober börjar en stegring som når sin höjdpunkt i december, varefter det börjar en minskning, som fortsätter till april. Därefter är antalet egendomsbrott tämligen stationärt under hela sommartiden, och jag vill tillägga, att högsta ökning av ifrågavarande brott under vintertiden utgör icke mindre än 30 % av det antal, som förekommer i den månad, då siffran i fråga är lägst. Då nu tjuvnadsbrotten tillhöra de vanligaste brottarterna, framgår av de siffror, jag anförde, hurusom alla åtgärder, som kunna vara ägnade att minska fattigdomen och nöden äro synnerligen viktiga faktorer vid brottslighetens bekämpande. Då nu lagutskottet har fästat uppmärksamheten särskilt på sådana åtgärder, som avse förekommande av brott, har jag med dessa få ord velat betona det intima samband, som råder mellan brottslighetens bekämpande och det sociala reformarbetet över huvud taget. I främsta rummet har lagutskottet yrkat på skärpta och utvidgade bestämmelser mot uppenbar sedeslöshet i olika former. Att nya lagbestämmelser på detta område kunna vara behövliga, har jag villigt erkänt i det anförande, jag höll vid fjolårets diskussion i frågan. Men jag kan icke annat än vidhålla den mening jag då uttalade, nämligen att ändringar i strafflagen till mot-

Om åtgärder
mot den sed-
liga urart-
ningen.
(Forts.)

verkande av sexuella förvillelser lämpligen kunna genomföras i sammanhang med de åtgärder, som komma att beslutas på grundvalen av den s. k. prostitutionskommitténs betänkande, vilket betänkande väl kommer att giva anledning till en kungl. proposition i ämnet — man må hoppas inom en icke alltför avlägsen framtid.

Förutom skärpta och utvidgade bestämmelser till motverkande av sexuella brott har lagutskottet framhållit önskvärdheten av att hela den lagstiftning, som avser minderåriga förbrytare eller i övrigt vanartad och försummad ungdom snarast möjligt överses, och, där så kan ske, ytterligare utvecklas.

I anledning härav vill jag erinra, eller i den mån detta är för kammarens ledamöter okänt upplysa, att den s. k. fattigvårdslagstiftningskommittén fått i uppdrag att omarbета såväl lagen om minderåriga förbrytare som lagen angående uppfostran av försummade och vanvårdade barn som ock lagen om fosterbarnsvård, alltså hela det ifrågavarande lagområde, som utskottet har framhållit vara i särskilt behov av att omarbetas, och jag kan tillägga att, enligt vad jag inhämtat, denna kommitté kommer, när den inom kort avgivit sitt förslag till ny fattigvårdsförordning, att omedelbart fullgöra sitt uppdrag att omarbета just de nu omnämnda lagarna. Då således de lagstiftningsfrågor, vilkas lösning skulle vara av särskild betydelse för främjande av det med motionen avsedda syftet, redan äro under utredning, ber jag, herr talman, att få yrka avslag såväl på motionen som på utskottets hemställan och yrka bifall till reservationen.

Herr Trygger: Endast några få ord med anledning av herr Holmquists yttrande.

Jag får säga att, när jag hörde honom, förstod jag mycket väl, att kammaren är trött på denna fråga, trött av den allvarliga diskussion, som här förelegat. Jag hade nämligen mycket svårt att se något större sammanhang i vad denne ärade talare yttrade. Det föreföll mig, som om han i själva verket använde argument, som stodo i strid med varandra. Å ena sidan började talaren med att i åtskilliga avseenden instämma i vad herr Thyren sagt och sade, att han gärna kunnat vara med om en utredning, men att det var en omöjlig uppgift, som man här begärde få löst. Ginge man med på den föreslagna skrivelsen, visade man, att man trodde sig kunna undanröja all osedlighet i landet. Man begärde i själva verket, såsom talaren sade, hos Konungen en ny sedlig kultur; och det vore barnsligt, det kunde han icke vara med om. Alltså var det honom icke möjligt att gå med på denna skrivelse. Sedermera måtte talaren icke hava ansett det anförda vara tillräckligt bindande skäl för avslaget längre fram i sitt anförande sade han, att i själva verket vore det en öppen fråga, om det överhuvud taget är så dåligt ställt med sedligheten i landet och han åberopade åtskilliga omständigheter, som enligt hans mening tydde på att det sedliga

tillståndet i Sverige vore lika bra som på andra ställen och i själva verket ganska gott. Jag kan icke finna annat, än att dessa två argument stå i ett egendomligt förhållande till varandra.

Emellertid, det var icke för att konstatera det, som jag begärde ordet, utan för att rätta en missuppfattning av den ärade talaren med avseende på det första argumentet. Vi som önska denna skrivelse, vi äro verkligen icke så naiva, att vi tro, att den utredning, som vi begära, även om den skulle leda till ett resultat, skulle kunna bidra till att undanröja *all* osedlighet i landet, utan vår förhoppning är endast den, att utredningen i någon mån skall kunna ge anvisning på medel till förbättring av det sedliga tillståndet i landet. Huru mycket det må kunna förbättras, kunna vi icke säga på förhand, men vi anse det såsom en ovillkorlig plikt att, när det är ett faktum, att det sedliga tillståndet undan för undan försämras, göra något för att få till stånd en undersökning om orsakerna härtill och möjligheterna till förbättring. Det är innebörden i detta skrivelseförslag, och jag yrkar på den grund bifall till utskottets hemställan.

Herr Gullberg: Herr talman! Jag skulle kunna inskränka mig till att endast i korthet instämma i herr Nilsons från Kristinehamn anförande. Men då han nämnde om den liberala reservation, som var bifogad förra årets utskottsutlåtande, utan att tala om vad den innehöll, så vill jag nämna något därom. I den framhölls, att de verksamaste vapnen till praktiskt bekämpande av sedliga förvillelser och till skapande av ett sunt och kraftigt släkte vore att hämta av djupgående sociala reformer, närmast en energisk och målmedveten kamp mot rusdryckerna samt åtgärder på bostadsfrågans, jordfrågans och yrkesskyddets område. Å andra sidan ville man icke bestrida, utan i något avseende, exempelvis i fråga om rättande och omhändertagande av minderåriga förbrytare samt sedligt vanvårdade och försummade barn kunde lagstiftningsåtgärder ifrågasättas. Denna liberala reservation understödde jag förra året och skulle gärna hava gjort det även i år, om den funnits med vid detta utlåtande. Som bekant borteliminerades den vid voteringen förra året, och då ansåg jag mig böra rösta för bifall till utskottets förslag och jag kommer att göra det också i dag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de därunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med avslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Lindhagen m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

*Om åtgärder
mot den sed-
liga urart-
ningen.
(Forts.)*

Om åtgärder
mot den sed-
liga urart-
ningen.
(Forts.)

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lindhagen m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 86;

Nej — 43.

Om ordnande
av brand-
väsendet å
landsbygden.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 13 och 14 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 22, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om lagbestämmelser angående ordnande av brandväsendet å landsbygden.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 28, hade herr *Emil Molin* i Dombäcksmark hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes efter verkställd utredning för riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser angående ordnandet av brandväsendet å landsbygden.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på återopade skäl hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbete och, såvitt på riksdagens medverkan ankomme, för riksdagen framlägga förslag till stadganden angående ordnandet av brandväsendet å landsbygden.

Reservation hade avgivits av herrar *Trana* och *Gezelius* samt greve *Spens*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Trana*: Herr talman! Då jag låtit anteckna mig som reservant mot utskottets utlåtande, skall jag be att med några ord få angiva skälen för min avvikande mening.

Jag vill då till en början erinra om att det ej är stort mera än ett år sedan jag deltog i ett nästan enhälligt lagutskottsbeslut i motsatt riktning mot det nu föreliggande. Jag kan icke för min del finna mig uti att så hastigt vända kappan efter den tillfälliga vind som kan blåsa inom lagutskottet, utan att det finnes fullgiltiga skäl

därför, men sådana förefinnas enligt min mening icke. Vid det sammanträde, då vi ägnade denna fråga vår uppmärksamhet, uppmanade jag livligt alla närvarande lantmän, vilka denna sak ju egentligen angick, att yttra sig angående behovet av en sådan lagstiftning. Alla utan undantag uppträdde och intygade var och en för sin bygd att något som helst behov av en dylik lagstiftning icke förefanns. Olika skäl angåvos härför, i det somliga sades, att uti de mera tätt bebyggda orterna var det redan ordnat på frivillighetens väg och i samförstånd med brandförsäkringsbolagen. I avseende åter å glest bebyggda trakter förklarade man, att det skulle medföra alltför stora utgifter utan motsvarande nytta. Huru kommer det sig då att vinden nu blåser så olika inom lagutskottet? Den enda förklaringen är att söka i den omständigheten att mer än halva antalet ledamöter, som deltog i fjolårets avstyrkande hemställan, i år blivit ersatta av andra. Jag vill icke göra någon jämförelse emellan den sakkunskap, som representeras av de nuvarande ledamöterna emot fjolårets, men jag får dock säga, att jag icke gent emot deras uppfattning, vilka bestämt ansågo, att lagändring vore obehöflig, blivit rubbad i min åsikt av vad de nya ledamöterna inom utskottet anfört.

Det är ju för övrigt så att, om ett samhälle på landet skulle vara i behov av särskild brandordning, har 1913 års riksdag med tillämpning från den 1 juli samma år, antagit en ny förändrad lydelse av 74 § i kommunalförordningen för landet, varigenom Konungens befallningshavande kan medelst sitt godkännande giva gällande kraft åt beslutade kommunala stadganden för befrämjande och vård om brandväsendet. Hade det nu existerat något livligare behov härav på något håll, får man väl antaga, att under den tid som sedan dess förflutit, någon enda kommun skulle velat begagna sig av denna paragraf, men så har icke varit förhållandet.

Slutligen får jag säga, att jag har haft så mycket större betänkligheter att gå med på denna skrivelse som man här kommit in på ett område, vilket egentligen faller under Kungl. Maj:ts administrativa lagstiftning eller åtminstone bra nära tangerar ett gränsområde, som är ganska tvistigt. Det är visserligen sant, att de få stadganden, som gälla ifråga om våld i by, återfinnas i byggningsbalken, men sedan den tiden har allt, som rör brandväsendet, reglerats genom av Kungl. Maj:t utfärdade förordningar. Den brandstadga för rikets städer som nu är gällande har utfärdats av Kungl. Maj:t ensam och den gäller icke endast alla städer och köpingar utan därutöver omkring 130 kommuner inom landet i övrigt; och jag kan icke se att riksdagen gör någon nytta med att i detta fall avlåta skrivelse till Kungl. Maj:t.

Jag yrkar därför avslag å såväl motionen som utskottets hemställan.

Herr af Ekenstam: Den föregående talaren klagade över att lagutskottet, som i fjol nästan enhälligt avstyrkte en motion av liknande innebörd med denna, nu kommit till en helt annan åsikt. Formaliter har han naturligtvis alldeles rätt, men om vi

*Om ordnandet
av brand-
väsendet å
landsbygden.
(Forts.)*

Om ordnande
av brand-
väsendet å
landsbygden.
(Forts.)

realiter tillse, vad förra årets lagutskott egentligen yttrade, ställer sig nog omdömet något annorlunda. Vi kunna t. ex. redan av vad som här finnes återgivet från fjolårets utskottsbetänkande inhämta, att utskottet då yttrade, att i följd av bristerna i den nuvarande lagstiftningen hava förhållandena i avseende å det egentliga brandväsendet på landsbygden »länge varit mindre tillfredsställande» och att det näppeligen lär kunna betvivlas» att eldens förödande verkningar i mer än ett fall kunnat förekommas eller åtminstone begränsas genom bättre släckningsanordningar och lämpligare organisation av släckningsarbetet än mångenstädes stått till buds.» Och så talar utskottet vidare om att det visats ett mycket stort intresse för att något borde göras i detta hänseende och att nu på frivillighetens väg bildats icke mindre än 78 frivilliga brandkårer på landsbygden, vilka sedan sammanslutit sig till ett riksförbund. Tvivelsutan ligger i detta omnämmande ett påpekande av att utskottet haft känsla av att något här behövde åtgöras. Men så säger utskottet att »utskottet för sin del i likhet med motionären funnit ett ordnande, eventuellt genom lämpliga lagstadganden, av det för närvarande i många fall mindre tillfredsställande brandväsendet på landsbygden synnerligen önskvärt». Och vidare att det är »uppenbart, att en allmän lagstiftning uti här ifrågavarande avseende måste framgå med synnerlig varsamhet för att densamma icke skall medföra onödiga och olämpliga avvikelser från en ordning, som efter de lokala förhållandena bäst motsvarar ändamålet», och »då innehåll av dylika lokala föreskrifter på grund av deras gemensamma ändamål måste bliva i vissa delar överensstämmande, torde en för hela riket gällande författning kunna vara ägnad att på detta område införa en reda och överskådlighet, som eljest lätt nog kunna äventyras». Och så säger utskottet vidare »icke minst såsom ledning och stöd för kommunerna vid fastställandet av deras brandordningar» skulle enhetliga bestämmelser i ämnet »kunna bliva till gagn».

Jag har kanske berört detta något omständigare än vad som kunnat behövas just därför att även jag förra året stod på den sidan, som ansåg det vara onödigt att göra någonting medelst en så beskaffad lagstiftning. Nu har jag emellertid kommit till en annan åsikt. Man har inom utskottet frågat sig och vänt sig direkt till mig med frågan vad som inträffat och hänt »eftersom ni på detta sätt ändrat åsikt». Jag vill därpå svara, att det är så mycket olika meningar om vad som förstås med vad som inträffat och hänt. För mig har inträffat och hänt, att jag något närmare kommit att studera hithörande förhållanden samt träffat samman med en del initierade och intresserade personer, vilka satt mig in i förhållandena och att jag därför kommit underfund med saker och ting, om vilka jag förut icke ägt någon riktig kunskap. Det har först och främst framgått av den erfarenhet jag i många år kunnat tillägna mig att brandförsäkringsbolagen och de män som där sitta äro allmänneligen intresserade av att här något åtgöres. Man har påpekat, hurusom landet runt finnes en hel del samhällen t. ex. större byar uppe i Dalarne och å andra håll, en mängd stationssamhällen o. s. v., vilka icke

hava någon som helst rättslig författning och som icke tillägnat sig municipalsamhälles former, och vilka därför hava mycket svårt att ordna hithörande förhållanden. Man invände förra året, att genom den rätt som lämnats kommunerna att själva ordna sina brandförhållanden det behov som möjligen här förefunnes skulle vara avhjälpt. Häremot har utskottet för sin del opponerat genom det uttalande som återfinnes på sidan 9, och jag skulle för min del här till vilja lägga, att även om en sådan frihet att ordna förhållandena i detta fall som förefinnes för en landskommun skulle vara tillräcklig för att fullständigt genomföra vad som vore av behovet påkallat, även om, säger jag, så vore fallet, är därmed icke alls sagt, att denna möjlighet är något, som i de särskilda fallen alltid kan genomföras. Herrarna må väl tänka sig, att om det gäller en enstaka by eller ett enstaka samhälle som har behov av att någonting göres i avseende på dess brandväsen, är det visst icke sagt att dess åsikter och önsknings respektas av kommunalstämman och kan läggas till grund för ett beslut. Det är för sådana fall som det utan tvivel vore till stort gagn att det bleve en enhetlig lagstiftning, som skulle gälla för hela riket, varefter sedermera de olika samhällena eller delar av desamma skulle inpassa sig.

Nu har den ärade reservanten anført, att han såsom ett alldeles särskilt stöd för sitt motstånd mot motionen hänvisar till, att de lantmän, som sitta i utskottet och till vilka han hänvänt sig, haft den uppfattningen, att här ingenting behöver göras. Ja, jag har egentligen icke varit i tillfälle att kunna konstatera riktigheten härav, vilket jag naturligtvis icke betvivlar, men jag skulle då vilja säga den ärade reservanten, att det måtte vara en ganska egendomlig tillfällighet, att så förhållit sig med utskottets lantmannarepresentanter, då jag helt visst skulle kunna söka upp åtskilliga lantmän här i kammaren och på andra håll, som hysa en fullständig annan åsikt. Det är för den skull icke så underligt om utskotts majoriteten har kommit till en helt annan uppfattning än vad den hade i fjol. Utskottet har visserligen beaktat vad av reservanterna framhållits eller att Kungl. Maj:t i detta avseende uti många fall äger en självständig lagstiftningsrätt. Att utskottet beaktat detta synes i klämman i vilken förekommer följande passus »Såvitt på riksdagens medverkan ankommer» borde Kungl. Maj:t framlägga förslag för riksdagen. Men även om man skulle tänka sig att Konungen här ägde ensam lagstiftningsrätt, vore det väl därest en allmän önskan och ett erkänt behov förefunnes i antydda avseende, varken oberättigat eller oriktigt om riksdagen använde sin petitionsrätt, som ju dock är av grundlagen erkänd. Då har man invänt att Kungl. Maj:t redan tagit hand om detta ärende och att det för den skull icke skulle vara vidare behöfligt att hos Kungl. Maj:t ytterligare påpeka denna sak. Men i vilket omfång och till vilka delar denna fråga ligger under utredning hos Kungl. Maj:t, därom har åtminstone icke utskottet erhållit någon upplysning. Det har dock med ett visst fog sagts, att man antager att Kungl. Maj:t icke har för avsikt att framlägga något förslag uti den vidsträckta

*Om ordnande
av brand-
väsendet i
landsbygden.
(Forts.)*

Om ordnande
av brand-
väsendet å
landsbygden.
(Forts.)

omfattning, som utskottet tänkt sig, och att det i vad fall som helst ej kan vara ur vägen att genom att på detta sätt framhålla en önskan, som finnes på många håll, fortskynda en lagstiftning som man anser sig behöva. Jag tillåter mig därför att yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 på aftonen.

Greve Lagerbjelke: Då jag begärde ordet för att instämma med herr Trana uti hans avslagsyrkande var det på helt andra motiv än de av honom anförda. Jag anser nämligen för min del, att en lagstiftning på detta område visserligen behöves, men jag kan å andra sidan icke anse annat än att av utskottets utlåtande uppenbart framgår att denna fråga är föremål för Kungl. Maj:ts utredning och att utan någon riksdagsskrivelse förslag i ämnet är att från Kungl. Maj:ts sida i sinom tid förvänta. Jag tillåter mig därför yrka avslag å utskottets hemställan.

Herr Holmquist: För min del ber jag att få på det allra livligaste tillstyrka bifall till lagutskottets nu föredragna utlåtande.

»I Sveriges lag finnes ingen enda bestämmelse om huru förfaras skall då våld uppkommer i by. Ingen har annat än sin moraliska rätt att hjälpa. Ingen har laglig rättighet eller skyldighet att vare sig taga någon ledning eller biträda, och vid behov av vakt eller eftersläckning, då stora allmänna värden stå på spel, saknas både möjlighet till handräckning och medel. Länsmän och Konungens befallningshavande stå maktlösa.»

Så börjar motionären och jag ber få säga, att jag för min del instämmer fullständigt i detta motionärens uttalande. Nu har en föregående talare erinrat om att utskottet, då frågan var före förra gången, ställt sig i sin allmänna uppfattning mycket sympatiskt till förslaget, men det var egentligen tre skäl som föranledde utskottet att då intaga en annan ståndpunkt än den vartill den allmänna sympatiska läggningen efter mitt begrepp bort föranleda. Utskottet anförde nämligen då, att utskottet icke kunnat komma till någon bestämd uppfattning om *lämpligaste sättet* för vinnande av det åsyftade ändamålet samt i avseende å den tilltänkta lagstiftningens grundlinjer. Ja, det är mycket naturligt, ty, det gäller en ganska svår fråga och det är just för att få densamma utredd, som man skulle gå till Kungl. Maj:t och begära att få en sådan på verklig sakkunskap grundad utredning.

Vidare säger utskottet, att motionärens påstående om ortsbefolkningens bristande intresse att biträda med släckningsarbete icke är *allmängiltigt*. Jag förstår icke, vad utskottet menar med detta uttryck »icke allmängiltigt». Är meningen att det icke omfattar hela rikets alla landsdelar? Men jag ber för min del att få säga att vid flera tillfällen har det visat sig, att det är nästan omöjligt att få folk att biträda med eldsläckningsarbete med mindre man på förhand

kommer och säger: här är den betalning, som kommer att därför erhållas.

Det tredje skälet mot denna skrivelse är att Kungl. Maj:ts uppmärksamhet vid frågan redan blivit fäst genom en framställning från Skånska brandkårsförbundet. Ja det är ju givetvis en framställning och jag är övertygad om att Kungl. Maj:t skall skänka ett visst avseende åt densamma, men ingen kan väl ifrågasätta annat än att det bleve en helt annan läggning på hela denna fråga, om riksdagen ville för sin del stryka under vad Skånska brandkårsförbundet sagt, och någonting annat är det icke man här begärt. Det är icke fråga om att framkalla någon utredning, som till äventyrs skulle kunna vara obefogad, utan att tillmötesgå ett syfte att stödja en från fackmannahåll gjord ansökning om en sådan utredning. Jag kan icke finna annat än att här förefinnas de allra klaraste riktlinjer för att nu biträda lagutskottets hemställan, till vilken jag för min del yrkar bifall.

*Om ordnande
av brand-
väsendet i
landsbygden.
(Forts.)*

Greve Spens: Då även jag låtit anteckna mig såsom reservant, skall jag be att få angiva några av de skäl, som för mig varit bestämmande, men vilka här förut icke blivit framhållna.

Det nämndes nyss om Skånska brandkårsförbundets framställning hos Kungl. Maj:t angående utfärdande av brandstadga för landsbygden, men det sades också, att man icke visste, i vilket läge ärendet befann sig hos Kungl. Maj:t. Det upplystes emellertid under debatten i andra kammaren förra året av herr Schotte, som då nyss avgått från civilministersämbetet, att ärendet, som låg i civildepartementet, avvaktade en ändring i brandstadgan för rikets städer, som åter i sin tur vore beroende på den pågående och snart färdiga omarbetningen av byggnadsstadgan för rikets städer, men att så snart förslag till dessa stadgar blivit uppgjorda, skulle även frågan om brandstadga för landsbygden upptagas. En riksdagsskrivelse nu skulle enligt min mening knappast påskynda ärendet, och jag anser därför en skrivelse obehöfvig.

Härtill kommer, att varken förra året eller i år utskottet kunnat angiva någon annan grundlinje för dessa brandstadgar för landsbygden, än att utskottet sagt, att de böra utgöra en sammanhängande ram för de skilda orternas ordningsföreskrifter. Vid ärendets behandling i lagutskottet förra året föredrogs ett vid Skånska brandkårsförbundets ansökning bifogat förslag till stadgar för landsbygden, men utskottet fann dessa vara av en sådan beskaffenhet att utskottet icke kunde på dem grunda något förslag. För min del tror jag, att det är nästan omöjligt att utfinna enhetliga bestämmelser för brandväsendet, i vad det avser den stora glest befolkade landsbygden med dess olika förhållanden på skilda orter. Där förefinnes i själva verket knappast något behov av brandstadga, utan där böra nog, som hittills brandstodsbolagens föreskrifter vara bestämmande.

Om ordnande
av brand-
väsendet å
landsbygden.
(Forts.)

Sådana enhetliga stadgar kunde också bli ganska betungande för en del orter. Det är egentligen blott stations- och fabrikssamhällen och större byar och villasamhällen, som icke nått den stadga, att de böra bli municipalsamhällen, och på ordnat sätt få byggnadsstadgan för rikets städer på sig tillämpliga, som äro i behov av särskilda brandstadgar. Det har sagts av herr af Ekenstam, att det skulle vara svårt för sådana samhällen att få kommunerna att fatta beslut om dylika stadgar, men det tror jag för min del icke, ty de största utgifterna, som därav skulle bli en följd, vore för inköp utav brandredskap, en kostnad som nog alltid får drabba själva samhället. Men vad som är av vikt att få genomfört på kommunalstämman är brandkårens sammansättning inom samhället och vissa bötesbestämmelser för densamma, och det har åtminstone i min trakt visat sig, att det icke varit svårt att få kommunerna med på den saken. Jag tror därför att man gör klokast i att avvakta verkningarna av den år 1913 införda ändringen i 74 § av kommunalförordningen för landet och låta ärendet i sin tur behandlas av Kungl. Maj:t, då man kan vara viss om att det inom kort i mera utrett skick återkommer till riksdagen.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Å k e s s o n, Nils: Herr talman, mina herrar! Då man läser motiveringen till lagutskottets betänkande förra året, får man genast den tanken, att utskottet skall komma till det resultat att tillstyrka motionen. Man överraskas dock sedan av att det blir alldeles raka motsatsen. Sedan utskottet resonerat litet hit och dit och hänvisat till de nya bestämmelserna i kommunalförfattningarna och vidare också påpekat, att det från Skånska brandkårsförbundet gjorts en framställning, kommer utskottet till det resultat, att det är bra som det är. Till ungefär samma resultat kom i dag en talare i sitt anförande, och herr Trana framhöll särskilt såsom ett skäl för att ingenting borde göras den omständigheten, att lantmännen ställt sig på den ståndpunkten, att det synes som om intet behov föreläge. Man har med hänvisning till nämnda bestämmelser i kommunalförfattningarna också påvisat, att ingen enda begagnat sig av den hjälp, som på den vägen kan vinnas, och att lantmännen således skulle vara av den uppfattningen, att ingenting behöfve göras.

Ja, tyvärr är det nog så, att lantmännen icke med tillräckligt intresse omfattat denna sak. Det är dock icke så, som greve Spens nyss anförde, att intet behov föreligger på den rena landsbygden. Greve Spens sade, att var man närmast hade behov av sådana bestämmelser, som skulle innehållas i en eventuell lagstiftning, vore i större stationssamhällen och därmed jämförliga samhällen. Nej, på landsbygden stå mycket stora värden på spel och det är ett sorgligt förhållande, man kan konstatera, att gång efter annan vid eldsvådor mycket går förlorat, som skulle kunnat räddas, om man haft det bättre ordnat. Den enda hjälp, man egentligen har vid sådana tillfällen, är just dessa något så när ord-

nade s. k. frivilliga brandkärer, som finnas i stationssambällen och tätare bebyggda samhällen, där en och annan med intresse för saken satt sig i spetsen för bildandet av dylika. I regel få dessa brandkärer färdas ganska långa vägar för att komma till hjälp och det är med tillfredsställelse, man kan konstatera, att villighet förelegat från deras sida, när det icke varit alltför stora svårigheter att infinna sig. Då de inlagt särskilda förtjänster vid brandtillfällen, har man också från brandstodsbolagen eller annat håll sökt uppmuntra dem genom bidrag till deras organisation eller med belöningar i en eller annan form. Men vi kunna väl inte vara tillfredsställda med detta, utan måste väl ändå försöka gå en annan väg.

Att det icke visats något intresse från lantmännen i allmänhet är, såsom jag nyss nämnde, att beklaga, men det har dock visats intresse från ett håll nämligen Skånska brandkårsförbundet och det senare tillkomma Sveriges riksförbund. Där har man insett, att fara föreligger och att hjälp behöves. och man har gått in till Kungl. Maj:t för att försöka få frågan fram på den vägen.

Nu har här sagts, att det vore tillräckligt att man fäst Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på förhållandet, och att man kunde vara till freds därmed och avvakta vad som kan följa av denna framställning. Det är ju gott och väl. Men jag instämmer med herr Holmquist därutinnan, att om det kommer ett uttalande från riksdagen i samma riktning, skall det väl ändå ha en annan betydelse, än då det kommit blott från en sådan liten sammanslutning som Skånska brandkårsförbundet.

Nu förstår jag också, att med de skilda förhållanden vi ha i vårt land, man icke kan tänka sig att utfärda en förordning, som kan vara i alla detaljer fullt tillfredsställande på alla olika orter och passa för de olika förhållandena på de olika platserna. Men vad man kan vänta av en utredning och av de förslag, som därav kunna framkomma, är väl egentligen endast normerande bestämmelser, som man sedan har att bygga ut på de olika platserna.

Jag tror, att om man vill se saken riktigt i sin helhet, måste man erkänna, att det nog kan vara skäl att riksdagen i detta fall gör något, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindblad, Ernst: Jag vill endast i största möjliga korthet yrka avslag på föreliggande skrivelseförslag. Hade det förelegat en framställning från landsting, exempelvis, eller från större korporationer eller från våra ömsesidighetsbolag för brandförsäkring, som finnas i nästan vartenda län, kunde man ha fäst något mera avseende därvid, men såvitt jag känner, har icke från sådant håll kommit någon framställning. Kan man för övrigt icke vara övertygad om, att om här förelegat ett verkligt behov, dessa bolag skulle vara så vakna, att de inkommit till Kungl. Maj:t just för att bevaka sina intressen? Här kan man med säkerhet säga, att riksdagen och särskilt denna kammar bör sätta sig i efterhand och icke i ämnet begära en lagstiftning, som, såsom den sista talaren framhöll, icke kan passa

*Om orådande
av brand-
väsendet å
landsbygden.
(Forts.)*

för hela vårt land, utan torde böra inrättas för olika förhållandena och olika landsdelar. Och kanhända skrivelseförslaget blott kommer att resultera i att man i framtiden skall ha betalt för att man deltagar i släckning av eldsvåda, en uppfattning vartill man ännu ej allmänt torde hava hunnit.

Herr Östberg, Johan: Här ha från skilda håll framhållits de mest olika skäl för avslag. En talare, greve Lagerbjelke, framhöll, att saken vore av vikt och värd avseende men att den redan vore föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet och att därför någon riksdagens skrivelse icke behöfdes. Jag vill då fästa uppmärksamheten därpå, att frågan om byggnadsstadgan för rikets städer och den därmed sammanhängande brandstadgan sedan länge varit föremål för utredning, utan att detta hittills lett till något resultat, och att det därför enligt min mening kan vara så mycket angelägnare, att riksdagen nu stryker under det behov, som i nu förevarande avseende otvivelaktigt förefinnes.

Det är så, som här framhållits, att genom uraktlåtenhet och genom bristande förberedelseåtgärder vid eldsvådor gå förlorade värden, som icke behöfde gå förlorade. Och i tider som våra, då vi behöva tillgodose och tillvarataga alla ekonomiska intressen, är det ingalunda av ringa vikt, att olyckor som uppkomma icke få större utbredning än som skäligt är. Här kan säkerligen på detta område göras mycket för att förekomma onödiga förluster.

Herr Lindblad säger, att ingen framställning gjorts från landsting eller brandstodsbolag och att man därför icke behöver göra något, men detta att ingenting från dessa korporationer åtgjorts kan väl icke vara skäl att ingenting göra, om saken ändå är viktig. Och var och en, som känner förhållandena, vet, att på landet och särskilt på den skånska landsbygden uppkommande eldsvådor ta en oroväckande omfattning. Var och en vet också, att på landsbygden i tätt bebyggda delar, som ännu icke underkastats brandstadgan — detta kan ofta nog dröja betydligt — uppföras mycket eldfarliga byggnader, som äro ägnade att giva en brand stor utsträckning, om inga skyddsmedel vidtagas.

Jag tror därför, att det är en samhällsangelägenhet av ganska stor vikt att sätta landsbygdens brandförsvar i bättre skick än hittills och att det är en angelägenhet, som är värd att av riksdagen ställas under Kungl. Maj:ts beprövande. Man har anmärkt, att saken skulle beröra Kungl. Maj:ts administrativa lagstiftningsmakt ensamt. Men skrivelsen är ju så försiktigt avfattad, att det hemställs, att framställning till riksdagen skulle göras endast i *den mån riksdagens medverkan behöves*, så att ur den synpunkten behöves intet hinder möta för bifall till utskottets hemställan.

Då nu från andra kammaren, där lantmännen ju äro i

ganska hög grad representerade, någon reservation icke föreligger och man således kan taga för givet, att andra kammaren biträder denna skrivelse, som i viss mån avser att tjäna ett samhällsbevarande intresse, vore det underligt, om icke första kammaren skulle vara med om detta. Jag tror att ett avslag icke vore på sin plats och hemställer därför om bifall till lagutskottets förslag.

*Om ordnande
av brand-
väsendet å
landsbygden.
(Forts.)*

Herr Gezelius: Jag är så till vida enig med utskottet, att jag anser, att det vore lyckligt, om vi ägde bättre garantier än som för närvarande förefinnas, att icke eldsvådor på landsbygden få alltför menlig inverkan. Men jag är icke enig med utskottet om att i en skrivelse av ifrågavarande innebörd hos Kungl. Maj:t begära åtgärder i detta syfte. Jag kan nämligen icke finna, att utskottet i sitt uttalande klarlagt vad utskottet åsyftat.

Här finnas två mycket skiljaktiga intressen i fråga om eldsvådor på vad som kallas för landsbygd. Det är dels eldsvåda inom en ort, där en större, sammanträngd befolkning bor, dels eldsvåda på den rena landsbygden, taget i motsatt mening. I avseende på dessa landsorter med en större sammanträngd befolkning finnes, i motsats mot vad här under debatten sagts, en lag, som möjliggör en rätt effektiv anordning, i allt fall så effektiv, som rimligen kan komma ifråga att betunga allmänheten med. Brandstadgan för rikets städer kan vinna tillämpning å sådana orter på vederbörande länsstyrelses eget initiativ, endast efter vederbörandes hörande, alltså utan att beslut från den orten föreligger. Blott Kungl. Maj:ts fastställelse därå vinnes, skall för en sådan ort brandstadgan för rikets städer tillämpas. Detta innebär att för denna ort skall gälla en fastställd brandordning, som endast i vissa delar är nödvändig, i andra kan lämpas efter förhållandena. Ingen av de bestämmelser, som enligt brandstadgan äro tvingande, lär för övrigt vara av den art att, om man vill åstadkomma ett ordnat brandväsende, kunna undvaras.

Detta medför i sin ordning, att det område, för vilket således brandstadgan skall gälla, givetvis måste få en viss ordning stadgad för sin beslutande- och beskattningsrätt uti ifrågavarande avseende. Det bleve således ingenting annat än ett i brandavseende särskilt samhälle, en anordning, som naturligtvis blir nödvändig under alla förhållanden, såvida man vill giva vederbörande ort den beslutande- och beskattningsrätt, som erfordras för en brandordnings tillämpning.

Att denna brandstadga för rikets städer vunnit en vidsträckt tillämpning på landsbygden visar ju en mångfald av beslut, som där föreligga. Brandstadgan för rikets städer i denna mening taget tillämpas redan nu inom hela landets kommuner, i skifteslag samt inom delar av köpingar. Jag nämner detta för att belysa, med vilken smidighet, efter olika förhållanden, dessa bestämmelser kunna användas.

Om ordnande
av brand-
väsendet i
landsbygden.
(Forts.)

Denna kategori av landsbygd har ett intresse i förevarande avseende, som svårligen låter förena sig med det intresse på ifrågavarande område, som blir den rena landsbygdens. Där har lagstiftningen genom 1913 års beslut sökt gå fram på den vägen, att den lämnat åt vederbörande kommuner beslutanderätt att fastställa en anordning lämpad för den rena landsbygden. Där har principen varit den enligt min mening riktiga, att man lämnat åt så begränsade områden som möjligt en stor frihet, varigenom man undvikit vad som är en stötesten här, att Skånes intressen och Norrlands intressen skola inrangeras under samma bestämmelser. Detta blir en föga lämplig anordning, om man verkligen vill lämpa förhållandena efter de faktiska behoven och möjligheterna, ty annars, om man icke så gör, bli Skånes intressen icke tillgodosedda, såvida nödig hänsyn skall tagas till de fullkomligt olikartade förhållandena i våra glesa, norrländska bygder.

Nu har utskottet i sitt utlåtande lämnat hela detta spörsmål åsido. Vad jag kan läsa fram ur detta utlåtande är i stort, att man syftat åt att få en allmänrättslig reglering av ifrågavarande spörsmål. Det är generaliseringsprincipen, ett fullkomligt oting på detta område, och den vill jag icke skriva under. Det bleve den handledning Kungl. Maj:t skulle få av riksdagens uttalande i ifrågavarande avseende. Icke lär det vara utskottets mening, att det endast skulle bli, vad utskottet talat om såsom ett annat skäl, nämligen normerande bestämmelser till ledning och stöd för kommunerna vid fastställandet av deras brandordningar; ty skulle *det* vara det verkliga syftet, skulle riksdagen utan tvivel icke besvära Kungl. Maj:t med en skrivelse, som hemställer om förslag till stadganden angående ordnandet av brandväsendet på landsbygden.

Alltså, herr talman, till en skrivelse av innebörd, att den icke lämnar något som helst klart direktiv ens för efter vilka huvudprinciper i de av mig anmärkta hänseendena man önskar en legislativ anordning, vill jag icke ansluta mig, och detta har varit min motivering för att inom utskottet hemställa om avslag å den vid årets riksdag väckta motionen.

Herr Bondeson: Då den förste ärade talaren yttrat, att det icke föreläge någon särskild erinran från lantmannahåll om önskvärdheten av en brandstadga, skall jag be att få från landsbygden betyga, att, vad min ort beträffar, en mycket utbredd önskan förefinnes att få något åtgjort i den väg, som motionen avser.

Det har av en talare förut anförts, att det är kanske mest i Skåne vi ha kännning av dessa eldsvådor och de stora förluster, som därmed följa. Att de tre reservanterna såsom varande stadsrepresentanter icke känna såsom vi på landsbygden känna, finner jag förstäeligt och förklarligt.

Det har emellertid framhållits en sak, som icke förut blivit

*Om ordnande
av brand-
väsendet å
landsbygden.
(Forts.)*

bemött, nämligen beträffande den ekonomiska sidan, och det är att denna brandstadga skulle förorsaka ökade utgifter för landsbygden. Ja, det må vara, att det är förenat med vissa kostnader att anskaffa den nödiga attiraljen, men därutöver torde det icke vara några stora kostnader, jämfört med vad som skulle vinnas. Genom lägre avgifter till brandstodsföreningarna tror jag, att man skall få igen mångfaldigt, vad man giver ut för anskaffande av attiralj. Det bör icke lämnas osagt, att även de stora kapitalbolagen ha mycket höga avgifter för försäkringar, och om vi genom åstadkommande av bättre brandanordningar skulle få någon nedsättning däri, skulle det vara en stor lycka.

Det har såsom skäl för avslag anförts, att då en utredning redan är begärd, förevarande förslag icke tjänar någonting till. Men då frågan nu dragits inför kammaren och riksdagen, skulle jag anser det olyckligt, om frågan fölle, då man nämligen lätt skulle kunna tyda detta som om icke intresse funnes hos riksdagen för saken. Jag anser, att såsom en konsekvens av riksdagens beslut 1914 om en skogseldlagstiftning även något borde göras för landsbygden; och jag ber att, då andra kammaren beslutat i denna sak, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Petersson, Alfred: Jag begärde ordet för att få säga, att jag instämmer till alla delar i de synpunkter, som framhållits av herr Östberg, och jag är verkligen glad att få konstatera, att även från huvudstadshåll en sådan fråga som denna kan bedömas ur landsortens synpunkt.

Det förvånade mig emellertid mycket, när en talare på Södermanlandsbänken sade, att det icke föreläge något behov i detta hänseende. Jo, om något behov är konstaterat och klart är det det, att man på Sveriges landsbygd behöver ett ordnat brandväsende, något som vi nu äro i saknad av. Om någon varit — och jag föreställer mig, att det är många, som varit — nödsakade att närvara vid en eldsvåda på landsbygden, har han sett, vilken rådvillhet och försagdhet, som alltid uppkommer vid ett sådant tillfälle, och hur hjälplös man står inför sådana makter, som uppenbara sig då elden bryter lös. Om man med detta jämför, hur det går till i en stad eller på en plats med ett ordnat brandväsende, där man ganska lätt kan bliva herre över dessa element, tycker jag det är tämligen klart, att något behöver göras i detta avseende.

Herr Gezelius framhöll såsom ett skäl mot att några åtgärder i detta fall vidtoges, att förhållandena vore så olika i Norrland mot i Skåne, t. ex.; den ena orten är så glest bebyggd, i den andra har man folktäthet; och förhållanden, som passa på ett ställe passa icke på ett annat. Nu är det så, att uppslaget kommit ifrån Norrland, där man har svårt att få något ordnat i detta avseende. Men för övrigt vill jag säga, att det är väl

Om ordnande
av brand-
väsendet å
landbygden.

(Forts.)

inte nödvändigt att samma normer få reglera förhållandena i Norrland som i de södra delarna av vårt land.

På grund härav yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare därpå, att kammaren skulle avslå såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Trana* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 22. röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 33.

Herr statsrådet *Broström* avlämnade Kungl. Maj:ts nädiga propositioner:

nr 117, angående anvisande av medel till vissa byggnadsföretag vid armén;

nr 127, angående det vissa anstalter tillkommande understöd för där intagna sinnesslöa, blinda dövstumma och fallandesjuka, som tillerkänts pensionstillägg eller understöd enligt lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring;

nr 128, med förslag till ändrad lydelse av § 18 mom. 2 i förordningen den 22 juni 1883 angående en postsparbank för riket;

nr 129, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse, till lag innefattande vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit och till lag om ändrad lydelse av 11 § i lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker;

nr 132, angående ändrad lydelse av § 15 i nädiga kungörelsen den 18 juni 1910 angående avlöningsreglemente för tjänstemän vid

tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning; ävensom

nr 133, angående förstärkning av arbetskrafterna hos kammarkollegiet.

Föredrogs änyo första kammarens första tillfälliga utskotts den 13 och 14 innevarande april bordlagda utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i syfte att kristendomsundervisningen i folkskolan måtte enbart grundas på bibelläsning, med borttagande av katekesundervisningen, samt att den därigenom inbesparade tiden måtte användas till utökande av den historiska kursen i folkskolan.

Ang. omläggning av kristendomsundervisningen i folkskolan.

I en inom första kammaren väckt motion nr 58, som hänvisats till behandling av nämnda kammares första tillfälliga utskott hade herr *Oscar Olsson* m. fl. hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета sådana bestämmelser i den nya normalplanen för folkskolan, att undervisningen i kristendom måtte komma att helt grunda sig på läsning av bibeln eller i särskilda läseböcker sammanförda bibeltexter utan användande av dogmatiska utläggningar i form av läro- och läxböcker samt att den härigenom från kristendomsundervisningen inbesparade tiden på folkskolans läsplan användes till utökande av den historiska kursen i folkskolan på sätt, som i motiveringen antytts.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på återopade grunder hemställt, att första kammaren icke måtte bifalla ifrågakvarande motion.

Reservation hade avgivits av herrar *Oscar Olsson*, *Sandler* och *Gelin*, vilka hemställt, att första kammaren måtte så till vida bifalla motionen, att första kammaren för sin del beslutade att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета sådana bestämmelser och metodiska anvisningar i den nya normalplanen för folkskolan, att den dogmatiska katekesundervisningen icke måtte förekomma, och att utom den kyrkohistoriska delen kristendomsundervisningen för övrigt måtte komma att helt grunda sig på läsning av bibeln eller i särskilda läseböcker sammanförda bibeltexter utan användande av dogmatiska utläggningar i form av läro- och läxböcker.

Herr *Olsson*, *Oscar*: Herr talman! När man läser det försvar för katekesundervisning, som första kammarens första tillfälliga utskott är 1915 presterat och jämför det med samma utskotts utlåtande i början av 1880-talet, då denna fråga även ehuru i något annan form än nu förelåg, kan man icke undgå att finna, att den tidens första tillfälliga utskott gick mycket snävt fram mot katekesundervisningen. Dess utlåtande underströks i kammaren av bland andra prosten *Schönbeck* och gick ut på

Ang. omläggning av kristendomsundervisningen i folkskolan.

(Forts.)

att allt vad som hörde till »så kallade förklaringar eller utvecklingar» av lilla katekesen borde uppskjutas till konfirmationsundervisningen. Nu tar man saken på helt annat sätt. Jag vet inte om man precis kan säga, att det utlåtande som föreligger här i dag är en utveckling jämfört med det, som förelåg år 1881.

Frågan om katekesens olämplighet vid kristendomsundervisningen är ungefär 100 år gammal som skolfråga. ty för i det närmaste så lång tid sedan hava vi ett synnerligen beskt uttalande av t. ex. Esaias Tegnér och även andra framstående män här i landet mot en läsning av obegriplig dogmatik. Som riksdagsfråga är denna fråga åtminstone 60 år gammal, ty sedan 1857 förelåg hos ridderskapet och adeln en motion gående i samma riktning som den nu föreliggande. Denna motion antogs såväl av ridderskapet och adeln som borgarståndet men förkastades naturligtvis av prästeståndet och även av bönderna. Men redan nästa riksdag var bondeståndet färdigt att gå med på det beslut, som ridderskapet och adeln jämte borgarståndet fattat, så att det som vanligt endast blev prästeståndet här i landet, som gick mot den religiösa undervisningens reformerande. Det är ju som bekant ett förhållande, som går mycket långt tillbaka i vår historia. Under Gustav Vasas tid förklarade bönderna, som stödde prästeståndet, att de behövde den latinska mässan, vilken de icke begrepo. Bondeståndet svek 1860 principen om den tidens latinska mässa, nämligen katekesläsningen, vilken är ungefär lika begriplig för menige som mässan.

Motionens tyngdpunkt går ju som bekant mot den dogmatiska katekesundervisningen. Utskottet söker i sitt utlåtande försvara denna, och vilka äro utskottets skäl? Jo, ett av de första är, att katekesundervisningen avser att vara systematisk. Det bibliska stoffets systematiska ordnande är dess uppgift, säger utskottet på sidan 3, men på nästa sida instämmer utskottet livligt med sin teologiska expert, professor Billing, i hans yttrande, som slutar med att katekesen har mycket litet att göra med systematik i egentlig mening. Utskottet står således på den ståndpunkten, så vitt utskottet menar någonting alls, att katekesens betydelse skall ligga i att vara »systematik i egentlig mening». I samband därmed talar utskottet om den dogmatiska katekesundervisningens motståndare såsom exempel på intellektuell trötthet. Nu hava vi ju eljest den åsikten, att dogmatik sällan är ett tecken på livaktighet här i världen, men utskottet har en helt annan mening. I allmänhet torde väl, när man talar om dogmer, menas sådana trossatser, som intellektet icke orkar med. Det är en stor nyhet att dogmatikern framställles såsom ett lysande exempel på intellektuell pigghet och vakenhet och den, som icke gärna vill vara dogmatisk, såsom den intellektuellt trötte.

Det andra skälet, som utskottet anför till förmån för katekesundervisningen, är att den giver lärjungarne ett klarare tankeinnehåll och en klarare tankegång på ett helt annat sätt än bibelundervisningen. Barnen få genom katekesen veta »skälen, var-

för man dömer och tänker så och icke annorlunda». Men det menar väl inte utskottet. Utskottet säger på sidan förut, att de kristna trossatserna »icke alltid kunna betraktas såsom för barnens förstånd *omöjliga* att fatta». Jag kan inte tänka mig, att utskottet på allvar anser att ett klarare tankeinnehåll beredes barnen genom inlärande av trossanningar, som »icke alltid kunna betraktas som omöjliga att fatta». Utskottet försvarar sig visserligen på den punkten redan på förhand genom att försöka tala om att det vid läsningen för barnen onjutable, nämligen dogmerna, i framtiden kan bliva njutbart. Detta resulterar naturligtvis i själlös utanläsning av vad barnen icke kunna förstå. Ar 1827 sade Esaias Tegnér härom: »Att göra religionens sanningar till ett blott minnesverk, ett tanklöst munväder, förkväver i all hennes rot all religionskänsla och är blint oförstånd; det är mera, det är hädelse, det är styggelse både för Gud och varje tänkande människa.» Biskop Agardhs uttalande om katekesen, en ursprungligen för alfabeterna avsedd bok, såsom lämplig för undervisning av barn är betydligt beskare än Tegnérns. Men det är undantag och var så även på den tiden, att teologer vända sig mot katekesundervisningen, visserligen lysande undantag.

Jag kommer så till utskottets trumf gent emot motionen, och den består däri, att utskottet anser, att katekesundervisningen bereder en säker kunskap för de barn, som utsatts för dess påverkan. Vad säger då erfarenheten om denna säkra kunskap, som det skulle vara orimligt att beröva barnen? Professorn i pedagogik vid universitetet i Uppsala, Hammer, har gjort undersökning med ett 10-tal 16-åringar, av vilka en hade stort A i kristendom och 4 litet a och av vilka alla 10 genomgått konfirmationsskolan — resultatet beror således icke endast på folkskolläroarna utan lika mycket på prästernas konfirmationsundervisning. Det befanns att icke en enda av dessa tio hade inhämtat så pass säker kunskap, att han visste, vad de fem huvudstyckena handlade om. Och detta är icke precis något undantag beträffande det kunskapsmätt som katekesundervisningen meddelar. Biskop Agardh säger på sin tid om *den* saken — och det är någonting som utskottet bort lägga märke till — att läraren med denna undervisning »när varken hjärtat *eller* förståndet.»

Slutligen säger utskottet, att det skulle gå illa med barnens karaktär, om vi icke hade katekesundervisningen. Denna undervisning betyder just karaktärens grundläggande eller, såsom utskottet säger, dogmerna innehålla de etiska kraven på människorna — och således väl även på barnen, vilka det här är tal om. Vad är det då för etiska krav som katekesens dogmer ingjuta i barns själen? T. ex. i treenighetsläran? Vad förstå barnen av denna lära, det centrala i katekesen? Eller vilken hög nivå i etiskt avseende uppnås av barnen genom inlärande av läran om sakramenten, vilken för barnen på deras ståndpunkt icke kan bliva annat än mer eller mindre mystiska och tomma formler? Vi hafva här i kammaren nyss haft en sedlighetsdebatt, som säger volymer

Ang. omläggning av kristendomsundervisningen i folkskolan.
(Forts.)

Aug. omlägg-
ning av
kristendoms-
undervisningen
i folkskolan.
(Forts.)

om resultatet av den kristendomsundervisning vi hava i skolorna, grundad på inlärandet av katekesen. Detta har ytterligare understrukits av prästerna ehuru kanske omedvetet. I vissa ämbetsberättelser, som citerats bland annat i Nya Dagligt Allehanda, af fängelsepräster hava dessa intygat, att även intellektuellt väl begavade individer, som de haft att göra med, trols den kristendomsundervisning de inhämtat dock äro så okunniga i religiöst avseende, att det förefaller rent av otroligt. Såväl den kunskap som den karaktärens daning, som skulle erhållas genom katekesundervisningen, äro sålunda mer än problematiska.

Nu säger utskottet, och det är en anmärkning som kommit även från andra håll, att, om den rena kristna tros läran skall inhämtas endast genom bibeln, man tager bort varje enhetlighet i kristendomsundervisningen. »Motionären vill sätta läraren i stället för läroboken.» Nej, det vill motionären visst inte göra, ty han har tydligt sagt, att han vill sätta *bibeln* i stället för läroboken. Ja, men, säger man bibeln är så svår. Det är detta argument man använt varje gång katekesens reformerande varit på tal. Det användes av Esaias Tegnér på 1830-talet, då han sade, att dessa ambulerande lärare icke hade sådan utbildning att de kunde tillåtas undervisa i bibeln, och därför måste man ha katekesläsning. År 1860 sade motståndarne till motionen i ridderskapet och adeln på samma sätt. Bibelundervisningen vore den riktiga, men man hade ännu icke lärare, som dugde. Detta är mer än 50 år sedan. Skola vi ännu en gång komma fram med samma skäl, att vi måste vänta kanske ett halvt sekel till, innan vi få lärare som duga att undervisa med bibeln som grundval för undervisningen? Jag tycker, att detta argument blivit något slitet och att man borde hitta på något nytt, fastän jag inte vet, huru det skulle se ut. Man har sagt, att om bibeln användes som underlag för kristendomsundervisningen, lärarnas godtycke kommer att spela en stor roll vid val av bibeltexter. Nej, det skall ju finnas textböcker, som lärarna gå efter, men den dogmatiska utläggningen är överflödig. År 1860 sade friherre Carlheim-Gyllensköld, att dogmatiska utläggningar eller bibelförklaringar äro saker, som icke behöva komma ifråga förrän vid konfirmationsundervisningen, och det skälet hade god klang hos ridderskapet och adeln år 1860. Jag undrar, om samma skäl inte kunnat duga även i första kammarens utskott 1915.

De skäl utskottet anfört till försvar för katekesen synas mig vara tämligen enkla och litet sammanhängande. Vad är det egentligen, som behövs vid kristendomsundervisningen? Reservanterna peka på innehållet i kristendomen, sådant som kristendomens stiftare formulerat det, och det utgöres av två bud. Det första är: »Du skall älska Gud över allting» och det andra: »Du skall älska din nästa som dig själv». Det behövs intet katekesplugg för att inlära detta kristendomens egentliga innehåll i tros- och läroavseende. Ja, men, säger man, dessa buds tillämpning skall man lära genom katekesundervisningen. Men dessa buds tillämpning

har jag för mig, att de allvarligaste kristna anse ligga i Mästarrens liv, verk och utsagor. Skall det behövas katekesläxor eller andra läxor för att barnen skola få någon uppfattning härom, när de gå i skolan sex år och åtnjuta 3 eller 4 timmars kristendomsundervisning varje vecka under dessa sex år?

Ang. omlagging av kristendomsundervisningen i folkskolan.
(Fort.)

Den viktiga frågan om den religiösa kunskapens förbiscende i min motion har utskottet ägnat en synnerlig stor uppmärksamhet. Jag förstår icke, varför denna beskärts mig. Utskottet säger, att motionären vill hava enbart uppbyggelsestunder och icke något kunskapsresultat. I själva verket säger motionen något helt annat. Motionären vill, enligt sin utsago i motionen, hava ett bättre kunskapsresultat än det nuvarande och samtidigt ordentlig uppbyggelse för lärjungarna. Ordet uppbyggelse har utskottet emellertid slagit ner på och lagt saken så, att det är enbart detta motionären vill ha av kristendomsundervisningen. Detta är som sagt alldeles felaktigt. Det framgår så mycket tydligare, om utskottet iakttagit vad som bildar hela sista avdelningen i motionen. Motionären vill hava in i skolan en undervisning i den kristna församlingens hela historiska utveckling, skild från den dogmatiska undervisningen, och motionären befinner sig i detta avseende i gott sällskap. Nu säger utskottet liksom också de präster, som yttrat sig, att det är alldeles tydligt, att de svenska barnen redan i folkskolan böra få reda på den svenska kyrkans lära. Ja, det kan jag gå med på. Men det får man genom historieundervisningen, genom att läsa trosbekännelsen, när man studerar den apostoliska tiden och genom att, när man läser om Luther, läsa Luthers lilla katekes, men den får då icke läsas på det sätt, som hittills varit vanligt utan såsom historisk urkund, antagen av svenska kyrkan. Denna pedagogiska metod är det, som utskottet opponerar sig emot. Men jag ber att få upplysa om, att jag befinner mig i sällsynt gott sällskap när jag i motionen hävdar den, liksom när jag vill, att man skall taga hänsyn även till religionsfrihetens principer. Båda de pedagogiska experterna i landet, professorerna i pedagogik i Uppsala och Lund, förklara med en mun, att den sortens undervisning, som motionären åsyftar, är den enda som folkskolan bör ha rätt att meddela, den andra, den konfessionella ligger utanför folkskolans ram, eftersom folkskolan är en allmän skola. Jag har ännu en expert till stöd för mitt påstående, och denne är ingen mindre än läroverksöverstyrelsen här i landet. — Redan läroverkskommittén på sin tid ansåg, att katekesen ej var en lämplig lärobok för barn på realskolans åldersnivå (9—15 år). Det skulle vara högst egendomligt, om den skulle för de barn som gå i dess skolor hylla en princip och en motsatt princip för de barn som gå i folkskolorna. — Vad säger då läroverksöverstyrelsen i sitt utlåtande över folkundervisningskommitténs förslag? Jo, läroverksrådet Johansson, teologie lektor i Gävle, säger, att katekesundervisningen endast blir riktig och rimlig, om den kommer i sitt historiska sammanhang. Och varför det? Jo därför,

Ang. omlägg-
ning av
kristendoms-
undervisningen
i folkskolan.
(Forts.)

att man på detta sätt erhåller ett effektivt skydd mot katekesens karaktär av en barnens bekännelsebok. Läroverksrådet Johansson, till vilken läroverksöverstyrelsen hänvisar, anser det vara av största vikt att katekesen icke behandlas så, att den kan få karaktären av att vara en barnens bekännelsebok. Och det får kanske var och en av herrarna, som något kommer ihåg sin katekes, erkänna, att det är alldeles omöjligt att uppfatta katekesen i skolan, såsom undervisningen nu bedrivs, som något annat än en personlig bekännelse från lärjungarnas sida. Hela formuleringen är ju lagd så och det icke endast i utvecklingen. Det gäller Luthers lilla katekes i minst lika hög grad.

Landets tre högsta pedagogiska auktoriteter, som yttrat sig i frågan, äro sålunda överens om, att den dogmatiska katekesundervisningen är ett oting och icke hör hemma i skolan. Jag vet icke, huru mycken respekt för sakkunskapen det finnes i kammaren i dessa dagar, men jag hoppas, att den pedagogiska sakkunskapen också skall göra sig hörd och lända till efterrättelse hos en eller annan, som förut varit angelägen om att kunna stödja sig på sakkunskap.

Man säger, att katekesen möjligen skulle kunna omarbetas så att det visade sig onödigt att alldeles avskaffa katekesundervisningen här i landet. Redan på 1860-talet framhölls det mot Lindbloms katekes, att man behövde en ny, som vore bättre anpassad för barnen. Man fick en ny år 1878, som redan från början mottogs med den skarpaste kritik. År 1903, för mer än tio år sedan, sades även i denna kammare ifrån, att den inte dugde, och detsamma sades också av andra kammaren och sedan av kyrkomötet. Men detta oaktat hava dock barnen i över tio år, generation efter generation, fått läsa denna av riksdagen och kyrkomötet såsom oduglig förklarade lärobok. Det kommer att bli va på samma sätt, om vi få en ny dogmatisk katekes i skolan, den kommer att ganska snart bli va omöjlig från pedagogisk och religionsfrihetens synpunkt. Alla människor komma att säga det utom prästerna, som komma att säga: »Vi vilja behålla katekesen, ty dogmatisk katekesundervisning måste statskyrkan hålla på.»

Det enda sättet att komma ifrån detta elände, varom här i riksdagen gång på gång åtminstone sedan 1857 diskuterats utan resultat, anvisades redan nämnda år, då det gällde att kristendoms-kunskapen skulle hämtas direkt ur evangelierna. Detta kan icke skada skolan eller svenska folket och icke kränka samvetsfriheten. Detta tycker jag bör vara en ganska självklar sats för allt Sveriges folk, möjligen med undantag för prästerskapet.

Det viktigaste i min motion liksom det viktigaste i reservationen är hävdandet av religionsfriheten här i landet. »Konungen har icke rätt att någons samvete tvinga eller tvinga låta.» Såvitt jag förstår, är det alldeles omöjligt att göra allvar av sam-

vetsfrihetens princip, om man påtvingar föräldrarna och deras barn en dogmatisk katekesundervisning.

Det är, herr talman, i synnerhet på grund av dessa principiella skäl, på grund av tros- och samvetsfriheten, vilka väl någon gång här i landet skola bliva på verkligt allvar genomförda, som jag yrkar avslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen. Men vidare är det också därför, att reservationerna, för att nu även tala om de pedagogiska skälen, tvärt emot vad utskottet påstår även anvisat den riktiga vägen för en verklig religiös *kunskaps* inhämtande just genom poängterande av den historiska undervisning, som de pedagogiska professorerna och läroverksöverstyrelsen förorda.

Ang. omläggning av kristendomsundervisningen i folkskolan.
(Forts.)

Herr Staden er: Herr talman, mina herrar! Efter att hava lyssnat till motionärens anförande är det icke utan en viss tvekan jag tager till orda. Det kommer sig icke därav, att hans anförande delvis formades till en omild attack mot det ämbetsstånd jag tillhör, mot prästerskapet från Gustaf Vasas dagar intill nu. Jag förmodar, att detta snarast är en något egendomlig uppmärksamhet mot hans egen medmotionär, vilken tillhör samma ämbetsmannastånd och som väl torde få besvara hälsningen. Jag är icke heller tveksam därför, att motionären angrep utskottsutlåtandets motivering. Jag har ju ingen skyldighet att försvara detta utlåtande och skall strax säga, att jag icke finner det i allo lyckligt. Det borde enligt min tanke ha i åtskilligt avfattats annorlunda. Men jag hade verkligen den föreställningen, att man skulle kunna övertyga motionären om ett och annat misstag uti hans motion och hans tankegång. Av hans anförande har jag nu fått det intrycket, att han är så förfärande glad och viss i sin tro, att det alls icke finnes några utsikter för någon och icke heller för mig att komma till rätta med honom. Han finner inga svårigheter, där andra liksom jag se svåra problem framför sig, med vilka man arbetar för att komma till deras lösning. Med en lycklig säkerhet förklarar han, att lösningen redan är funnen. Han definierar exempelvis Jesu lära så, att den utgöres av de två buden om kärleken till Gud och nästan; därmed punkt och slut och ingenting vidare. Han dekreterar, att kärnan i Luthers lilla katekes och just i det parti, som är hjärtat i denna lilla katekes, Luthers utläggning av de tre artiklarna — jag ber herrarna giva akt därpå — är ingenting annat än mystiska formler. Han försäkrar att, om man endast låter katekesen vara och håller sig till bibeln som lärobok i folkskolan, har man undvikit allt vad dogmer heter och stöter övervudtaget icke på dem längre i undervisningen.

Det är för mig omöjligt att ingå på en diskussion om alla dessa ting, och efter det intryck jag fått, är det hopplöst att upptaga en disputation med motionären om dessa saker. Jag skall icke heller genomgå hans anförande punkt för punkt, vilket icke gärna kan ske utan att diskussionen får en prägel, som snarast förutsätter en församling av fackmän på detta område.

Jag skall erkänna, att jag finner åtskilligt sympatiskt i motio-

Ang. omlägg-
ning av
kristendoms-
undervisningen
i folkskolan.

(Forts.)

närens framställning, åtminstone i själva motionen, kanske mindre i det anförande han nyss hållit. Så t. ex. kan det icke annat än vara i högsta grad fägningsamt för mig att träffa en människa, som säger till folk: Läs bibeln, det är en bra bok och överhuvudtaget den bästa folkklitteratur! Läs den mer än hittills, börja därmed redan i folkskolan och fortsätt med den livet igenom! Likaså sympatiskt finner jag, att man för samvetsfrihetens talan på detta område så energiskt, som motionären gör, då han hävdar, att man redan i skolan skall försöka få barnen att förstå, att man icke kan leva och finna en tillfredsställande religiös grundval på vad *andra* tänkt ut, utan att man själv måste förstå att tänka. Jag finner det också sympatiskt, att motionären tänker så högt som han gör om folkskolans lärarpersonal. Han vill, som herrarna hört, överlämna den religiösa undervisningen åt denna lärarpersonal utan att ge dem någon som helst annan ledtråd vid denna undervisning, därest jag undantager kyrkohistorien, än den som ligger i den heliga skrift själv. Det skall vara denna personals uppgift att formulera, gestalta och ur den heliga skrift framställa något, som är det mest levande, växlande och svåra att framställa, nämligen det man kallar religion. Det är en oerhörd uppgift och förutsätter ett oerhört förtroende för lärarpersonalen.

Men — och nu skall jag inpassa begynnelsen av min kritik — vilken ställning vill motionären ge bibeln i folkskolan? Han vill, som han själv uttrycker sig, snarast att den skall vara en lärobok, men ögonblicket därefter vill han ha den till en uppbyggelsebok. Vilketdera skall det nu vara? Skall bibeln i folkskolan vara en lärobok eller en uppbyggelsebok? Tv ingen torde vilja påstå, att den är ägnad att samtidigt vara bådadera. Man söker icke uppbyggelse i en bok, som användes såsom lärobok, och icke heller söker man direkt hämta undervisning ur den bok, som betraktas såsom uppbyggelsebok. Endera måste det vara. Skall det vara en lärobok, riskera vi emellertid för bibelns vidkommande en värdeminskning, som en på detta område mer förfaren man än jag, nämligen överdirektören för folkskolöverstyrelsen helt nyligen angivit med dessa ord:

»Skall bibelns egen framställning läggas till omedelbar grund för undervisningen i den meningen, att bibeln själv skall till större eller mindre utsträckning även göra tjänst som lärobok i barnens händer, då måste jag bekänna, att jag ställer mig mycket tveksam om lämpligheten av en sådan anordning. Skälet därtill är först och främst det, att jag är övertygad om, att en dylik anordning med säkerhet skall komma att draga bibeln ned från den höga ställning, den som helig urkund har berättigade anspråk på.»

Skall återigen enligt motionärens mening bibeln i första hand vara en uppbyggelsebok, då har motionären förgätit vad som synes mig vara lätt tillgängligt för var och en av oss, att kristendomsämnet i folkskolan även är ett *läroämne*, från vilket man skall gå med en behållen kunskap, ett fast vetande, en verklig insikt, med en teoretisk behållning av i någon mån liknande art, som man får i andra ämnen. Detta är en förgätenhet hos motionären, som jag an-

ser vara av allvarligaste art. Det har nämligen för oss protestanter städe varit så, att vi haft vår styrka i att tänka någorlunda klart i religiösa ting och i att kunna göra reda för vad vi tänka och tro i religiös väg. Det har varit den bärande tanken ända från reformationen, att det religiösa vetandet och förmågan att reflektera skulle sprida sig så, att om möjligt varje man och kvinna, den lägsta och den högsta, skulle kunna bedöma och avgöra sin ställning i dessa svåra frågor. Och ut ifrån denna allmänna uppfattning har hos oss vuxit fram först den religiösa undervisningen och sedan den allmänna folkundervisningen. Det har varit och är allt fortfarande de protestantiska folkens stolthet i världen. Hos oss i vårt land har denna gamla kyrkolära, som icke nu synes vara så synnerligen populär, dock under generationer varit den tankevärld, i vilken vårt folk levde och hämtade uttrycksmedel, och så småningom tränades därigenom människorna till att bli ett så pass reflekterande och för teoretiskt tankearbete lagt folk, som det svenska folket i själva verket är.

Nu föreslår man, att vi skulle avstå från detta protestantiska karaktäristikum, att vi skulle skrida tillbaka till en mera fornlös eller uppbyggelsemässigt framställd kristendomsundervisning. Det är även från karaktärsdaningens synpunkt enligt min bestämda övertygelse intet steg fram utan ett steg tillbaka mot tankeoreda och tankeklarhet. Den man jag nyss citerade, har även i det stycket uttalat sig i tidskriften »Kristendomen och vår tid» och där yttrat sig på ett mycket bättre sätt än jag kan göra. Jag skall därför taga mig friheten att anföra dessa hans ord:

»Löser kristendomsundervisningen sin uppgift så, att den lämnar en fast och klar kunskapsbehållning, då avger den ock ett högst betydande bidrag till lösningen av den uppfostrande sidan av sin uppgift. I ett fast och klart tankeinnehåll ligger visserligen ingen bestämd garanti för ett religiöst sedligt liv, men ur ett nebulöst kunskapsstillstånd framväxer ytterst sällan ett sedligt bestämt viljeliv.»

Nu säger motionären tydligtvis som en invändning mot mig, att det ingalunda är hans avsikt, att endast bibeln skulle vara läroboken vid folkskolans religiösa undervisning. Han påpekar, att även kyrkohistoria skulle förekomma, därvid det dock är belysande nog att han erkänner som sin personliga mening, enligt vad man kan läsa i motionen, att denna kyrkohistoriska kunskap skulle meddelas som ett ingående moment i den allmänna historien. Det bleve i så fall icke mycket undervisning i ren kyrkohistoria. Men ännu betänkligare ställer sig saken. förefaller det mig, då det blir klart, att på den punkten, där man framför allt behöver hos menige man skapa en bestämd uppfattning om kristendomen ur historisk synpunkt, nämligen i fråga om Israels historia och Jesu liv, där vill motionären icke anvisa någon lärobok alls för den historiska framställningen, utan hänvisar *endast* till bibelläsningen. Och dock har man kanske aldrig vetat så klart som nu, att kristendomen är verklig historia. Nu har man framhämtat ur den gamla klassiska marken, ur öster-

Ang. omläggning av kristendomsundervisningen i folkskolan.
(Forts.)

Ang. omlägg-
ning av
kristendoms-
undervisningen
i folkskolan.
(Forts.)

landets moderliga jord så mycket, som belyser vad kristendomens förhistoria och vad dess egen klassiska historia var, då den gick över scenen. Man har mer än förr möjlighet att på ett levande, i själva kulturmiljön inpassat sätt säga människorna, hur det var, när den kristna religionens förelöpare levde, och när kristendomens stiftare och hans närmaste män vandrade på jorden. Men då höjes samtidigt från motionärens sida ropet: Ingenting av detta! Ingen historisk upplysning, ingen belysning av Israels historia eller av Jesu och hans apostlars liv, utan på den punkten endast bibelläsning! Jag kan icke se detta såsom ett framsteg i fråga om religionsundervisningen för vårt folk utan som ett steg tillbaka och, därest det fullföljes, som ett försök att hindra menige man från att få en historiskt sann och klar blick på kristendomen, dess första utveckling och vidare evolution.

Men jag antager, utan att egentligen vara av något hans ytt-
rande därtill berättigad, att man skulle kunna få motionären med på en framställning av kristendomens urhistoria, sådan jag antytt den. Då säger motionären: i intet fall går jag med på den lärobok, som kallas katekesen eller skall ersätta katekesen. Han förgäter därvid, att kristendomen är icke blott som sagt historia, utan i varje tid en sammanhängande uppfattning av livet och världen, en livs- och världsåskådning. Vad kristendomen är, blir ingalunda sagt genom enstaka lärdomar och uppbyggelseutsagor, som presteras av den som undervisar. Kristendomen är ett alldeles säreget sätt att se på livet i världen, på samhället och de enskilda, på plikten, lyckan och ofärden, på de oundvikliga spörsmål, som en föregående talare i dag ville sammanfatta i uttrycket: Varifrån har jag kommit, och vart tager jag vägen? Denna uppfattning och åskådning av världen och livet, som för kristendomen är egen, träder i varje tid i kontakt med de olika situationer, som tiden skapar. Kristendomen står därför i våra dagar inför andra problem än på Jesu och hans apostlars tid. Därför, mina herrar, kan icke denna åskådning utläsas ur den heliga skrift på ett direkt och omedelbart sätt.

Jag förmodar, att motionären skulle till detta vilja säga, att han mycket väl känner dessa omständigheter, men att ingenting talar för, att barnen i skolåldern på detta stadium förstå en sådan religionsundervisning. I det stycket kunna vi hava olika meningar, men jag tror nog, att jag befinner mig i gott sällskap, för att begagna hans eget uttryck, när jag hänvisar till folkundervisningskommitténs nyligen avslutade arbete, ett arbete, som fått vitsord från alla håll att vara ett synnerligen gediget och epokgörande arbete, varav framgår, att även skolbarn i 12—13-års-åldern kunna sysselsättas med liknande ting, d. v. s. man kan lägga framför dem rudimenten till en sådan kristlig världs- och livsåskådning. Det motsvarar enligt min uppfattning också det behov, som rör sig hos barn. Man skall icke tro, att barnen äro så alldeles utanför alla frågor och spörsmål av mera teoretisk art.

Jag vill också tillägga, att även från lärarens synpunkt synes mig bibeln såsom lärobok icke vara det önskvärda och det som hör

eftersträvas. Man skulle otvivelaktigt drunkna i materialet. Detta skulle bli valet, även om man samlade de typiska berättelserna och utsagorna i en s. k. textbok. I själva verket hade man därigenom endast framför sig undervisningsmaterialet, och man vore i saknad av ledtråd till materialets användande. Tror någon, att en lärare i naturkunnighet skulle nöja sig enbart med att hava till sitt förfogande de preparater, planscher och undervisningsmedel, som finnas i läroverkets materialrum? Han vill säkerligen också till sitt och lärjungarnas förfogande hava en ledtråd och sammanfattning av allt detta. Jag tror icke heller, att det finnes en språklärare, som endast vill ha textböcker till sin disposition. Han vill nog även hava en språklära.

Ang. omläggning av kristendomsundervisningen i folkskolan.
(Forts.)

Men, säger motionären, då kommer man in på den faran, därest man skall hava särskilt lärobok vid kristendomsundervisningen, att det blir en dogmatisk undervisning och det är det värsta av allt, ty detta förtrycker samvetsfriheten. Ja, mina herrar, liksom om det system motionären förordar för kristendomsundervisningen, hämtat direkt från bibelordet, verkligen skulle undvika allt vad dogmatisk framställning heter! Är det någon, som läst bibeln och som kan säga, att där icke finnes dogmatik och utsagda trossatser, detta till och med i en utsträckning, som överträffar vad vi haft i de s. k. dogmatiska läroböckerna? Det skulle enligt min tanke bli, därest man läte var och en kristendomslärare för sig vara sin egen dogmatiker, lika många dogmatiska framställningssätt överhuvudtaget, som man har lärare. Man skulle i stället för att hava en kontrollerad och känd framställning få nästan vad som helst, och jag undrar om de samvetsömma i detta land skulle känna sig synnerligen tillfreds med den situationen.

Jag skall nu göra mitt slutpåstående. Jag håller före, efter att ha försökt sätta mig in i motionärens tankegång, att hans långt gående förslag egentligast och riktigast böra fattas såsom förskräckelse för katekesen i dess nuvarande form som en lärobok med frågor och svar. Om jag får ur hans förslag extrahera en önskan att undslippa denna formulering av läroboken, så skall jag villigt lämna honom mitt understöd. Och jag tillfogar, att jag anser, att man överallt där man haft att göra med denna sak, är fullkomligt ense med honom i det stycket. Man begärde för ett tiotal år sedan i en deputation under ordförandeskap av den bekante professor Rudin åtgärder för en ny lärobok i annan form än katekesen. Detta föranledde på sin tid, att ärendet kom upp i riksdagen, och riksdagen enade sig 1903 efter en motion i frågan av herr Fritjuv Berg om ett uttalande, som lydde så här: »att Kungl. Maj:t täcktes vidtagna åtgärder för den nu använda katekesutvecklingens ersättande såsom lärobok i folkskolan med en ny, efter barnålderns mottaglighet och behov avpassad handledning i den kristna tros- och sedeläran.» — Sedermera kom frågan inför kyrkomötet samma år, och kyrkomötet anslöt sig till vad riksdagen hade begärt. Sedan har Kungl. Maj:t på olika sätt försökt förverkliga saken, och den ligger fortfarande under behandling av en

Ang. omlägg-
ning av
kristendoms-
undervisningen
i folkskolan.
(Forts.)

kunglig nämnd med uppgift att skapa betingelserna för en ny lärobok. Folkundervisningskommittén har också behandlat saken och uttryckt sina önskemål, som, så vitt jag förstår, gå i samma riktning. Och slutligen ha vi fått folkskolöverstyrelsen med i detta arbete. Därmed hava, så vitt jag förstår, de lyckligaste betingelser för en lösning av denna fråga skapats. I spetsen för överstyrelsen sitter nu överdirektör Bergqvist, som redan förut på läroverkens område synes hava löst motsvarande fråga på ett lyckligt sätt. Det är min övertygelse, att därest vi låta de vidtagna åtgärderna i sin ordning komma till mognad, finna vi ock den lösning, på detta spörsmål, som kan tillfredsställa oss. Naturligtvis uppstår då den frågan, huru man under mellantiden skall förhålla sig? Om kammaren tillåter mig citera några ord av överdirektör Bergqvist, menar jag mig hava svarat på den frågan:

»Man skall komma ihåg, att den 'nya' undervisningen har till en av sina förnämsta förutsättningar en ny, lämplig lärobok, vilken skall hava sin huvudstyrka i en större koncentrerings kring de bärande, för barnen redan bekanta grundtankarna.» Och vidare säger han: »I väntan på denna bok skola vi visserligen lojalt begagna den nuvarande 'förklaringen' såsom en handledning, men vi skola icke öda tid på att atomistiskt sönderplocka eller skolastiskt schematisera dess innehåll.»

Jag förmodar, att denna fråga är i goda händer, då denne man har den om hand. Och, herr talman, då jag icke kan inse, att den linje motionären vill gå, är den, som för oss protestanter är den naturliga, då denna motion icke synes mig representera något framsteg utan snarare ett steg tillbaka, och då slutligen undervisningskommittén, den nämnda kungliga nämnden för anskaffande av en ny lärobok samt även folkskolöverstyrelsen äro livligt verksamma för frågans lösning, kan jag, trots att jag icke vill förena mig i allo med utskottets motivering, dock förena mig i dess yrkande på avslag av motionen.

Herr Hammar skjöld: Herr talman, mina herrar! Som kammaren väl vet, är jag varken skollärare eller präst, utan jag är en det praktiska livets man. Jag kan således icke låta kammaren få höra ett nytt mer eller mindre lärt föredrag i frågan, utan jag vill ta på den mera ur praktisk synpunkt.

Det är en gammal erfarenhet, att undervisningsfrågor ha en särskild förmåga att framkalla strid, och icke minst gäller detta om religionsundervisning, framför allt den första grundläggande delen av denna och den lärobok, som där hittills varit och ännu är använd, nämligen katekesen. Som bekant består denna av två delar: Luthers barnalära, den s. k. lillkatekesen, och en utveckling av denna. Hittills ha de flesta anmärkningarna gällt utvecklingen (storkatekesen), och otaliga äro de angrepp, som ha riktats både mot innehållet, vilket har ansetts ligga ovanom barnens förmåga att fatta och sättet

att använda utvecklingen. Jag vill nu genast säga ifrån, att jag icke anser mig kompetent att döma om innehållet, men nog förefaller det mig, som om katekesutvecklingen icke vore fullt lämpad efter barnens fattningsförmåga, och vad användningen beträffar delar jag verkligen den, som jag tror, allmänna uppfattningen, att det har bedrivits ett gruvligt och till sina följder skadligt ofog med den själlösa utanläsningen. För att hejda denna själlösa utanläsning ha redan för 50 år sedan föreskrifter meddelats, och dessa ha nog åstadkommit en viss förbättring, men visst icke överallt utrotat missbruket. Att de, som på detta område äro sakkunniga, icke heller anse innehållet fullt lämpat för barnens fattningsförmåga, därom vittnar ju med önskvärd tydlighet, vad av den föregående talaren nyss erinrades, nämligen att kyrkomötet för länge sedan har uttalat sig för att en mera lättfattlig lärobok måtte komma till stånd, men hittills har ingen acceptabel sådan kunnat åstadkommas.

Ang. omläggning av kristendomsundervisningen i folkskolan.

(Forts.)

Jag är således ense med motionärerna därutinnan, att den nu brukliga katekesutvecklingen icke är tillfredsställande, och att den missbrukas. Motionärerna gå emellertid mycket längre, de vilja ha bort allt användande av läro- och läxböcker vid kristendomsundervisningen i folkskolan, således även Luthers lilla katekes. Och skälen för detta yrkande? Ja, det är först, att föräldrarnas samvetsfrihet kränkes genom den nuvarande kristendomsundervisningen, ty den står i direkt motsättning till regeringsformens § 16, som bjuder, att Konungen må ingens samvete tvinga eller tvinga låta. Vidare: läxläsningen alstrar hos barnen »en väl stadgad avoghet mot att, sedan de väl sluppit skolan, vidare syssla med dessa kunskapens frukter, som redan från första början befunnits så onjutbara». Och så säges i motionen, att kristendomstimmarna borde bli rena uppbyggelse-timmar, men att sådana timmar icke tåla läxläsning eller läxförhör. Sysstlandet med de kristna grunddogmerna »kan ej undgå att åstadkomma en hopplös förvirring i barnasinnetns uppfattning av de religiösa sanningarna».

Det är ju ganska grava anklagelser. När jag skall bemöta dem, måste jag beklaga, att jag icke själv har någon erfarenhet som lärare, men just därför vill jag nu vända mig till de sakförståndiga i kammaren med den frågan: har erfarenheten hittills visat, att det vid undervisning i *andra* ämnen än kristendom är möjligt att undvara läroböcker? Jag frånser naturligtvis rena undantagsfall, då det är fråga om utomordentligt begåvade lärjungar. Av svaret på den frågan kan ju mycket bero. För min del har jag icke hört talas om att någon sådan erfarenhet vunnits, och att experimenterande i den vägen synes mig kunna medföra vissa vådor.

Så komma vi till den »väl stadgade avogheten mot att, sedan de väl sluppit skolan, vidare syssla med dessa kunskapens frukter som redan från första början befunnits så onjutbara». »En väl stadgad avoghet», det är ett så elegant turnerat uttryck,

Ang. omlägg-
ning av
kristendoms-
undervisningen
i folkskolan.

(Forts.)

att det är riktigt angenämt att citera det. Låt mig nu komma med en liten jämförelse. Allesamman ha vi under vår skoltid fått studera svensk grammatika, och de flesta av oss ha också fått studera andra språks. Inte kan jag påminna mig, att jag under skoltiden hörde någon av mina kamrater yppa någon särskild kärlek till den latinska grammatikan, som den tiden utgjorde huvudstudiet. Tvärtom tror jag, att de hyste »en väl stadgad avoghet» både mot den och mot alla de andra, som — för att använda motionens ord — alstrade så onjutbara kunskapens frukter. Men sedan pojkarne vuxit upp till män, har jag aldrig träffat någon, som icke varit tacksam för att han i barndomen fick en i minnet inpräglad grundval lagd för vidare studier, och för min del har jag många gånger haft anledning att bittert ångra, att jag icke bättre utnyttjade de möjligheter, som skoltiden erbjöd.

Skulle det nu vara förmätet att på kristendomsundervisningen tillämpa, vad jag nu sagt, i syfte att bevisa, att icke heller den kan undvara en lärobok? Omöjligt, svarar man, grammatika och kristendom äro icke jämförliga; grammatikan har icke alls med känslan att göra, det är bara en förståndssak, då däremot religionen huvudsakligen hör till känslans rike. Ja, att grammatikan icke har med känslan att göra, går jag in på, men jag går icke in på att religionen huvudsakligen hör till känslan. Kristendomen är icke blott en stämmings- och känslolosak, den fordrar verkligen också fasta och rediga kunskaper. Det vore väl, om förståndet finge litet mer att tala i religionssaker, så sluppe man kanske se så många förvillelser och galenskaper, ofta alstrade av okunnighet om kristendomens grundläggande läror.

Det är anmärkningsvärt, att de allra flesta angrepp, som riktas mot kristendomsundervisningen, gälla läroboken, katekesen, medan däremot mera sällan någon förutsätter möjligheten, att lärarna ha någon skuld. Och dock är det där, den ömma punkten ligger. Det är ju en gammal sats, att en god lärare kan även med en underhållig lärobok meddela en god undervisning, varemot en underhållig lärare kan fördärva undervisningen, även om han har den bästa lärobok till hands. Det finns lärare, som äro *mycket* bra, det finns sådana, som äro *tämligen* bra, och det finns slutligen sådana, som äro, låt oss säga, *mindre* bra, med många gradationer mellan de olika kategorierna. Jag har i folkskolor på landet åhört lektioner i kristendom med katekesen som underlag, lektioner, som det varit ett nöje att höra, och jag kan försäkra, att hos lärjungarna icke kunde upptäckas någon leda vid kristendomsämnet. Men där hörde läraren till kategorien *mycket* god, och han var livligt intresserad av sitt ämne. Hade barnen tillfrågats, vilket ämne mest tilltalade dem i skolan, tror jag, att de skulle svarat: kristendom. Men hur ofta händer det icke, att läraren saknar antingen förmåga eller intresse eller bägge delarna? Vem kan då undra på att

barnen finna ämnet tråkigt, och att undervisningen blir klen. Men varför skall man skylla detta ensamt på läroboken?

Motionärerna föreslå nu ett radikalmedel mot det överklagade onda: bort med alla läro- och läxböcker, lärarne skola läsa bibeln med barnen, »avhålla sig från att ingå på teologiska meningsskiljaktigheter och i fria samtal med barnen över den lästa texten hjälpa dem tillrätta med de rent mänskliga problem, som i så rikt mått behandlas.» Det säges inte i motionen, men helt visst måste det vara motionärernas mening, att *alla* lärare äro både villiga, kunniga och intresserade av ett sådant sätt att sköta undervisningen och av själva ämnet. Utgå icke motionärerna från den förutsättningen, då synes det mig, att de borde själva finna hela förslaget omöjligt att realisera. Ty huru förhåller det sig i verkligheten med lärarne? Kanna vi förneka, att inom den till många tusen uppgående lärarkåren finnes ett icke ringa antal lärare, som icke fylla måttet av kompetens för en så krävande uppgift, som den i motionen föreslagna, medan de kanske nödortfigt kunna undervisa, när de ha en lärobok att stödja sig på.

Jag har i dag fått i min hand ett urklipp ur en tidningsartikel rörande denna fråga, och där är det några ord, som jag skall be att få anföra: »Bland lärare med särskild teologisk utbildning torde ej mer än en mening finnas om bibelläsningstimmarna i skolan: att de äro de i alla hänseenden mest krävande och lättast förspillda lektionerna. Gärna kommer en bild i tankarna, som en gammal kristendomslektor använde om en provkandidats bibellektioner: det var som att höra en tarvlig museivaktmästare förklara konstverken i ett härligt tavelgalleri. Det fordras en utomordentlig suffisans för att tilltro sig att kunna utfylla kristendomsämnets lät vara betydligt reducerade timantal med en bibelläsning, som skulle hos barnen efterlämna skoltidens skönaste minnen, såsom motionärerna hoppas. Utan stöd av någon slags lärobok och förmodligen utan rätt att ens muntligen inpränta några fasta lärosatser skulle denna undervisning lätt nedsjunka till ett sömngivande pjoller av skiftande innehåll men med samma resultat: den totala okunnetheten om kristendomens elementäraste innehåll.»

Om vi nu tänka oss lärare, som själva icke tro på bibelns sanningar — och sådana äro ej sällsynta — om vi tänka oss dem hålla, som motionärerna vilja, »fria samtal med barnen över den lästa texten», nog bleve det väl en högst kuriös sorts bibelsamtal. Motionärerna vilja ju, att en del av timmarna skola vara rena uppbyggelsestimmar. Antag, att läraren samtalar med barnen t. ex. i denna stil: ja, det här, som vi läst, det är bara sagor, mycket vackra sagor, men det är ingen sanning. Bli det några rena uppbyggelsestimmar av detta? I motionen talas det om att inlärandet av någon slags normerande dogmer skulle i barnasinnets alstra en hopplös förvirring, men jag undrar hurudan den förvirring skulle bli i barnasinnets religiösa uppfatt-

Ang. omläggning av kristendomsundervisningen i folkskolan.

(Forts.)

Ang. omlägg-
ning av
kristendoms-
undervisningen
i folkskolan.
(Forts.)

ning, som skulle uppkomma genom sådana bibelsamtal. Det är ju, man kan väl icke säga annat, den renaste parodi på bibelsamtal.

Så har framdragits som ett skäl mot läroboks användning, samvetsfriheten. Det skall ju vara ett sådant samvetstvång på föräldrarna att veta, att barnen undervisas i katekes. Då vill jag bara fråga: blir det icke ett långt olidligare samvetstvång på föräldrarna, om läraren utan att vara bunden av någon lärobok får fritt söka inplanta i barnen sina hugskott och funderingar och uppställa dem som rättesnören för barnens religiösa uppfattning?

Herr talman! Kontentan av vad jag velat säga är denna: motionen är välment men ytterligt opraktisk och skulle, om man försökte genomföra den, leda till de betänkligaste följder. Jag yrkar avslag på motionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr Sandler: Herr talman, mina herrar! I likhet med den näst föregående ärade talaren skall jag be att få hålla mig till den rent praktiska sidan av denna fråga.

Frågan om kristendomsundervisningens ordnande i våra folk- och småskolor har ju varit föremål för statsmakternas livliga uppmärksamhet ända från folkskolans införande. Knappast någon riksdag och intet kyrkomöte har hållits utan att reform- och organisationsförslag på detta område bragts under omprövning. Om man försöker att skaffa sig en översikt av alla dessa reformkrav, konstaterar man till en början, att ännu intet enda förslag framkommit, som avsett kristendomsundervisningens borttagande ur våra statskontrollerade barndomsskolor. Visserligen har ett förslag om införande av obligatorisk religionskunskap i folkskolor och de elementarskolor, som framställdes av herr Kjellberg vid 1911 års riksdag, ansetts i viss mån kunna leda till detta mål. Men motionären, herr Kjellberg, tar själv uttryckligen avstånd från en sådan uppfattning, då han i sin motion säger, att »så länge en statskyrka finnes, bör kristendomsundervisning kostnadsfritt meddelas åt de barn, vilkas föräldrar anhålla därom». Reformförslagen ha således uteslutande avsett kristendomsundervisningens förbättrande, ej dess borttagande. I detta syfte har en mångfald uppslag givits, vilka alla kunna sammanfattas i följande tre huvudkrav. Först har man begärt bättre och lämpligare läroböcker och handledningar. För det andra har man begärt undervisningsplanernas och undervisningsmetodernas anpassande efter barnålderns utveckling och uppfattningsförmåga, och för det tredje har man begärt, att undervisningen skulle tillgodose religions- och samvetsfrihetens grundsatser.

I fråga om det första kravet, beträffande läroböckerna, har ju riksdagarnas och kyrkomötenas strävan under 1860- och 1870-talen gått ut på, såsom alla veta, att få den Lindblomska stora katekesen ersatt med en lämpligare utveckling av Luthers lilla

katekes. Denna utveckling kom till stånd och påbjöds år 1878 och är den ännu gällande läroboken. 1903 beslöt riksdagen och 1908 kyrkomötet genom skrivelser till Kungl. Maj:t att begära utarbetande av en ny, efter barnålderns behov anpassad och av framställningen i Luthers lilla katekes bestämd handledning i kristna tros- och sedeläran. Det är nu summan av vad som är gjort i denna fråga under de sista femtio åren. Vid sidan härav kan nämnas tillsättandet av den s. k. katekesnämnden, som har att granska läroböcker i kristendomskunskap. Denna nämnd har, enligt vad som uppgivits i justitieombudsmannens ämbetsberättelse, hittills granskat icke mindre än 17 till nämnden insända läroboksförslag. Om man undantar de omarbetade katekes- och bibliskhistorieupplagorna, som det vill synas att nämnden också haft under prövning, har emellertid, såvitt känt är, intet enda av de nya förslagen kommit till användning vid våra folkskolor. Den år 1878 påbjudna utvecklingen, som av riksdagen 1903 och av kyrkomötet 1908 förklarades olämplig, är således fortfarande legaliserad som lärobok i folkskolan. Framstegen i fråga om läroböckernas förbättring äro alltså ganska små, och utsikterna att inom närmaste framtiden vinna enighet om en lämpligare handledning vid sidan av Luthers lilla katekes äro ingalunda stora.

Beträffande den rent pedagogiska delen av kristendomsundervisningsfrågan i folkskolan äro framstegen kanske mera märkbara. Här ha strävandena gällt först och främst den tanklösa utanläsningens bekämpande, vidare kursplanernas anpassande efter barnålderns utveckling, och slutligen de abstrakta lärosatsernas undanträngande eller framflyttande till en mognare ålder. Man har velat göra undervisningen mera praktisk genom en historisk framställning i stället för en dogmatisk. Som betydelsefulla framsteg i förevarande hänseende må nämnas med avseende på folkskolan katekesundervisningens ersättande i småskolan med biblisk historia och införande i folkskolestadgan i § 13 av en bestämmelse härom, som säger att »undervisningen i biblisk historia skall begynna före undervisningen i katekes».

Till frågans utveckling hör vidare den viktiga händelse, som betecknas med namnet läroverkskommitténs undervisningsreform. Med avseende på kristendomsundervisningen har den undervisningsplan, som framgått ur den nya läroverksstadgan och finnes i den kungl. kungörelsen av den 2 mars 1906, följande metodiska bestämmelser. Där står: »Kristendomsundervisningen skall genomgående meddelas på grundvalen av den heliga skrift. Det historiska stoffet skall i möjligaste mån bilda utgångspunkt för det dogmatiskt-etiska innehållet. Detta senare skall vara av *verklighetsvärde* och får aldrig inskränkas till endast abstrakta lärosatser.» Vidare står det i punkt 3 beträffande utanläsningen, att den får förekomma endast »i fråga om de viktigaste bibelspråken, Luthers lilla katekes och valda psalmer. Vid utanläsningen bör i varje fall all den varsamhet

Ang. omläggning av kristendomsundervisningen i folkskolan.
(Forts.)

Ang. omlägg-
ning av
kristendoms-
undervisningen
i folkskolan.

(Forts.)

iakttagas, som betingas av lärjungarnas individuella läggning.» Här framflyttas kristendomsundervisningen särskilt i fråga om katekesen till de äldre klasserna. I var och en av de tre nedersta klasserna skall av de till kristendomsundervisningen anslagna veckotimmarna minst en timme lämnas alldeles läxfri. Och vidare finnes den bestämmelsen att »ordagrant återgivande av berättelser i dess helhet bör läraren söka förebygga.» Slutligen ges det en anvisning, som säger, att om lärarrådet så beslutar kan läsning av Luthers lilla katekes av första och tredje huvudstycket uppskjutas till fjärde eller femte klassen, d. v. s. till fjortonde levnadsåret. I folkskolan kommer samma kurs fem år tidigare.

Beträffande denna nya undervisningsreform för läroverken och realskolorna säger en man, vars namn säkert har god klang i denna kammare, nämligen herr Ljungberg i riksdagen år 1907 följande. Han citerar med godkännande ett anförande av rektor Almqvist, varav jag vill anföra följande rader: »Till och med för religionsundervisningen, där allt hittills mer än i något annat ämne den abstrakta formalismen haft herraväldet genom både lag och hävd, ha mål och metoder satts sådana, att de andliga verkligheterna själva, icke det skolastiska systemet, blivit huvudsak. Jag tvekar sålunda icke att uttala, att vi nu för första gången fått en skolordning, som motsvarar modern pedagogiks fordringar, så att den tar fullt hänsyn å ena sidan till tidsförhållandenas bildningskrav, å andra sidan till de i lärjungarnas utvecklingsståndpunkt givna möjligheterna.»

Utvecklingen har således i stort sett varit den, att man steg för steg har minskat katekesläsningen och ökat bibelläsningen och bibliskhistorieläsningen. Ut i den föreliggande framställningen föreslås nu, att man skall taga steget fullt ut, så att bibelläsningen eller läsning av bibelns texter, sammanförda på ett planmässigt sätt i en särskild textbok, skall ersätta den dogmatiska katekesläsningen. Skillnaden mellan reservanternas ståndpunkt och utskottsmajoritetens, består, enligt vad utskottsmajoriteten själv säger, mera i sättet och metoden för meddelande av undervisning än beträffande innehållet. Både reservanterna och utskottsmajoriteten vilja nämligen meddela en verkligt sammanhängande kunskap i ämnet och icke bara uppbyggelse, men reservanterna anse, att denna kunskap säkrast och bäst hämtas direkt ur själva källan, bibeln. Kunskap i bibeln är enligt reservanternas åsikt den säkraste och bästa kristendomskunskapen, liksom källan är för mer än rännilen, som kommer ifrån densamma. Reservanterna anse vidare, att en återgång till bibeln i detta avseende är en äkta reformatörisk-lutersk tanke. Vidare ber jag att få påpeka, att vid varje livligare andlig religiös rörelse lägger man alltid märke till, att det är bibeln, som kommer fram, icke katekesen. För min del får jag säga, att jag rakt icke hyser någon vidskeplig förskräckelse för katekesen, varken den stora katekesen eller den lilla, men jag anser, att den för närvarande

förekommer på ett alldeles för tidigt stadium i den religiösa uppfostran. Jag anser, att läsning av Luthers lilla katekes allra lämpligast hör till konfirmationsundervisningen, och att om den skulle uppskjutas till dess, läsning av utdragen ur bibeln, som stå i lilla katekesen, naturligtvis skall förekomma förut. Om den uppskjutes till konfirmationsåldern, tror jag, att denna bok, som svenska kyrkans symbolum skulle te sig i en mycket fördelaktigare dager för lärjungarna än nu, då de få återse den efter att ha under årtal förut fått läsa den som läxor.

Vidare tillåter jag mig att här göra en liten parentes. I reservationens motivering talas det om ett prov, som har anställts i Uppsala, och som utföll ganska illa. Nu undrar jag, hur ett sådant prov skulle utfalla om det skulle anordnas här i denna kammare. Finns det någon här som säkert kan sin lilla katekes? Ja, jag tillåter mig tvivla på det, och det oaktat jag hysar den allra största respekt för de den teologiska vetenskapens representanter, som här finnas. Men om det är så, att icke ens här i denna vördade församling har kunnat stanna kvar så mycket behållning av den läsning, som under årtal bedrivits, då frågar man sig ovillkorligen vad allt detta myckna arbete tjänar till, vad man har vunnit med det. Har det verkligen blivit den bärande kunskapen för livet, som det talas om i utskottets betänkande?

När denna fråga en gång var på tal vid kyrkomötet, så yttrade kyrkoherde Fehr följande ord, som jag ber att få understryka. »Må vi», sade han, »då vi tala om att uppfostra människor i kristendom icke ställa större krav på våra lärjungar än vår gudomlige Mästare ställde på sina. De skulle ha stått sig slätt inför ett förhör i katekes!» Resultatet av läxläsningen i katekes måste således erkännas vara ganska klent. Det beror icke på katekesens innehåll utan efter mitt förmenande på den form som styckena ha, de äro långa, med långa meningar och tyska vändningar och så krångligt uppställda, att de måste läsas om hundratals gånger, innan de sitta kvar i minnet. Jag ber att som exempel därpå få nämna det s. k. vattenstycket: huru kan vattnet en sådan kraftig verkan åstadkomma? Det gäller dopet. Och svaret börjar: Vattnet verkar det visserligen icke, och så kommer det en fortsättning, som på flera ställen har förrådiska vändningar, så att minnet kan ta fel och komma upp på ett annat stycke i femte huvudstycket. Det är således mot formen av uppställningen i katekesen mer än mot innehållet, som jag för min del vänder mig. Jämför jag nu denna framställning med det som kan framläggas och bör framläggas i en biblisk textbok för barn, så måste det bli alldeles klart för mig, att man får ett lämpligare material för kristendomsundervisningen på det sättet. Jag skall här be att få nämna några exempel. Om i en textbok tas in berättelsen om den barmhärtige samariten, så behöver denna vackra berättelse icke läsas mer än en gång med uppmärksamhet för att den sanning, som berättelsen vill inlära, skall stanna

Ang. omläggning av kristendomsundervisningen i folkskolan
(Forts.)

Ang. omlägg-
ning av
kristendoms-
undervisningen
i folkskolan.

(Forts.)

kvar i minnet och medvetandet för hela livet. Flera andra berättelser kunna här omnämnas: om grandet och bjälken, om det stora domslutet, framställningen om bönen, om den förlorade sonen o. s. v. Genom att systematiskt ordna dessa berättelser på ett efter barnens utveckling lämpligt sätt skall efter mitt förmenande en mycket säkrare och en för livet värdefullare kunskap kunna lämnas än genom den minneskunskap, som katekesen kan ge. En textbok kan systematiskt ordnas så, att resultatet blir en sammanhängande värdefull kunskap för livet. Nu säger man, och herr ordföranden i utskottet anmärkte det senast, att om man lägger en sådan bok i lärarnas händer, så kunde den boken missbrukas. Ja, ifall det finns lärare, som sakna grannligheten och takt och respekt för detta ämne, så menar jag att de kunna visa denna ogrannligheten och denna brist på respekt, även om de ha en katekes.

Här har frågats om undervisning utan lärobok förekommer i andra ämnen. Ja, jag vill här fästa uppmärksamheten på att numera undervisar man i naturkunnighet företrädesvis genom att låta lärjungarna få del av praktiska försök, experiment. Med avseende på grammatikundervisningen vill jag nämna, att jag känner en lektor i franska, som har undervisat i grammatik utan någon lärobok och har fått det erkännandet, att hans lärjungar ha varit de styvaste i franska i hela landet. Han använder den s. k. samtalsmetoden. Exempel på undervisning utan lärobok såsom läxbok finnas således även ifrån andra ämnen.

Till sist vill jag bara i korthet vidröra det sista skälet för den reform, som här föreslås, nämligen det som berör samvets- och religionsfriheten. Det har sagts, att svenska kyrkan har en så vid famn, att den rymmer alla inom landet, och det är ju en vacker sanning. Men om den skall kunna förverkliga detta, så bör den efter mitt förmenande ställa sin barnuppfostran och sin undervisning på ett så högt och vitt plan, att alla rymmas där. Vi ha här i landet ungefär 150,000 frireligiösa av olika nyanser. Deras barn utgöra en betydande procent av de skolpliktiga. Jag har själv erfarenhet av att man kan komma i ganska pinsamma situationer, när man i fråga om dopet, nattvarden eller försoningsfrågan står inför föräldrar, som komma och be med uppriktigt allvar, att deras barn skola slippa vara med om de timmar, då dessa ämnen förekomma. Jag har naturligtvis som lärare icke kunnat bifalla deras böner, då de icke haft officiell frihet att slippa kristendomsundervisningen, men försökt att så grannlaga som möjligt behandla dessa förhållanden. Klart är emellertid, att det har sina ofantligt stora svårigheter. Jag anser följaktligen, att det vore ett steg framåt i samvetsfrihetens riktning om en reform huvudsakligen i den riktning som motionen går, genomfördes, och jag vill sluta med att säga, att jag tror, att vi en gång komma att nå det målet.

Då jag således anser, att ett bifall till utskottets reservation icke skadar någon men kunde gagna genom att skapa en

levande kristendomskunskap här i landet, så skall jag be, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Ang. omläggning av kristendomsundervisningen i folkskolan.
(Forts.)

Herr Bergqvist: Det kunde vara mycket ännu att säga i denna fråga, men efter den långa debatt, som nu förts, vill jag avstå därifrån. Det är icke trevligt att uppträda, när man själv är trött och när kammaren är trött, och dessutom anser jag verkligen, att detta är ett spörsmål där diskussionen rätteligen tillhör ett annat forum än riksdagen. Slutligen har jag fått den uppfattningen, att samtliga anföranden här *till sin effekt* peka på bifall till utskottets förslag. Jag vill nu blott hemställa till kammaren att överväga, huruvida kammaren verkligen skulle vara färdig att gå med på en sådan framställning, som motionärernas eller ens på reservanternas förslag. Vidare vill jag framhålla, att när vi ha denna fråga utredd av en kommitté och den på grundval av denna utredning kommer att i sinom tid läggas fram på riksdagens bord, det icke kan vara välbetänkt, att riksdagen nu på enskilda motionärens framställning på förhand binder sig vid något beslut i ärendet. Min uppfattning är åtminstone att detta vore mindre välbetänkt. Med anledning härav och med avstående från vad jag ursprungligen tänkt säga, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hellberg: Jag bekänner liksom den föregående talaren, att det verkligen är litet olustigt att nödgas taga till orda i denna fråga, när kammaren är så uttröttad som den nu är. Jag tycker för resten, att själva frågan är av en sådan beskaffenhet, att den knappast riktigt hör hemma i nutiden. När jag för några dagar sedan talade med en kamrat och sade, att vi i dag skulle diskutera katekesen, svarade han helt naivt: finns den kvar ännu? Ja, det är närapå otroligt att vi hava denna katekes kvar, som man har kämpat mer än ett halvt sekel för att få bort. Men det är nu i alla fall så, att den icke blott finnes kvar, utan att den även, såsom herrarna hört, försvaras med intensitet både i utskottets utlåtande och av dem som uppträda för det här i kammaren. För mig är det någonting snart sagt otroligt.

Personligen har jag den meningen utan någon som helst tvekan, att ifrågavarande lärobok är *direkt skadlig*. När jag har den meningen, vittnar det, så innebär det naturligtvis att jag har en helt annan uppfattning om religionen än dessa andra talare hava, som yttrat sig till förmån för katekesen. För dem är huvudsaken eller i alla händelser en ytterligt viktig sak i religionen bekännelsen med alla dess metafysiska dogmer. För mig återigen ligger tyngdpunkten helt och hållet på sinnets riktning emot dessa högsta ideal som vi med ett gemensamt namn kalla det gudomliga. För mig ter sig religionen först och främst såsom *liv*. Och jag tror att jag på denna punkt

Ang. omlägg-
ning av
kristendoms-
undervisningen
i folkskolan.
(Forts.)

står i fullständig överensstämmelse med ingen mindre än själva kristendomens stiftare. Om det var något han konsekvent, skoningslöst, man kunde nästan säga obarmhärtigt fördömde, så var det sin tids dogmatik och dess representanter. De voro för honom inbegreppet av det han i religionen bekämpade, han kallade dem huggormars avföda, under det att han kunde hava milda och förbarmande ord även om de mest förkomna varelser. Men dessa den tidens dogmatici hava i sanning tagit en blodig hämnd på honom; ty hans egna efterföljare hava mera följt dem än honom själv.

Den kristna kyrkans historia är en enda lång rad av dogmstrider, strider, som i forna tider fördes på de mest brutala sätt, gävo anledning till religionskrig och religionsförföljelse och all slags styggelse, så att det med en viss sanning kunnat sägas att alla andra ögarningar som begåtts i världen förblekna i jämförelse med dem, som begåtts i Guds namn. Dessa tider äro visserligen nu lyckligtvis övervunna, men den anda, som besjälade den tidens människor, finns kvar och tar sig uttryck i fördömselusta, ofördragsamhet, egenrättfärdighet från deras sida, som anse sig företräda den enda rena läran — och alla som tro på en lära, på ett dogmsystem, anse sig naturligtvis tro på den enda sanna läran. Så verkar dogmatismen enligt mitt förmenande till att göra sinnet irreligiöst, den driver människor till att förgäta det som skulle vara och är religionens kärna. Och den verkar dessutom i våra dagar i allra högsta grad bortstötande från religionen på tusentals människor. Religionen har nämligen för dem blivit mer eller mindre detsamma som dogmatik. Katekesen känna de, den ha de genomlidit i skolan, och hava de slupit ifrån den, vända de sannerligen icke tillbaka till den. Det blir dem snart sagt en glädje att få glömma den, något varom också det där exemplet tillräckligt vittnar, som återopas i reservanternas framställning, det experiment, som professor Hammer verkställde och som visade att av ett tiotal 16-åringar, vilka genomgått fullständig folkskola (även som konfirmationsskolan) och som alls inte voro några undermåliga elever — hälften av dem hade högsta betyget i kristendom — icke *en* av dessa visste vad katekesens fem huvudstycken handla om.

Och dock har utskottet och dess målsmän panna att påstå, att katekesläsningen skall »verka befruktande vid mognare ålder», utgöra »grundvalen för en fast karaktärsdanning», »den fasta ledstjärnan för äldre år». Jag frågar: har någonsin här i världen en människa fått sitt sinne omskapat av katekesen? Jag vädjar till Er allesammans som möjligen hava en rest av kristendomen kvar: har katekesen åstadkommit det hos Er? Ja, kan det sägas att den gjort det, så har det sannerligen icke varit katekesen själv, utan möjligen något enstaka bibelord som varit instuckat i den, men det har sannerligen icke varit de torra metafysiska dogmerna, inte frågorna: »Vad är det?» och »Huru

sker det?» och svaren på dem. Jag minns från min ungdom, när katekeskunnigheten stod i sitt flor, hur den stora svårigheten för dem som kunde den väl utantill bestod i att »komma på svaret», när frågan framställdes — sedan gick det som ett vatten. Så pass »karaktärsbefruktande» verkade katekesen då och sammalunda verkar den i huvudsak än i dag.

Ang. omläggning av kristendomsundervisningen i folkskolan.
(Forts.)

Den reform som nu föreslås innebär att barnen skola befrias från denna själsmördande läxläsning. De skola slippa att få sin religiösa mottaglighet förslöad, nedtrampad, ja dödad genom den. De skola i stället föras direkt till själva den kristna religionens källa, som än i dag, efter tusen år alltjämt flödar med friskt och levande vatten. Bibeln bjuder inga abstraktioner som barnen icke kunna förstå; den ger vad barnen älska och villigt mottaga: det konkreta, den ger framställning av människor och deras liv och gärningar, av deras ord och deras läror. Vill man verkligen att barnen skola mottaga starka och livsbestämmande religiösa intryck under kristendomsundervisningen — och det är väl det som åsyftas, för så vitt religionen skall utöva någon makt i världen — då ser jag i stort sett ingen annan väg att gå, än den som anvisats i motionen.

Detta är en så pass personlig fråga, att jag i detta sammanhang ber kammarens ledamöter tillåta mig att tala om en personlig erfarenhet. För min del kan jag säga att det starkaste och mest bestämmande intryck av kristendomen som jag i mitt liv mottagit, det fick jag när jag i min barndom, under en tid, då jag icke hade någon informator, själv tog mig för att läsa de bibliska berättelserna i den enkla framställning, som förekom i Hybners bibliska historia. De starka intryck jag därvid mottog såväl av Gamla testamentets berättelser som i all synnerhet av Kristi lidandes historia, det är de som i själva verket gjort, att jag sedan, när brytningstiden kom, aldrig helt lörycktes från kristendomen. Men jag kan också vittna, att allt vad jag sedan läxvägen fördes in i genom katekesen och Norbäcks teologi, det verkade absolut frånstötande, och hade jag icke haft annat än detta att hålla mig till, så hade med all säkerhet det sista bandet brutit.

Jag kan icke tro, att denna erfarenhet är något enastående. Det vore underligt, om icke människorna i allmänhet vore så danade, att de just under den ålder, varom det här är fråga — märk väl att det här gäller barnaåldern, 12—13-årstiden — skulle vara på ett helt annat sätt mottagliga just för dessa levande konkreta personliga framställningar som bibeln giver, utan att de i stället skulle påverkas av någonting så schematiskt, någonting så dött och så obegripligt som katekesens förklaringar. —

På samma gång som motionärerna i denna, den för mig avgörande, punkten tillgodose det viktigaste behovet, nämligen barnens rätt till religionsundervisning som verkligen fyller sitt ändamål, så synes mig, att de också på bästa möjliga sätt söka lösa andra svårigheter, som äro förbundna med denna fråga.

Aug. omlägg-
ning av
krästensoms-
undervisningen
i folkskolan.
(Forts.)

Vad först och främst lärarna beträffar så lösas de ur det samvetstvång, som de faktiskt nu äro underkastade. De tvingas icke till att med nödvändighet utan hänsyn till egen uppfattning inpränta dogmerna såsom »eviga sanningar». Det fordras blott av dem att de skola hava den takt och hänsynfullhet som erfordras för att låta barnen tillgodogöra sig bibelframställningarna och deras tillämpning på livet, så att de bliva så fruktbarande för dem som möjligt.

Nu har här under diskussionen talats åtskilligt om att lärarna skulle vara så oskickade för den uppgiften. Som generellt omdöme om en hel kår synes det mig innebära en ganska stor orättvisa. Lärarna ha ju dock fått sin utbildning, och det är ju icke något väsentligt annat motionärerna här tilltro dem än vad första bästa lekman anser sig kunna göra, nämligen tillämpa bibeln på livet. — I årtionden ha sådana bibelutläggningar och bibelförklaringar förekommit vid alla möjliga uppbyggelsemöten.

Herr Stadener lät förstå, att bibeln är någonting så synnerligen svårt att förstå, så att det behövdes en alldeles särskild träning för att därutinnan fylla fordringarna. Jag må väl säga, att ett dylikt uttalande av en präst i den evangelisk-luterska kyrkan, som berömmar sig av att hava satt bibeln i var mans hand, är i högsta grad ägnat att förvåna. Det är väl ändå den allmänna erfarenheten, att just i bibeln äro de religiösa sanningarna framställda med en sådan enkelhet, att var man, utan att hava någon särskild hög bildning på något sätt, kan tillgodogöra sig dem. Och då måtte man väl i allmänhet kunna säga, att lärarna, vilka dock som sagt hava fått en särskild utbildning och som man väl må hoppas skola bli allt bättre utbildade, böra vara något så när skickade att i detta stycke handleda barnen på ett pedagogiskt förståndigt sätt, så att bibellärdomarna bliva fruktbringande för dem.

Förresten, om det gäller dåliga lärare, skulle det bliva bättre om de dömas att inplugga död katekeskunskap? Är icke friheten religionens själva liv? Är det inte bättre att en lärare står fri inför det han skall lära barnen än att han av tvång måste lära dem som sanning vad han inte själv är övertygad om? Även för de mindre goda lärarna är det säkert bättre och ännu mer för de goda lärarna. Jag har mottagit ett starkt intryck av vad jag hört berättas av en lärjunge till Pontus Wikner. Denne varmt religiöse man, som lärare kanske mer älskad än någon lärare i Sverige någonsin varit, meddelade tack vare känslan att vara bunden under dogmtvånget, en religionsundervisning, som bokstavligen var en pina både för honom själv och dem som åhörde honom. Han vågade aldrig säga någonting »fritt ur hjärtat» vid denna undervisning, utan frågade ständigt: vad säger Nörtäck om detta? — han visste, att han alltid bevakades av argusögon, som lurade på att han skulle komma med någonting kätterskt. Han, som säkert icke begärde någonting bättre än

att få giva vad hans hjärta bjöd honom, gav sålunda en religionsundervisning som blev en enda suckan och plåga för honom och hans lärjungar.

Vad så föräldrarna beträffar, så synes mig att de alla borde kunna känna sig tillfredsställda, om religionsundervisningen består däri, att barnen få läsa bibeln. De som äro fritänkare — och det finns många sådana i våra dagar — kunna icke rimligen hava någonting emot att barnen, utan att tvingas att tro, få läsa själva urkunden till en religion, som våra fäder i århundratals hava bekänt sig till. Den, som uppreser sig häremot, har orimliga anspråk, som med rätta kunna tillbakavisas. Och vad de troende beträffar, borde de också vara tillfredsställda med en sådan undervisning. Vilja de sedan hava en dogmatisk överbbyggnad på den, står det dem fritt att, om de så vilja, skicka barnen till konfirmationsskolan eller till söndagsskolan. Men när i statens skolor meddelas en sådan undervisning, som består i läsning av vad som är det själva grundläggande elementet i kristendomen, borde de intet ha att anmärka.

Men så ha vi kyrkan, och den är icke tillfredsställd. Den fordrar, såsom utskottet uttrycker sig, att kravet på barnens fostran icke blott i kristlig, utan i statskyrklig riktning skall upprätthållas. Ja, det är stora anspråk detta, och det förefaller mig ändå som om det kunde hemställas, huruvida det icke vore en rimlig begäran att dessa anspråk något sänktes.

Såsom vi hava hört, fordra kyrkans representanter inte blott att det skall icke blott läsas religion i skolan, utan religionen skall behandlas såsom ett annat läroämne, skall innötas läxvis. Det vill med andra ord säga: man ratar bibeln, den duger icke, utan det skall först och främst vara en katekes som i barnen inpluggar just vad kyrkan lär. Med mindre går det icke. Ja, det är den gamla historien om alla religionsbekännelser: deras målsmän sätta alltid till sist bekännelsen över religionen. För bekännelsen hava de i forna tider offrat religionens yppersta bud och för bekännelsen vilja de också nu offra barnens religiositet. Hur det går med den blir något mycket sekundärt. Huvudsaken blir att barnen skola, om jag så får uttrycka mig, inexerceras i den kyrkliga dogmatiken. Men kanske det gentemot ett sådant uttalande, som nyss kom från den siste prästerlige talaren i ämnet, då han tyckte att frågan egentligen icke hörde hemma här, kunde vara tillåtet att hävda den uppfattningen, att våra skolor ändå äro svenska statens skolor och inte statskyrkans. Och den svenska staten har enligt min mening ett levande intresse av att barnen i dess skolor få inhämta icke religionsläxor, men en sådan religionskunskap som kan bliva fruktbarande för deras liv. Ty, såsom utskottet säger — fastän det vänder syftningen åt ett helt annat håll — det är dock för livet, icke för skolan som barnen skola lära.

Detta, att barnen verkligen erhålla en fruktbarande, karaktärsdanande, livsbestämmande religiös undervisning, synes mig

Aug. omläggning av kristendomsundervisningen i folkskolan.

(Forts.)

Ang. omlägg-
ning av
kristendoms-
undervisningen
i folkskolan.
(Forts.)

vara ett verkligt stort statsintresse. Och på den punkten råder det enligt min bestämda övertygelse för närvarande en ganska betänklig brist. Faktiskt är det nu så, att tusentals, många tusentals människor i vårt land komma att sakna all verklig religiös påverkan. Förr i tiden mottog folket en sådan — låt vara av lågt slag. Då kunde kyrkan med makt- och skräckmedel framkalla ett slags rädslans religiositet. Men dessa medel verka icke längre nu; och i stället för den mycket ofullkomliga religiositet, som i alla fall åstadkoms genom dem, satts ingenting alls. Ty katekesläxorna, de äro, såsom det sagts här förut, stenar i stället för bröd. De väcka avsmak för allt vad religion heter. Och så komma de unga att umbära denna sinnelagets riktning emot livets högsta värden, emot sanning, rättfärdighet, mildhet och kärlek, denna riktning som är så viktig till motvikt mot den naturliga självisheten och hänsynslösheten. Det är icke underligt, synes det mig, om det, såsom i våra dagar så ofta är fallet, klagas över en sinnelagets råhet och sedlig förvildning hos ungdomen.

Jag har under årtal känt denna stora brist i kristendomsundervisningen, och jag har också under årtal haft klart för mig att den enda praktiska möjligheten till bot på denna brist, är den som motionärerna hava anvisat. Därför är det också som jag vid detta tillfälle, trots den sena timmen, icke kunnat underlåta att taga till orda i en fråga, som ligger mig och många med mig så varmt om hjärtat. Jag vet nu icke om detta i minsta mån har kunnat gagna saken. Kanske har det icke alls varit fallet, ty jag vet ju att denna fråga tyvärr, såsom numera nästan alla frågor, kommer att avgöras från partisynpunkt. Man har också sett hur en »religiös» tidning givit parollen, att frukta danaerna, även när de komma med skänker: mot ett förslag som kommer från vänsterhåll är det bäst att ställa sig avvisande. Och naturligtvis kan saken icke förbättras därav att en mera bekant »fritänkare» som jag tagit till orda i den. För mig är det länge sedan den där plumpa åtskillnaden mellan »fritänkare» och »troende» såsom bestämmande i religiöst avseende, betydde någonting. Min erfarenhet är den, att det är mångfaldiga gånger som »fritänkare» gent emot bekännelsernas metafysiska delar kunna vara så varmt religiösa människor som några andra, medan sådana, som tro på varenda prick i en bekännelse, kunna i djupare mening vara utan religion. Men även om den gamla åtskillnaden mellan »fritänkare» och »troende» skall tillerkännas någon betydelse, vill jag hemställa huruvida det icke i en så vital fråga som denna ändå vore skäl i att följa Luthers gamla sats, att även om den Onde säger, att två gånger två är fyra, så giver jag honom rätt. Vore det icke skäl i att söka anlägga en saklig syn på denna sak, att verkligen eftertänka vad som här kan leda till det helas bästa, till barnens bästa i främsta rummet, till lärarnas bästa, till föräldrarnas bästa, till hela samhällets, till folkets bästa?

Jag slutar med denna vädjan till kammaren, och anhåller, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Ang. omläggning av kristendomsundervisningen i folkskolan.
(Forts.)

Herr Stadener: Det är ett oblikt öde, som ställt herr Hellberg och mig på var sin sida i denna debatt. Det är kanske brist på tillfälle att samtala om saken med varandra, som är orsaken därtill. Gärna och villigt tackar jag honom för det om personlig övertygelse och religiös förståelse vittnande anförande, som han här hållit. Det är i detta anförande åtskilligt av den art, att det icke är uteslutet att han kunnat bliva en lämplig ungdomslärare även i kristendomsämnet.

Men därav följer icke, att jag med honom kan förbise de svårigheter, som här möta, och helt enkelt proklamera, att kristendomen är liv, som kan och skall under skolans kristendomstimmar omedelbart överföras på barnen. Det går psykologiskt icke till på det sättet. Undervisningen måste även på det etiska och religiösa området alltid meddelas genom läroframställningar. Detta bestyrkes även, om det i dessa ting högsta föredömet undersökes: vill man iakttaga vår Frälsare och se, huru han gjorde, så finner man, att han gick samma väg. Han saknar ingalunda dogmatik i sin framställning, men å andra sidan förhindrade detta icke, att han gav liv på samma gång. Förhållandet mellan lära och liv är nämligen sådant, att man aldrig kan bevara det religiösa livet utan att man i någon mån giver det lärans form. Det förhåller sig härmed som med den parfym, som kan finnas på ett toalettbord. Man har den naturligtvis för vätskans egen skull men man måste städse förvara den i en flaska. Vill man icke längre hava den gamla flaskan, så skaffar man en ny. Men det måste alltid vara en flaska, som omsluter sitt innehåll. På samma sätt förhåller det sig med lära och liv. Man kan aldrig undvika en läroframställning vid den religiösa livsmeddelelsen.

Herr Hellberg får ursäkta mig, men jag beklagar, att det för hans vidkommande varit spilld möda, då jag i mitt första anförande försökte göra klart, att det enda möjliga valet står mellan den gamla katekesen, som jag är den första att önska bort med det snaraste av pedagogiska skäl, och en kristendomsundervisning utan alla läroböcker. Det val, som riksdagen redan 1903 gjort och som i dag av mig bringas i hågkomst, stod mellan den gamla katekesen och den nya lärobok, som kommer att framgå ur de ansträngningar, som nu göras, särskilt av det nya organet på detta område, folkskoleöverstyrelsen, och dess ledare och chef. Det är detta val, som föreligger oss till förnyat övervägande. Skulle vi i dag annullera vårt beslut av år 1903 och gå med på motioner eller vad reservanterna i utskottet ha yrkat, så skulle det betyda, att vi säga till folkskoleöverstyrelsen och dess chef, att de böra upphöra med alla försök att giva kristendomsämnet ny lärobok. Jag kan icke finna detta klokt. Den nuvarande chefen för folkskoleöverstyrelsen har, såsom påpekats, löst denna

Ang. omlägg-
ning av
kristendoms-
undervisningen
i folkskolan.
(Forts.)

fråga på läroverkens område och det synes mig verkligen, att man borde unna honom och hans styrelse den respittid de behöva för att göra samma försök på folkskolans område. Dessutom ligger i reservanternas yrkande någonting, som herr Hellberg också gick förbi; ett bifall till reservationen skulle nämligen jämväl betyda ett avlysande av alla försök att historiskt klart, lättfattligt och livfullt för barnen framställa kristendomens urhistoria. Jag går, herr talman, aldrig ifrån kravet på att när man undervisar barnen på denna för vår religion högviktiga punkt, skall man icke undanhålla dem en efter deras uppfattningsförmåga avpassad, sann och överskådlig, historiskt trogen bild av det folk och den omgivning, i vilken Frälsaren själv och hans apostlar levde. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets utlåtande.

Herr Hellberg: Bara två ord till herr Stadener.

Han säger, att kristendomen aldrig kan meddelas annat än i lärans form, och han tillägger, att Kristus själv meddelade den så. Då frågar jag: duger inte den form som han ansåg tillfredsställande och som jag tror är för barnen oändligt mycket mer fruktbringande än även den katekes, som till äventyrs kan sammansättas av en eller annan kommitté?

Vad sedan den historiska delen beträffar, så vill jag fästa uppmärksamheten på att motionärerna visst icke vilja utesluta den historiska framställningen utan de vilja också ha den med, fastän i annat sammanhang.

Herr Olsson, Oscar: Jag skall endast uppehålla kammaren en minut. Herr Stadener påvisade, att kristendomen icke är historia utan liv, och hävdade att den därför borde meddelas genom en lärobok. Jag vill hänvisa till vad läroverksrådet Johansson i detta sammanhang yttrar i fråga om bibeln och katekesen: »Skall man i detta avseende göra någon skillnad mellan de båda, så är det tvärt om så, att mångt och mycket i bibeln har ett mera omedelbart tillgängligt värde för oss än katekesen.»

Vidare, då herr Stadener ställt det kravet på oss, att vi skola kunna göra oss reda för vår religion, så framgår det tydligt av hans uttalande, att han anser, att folket icke kan uppfylla detta krav enbart på grundval av läsning av evangelierna utan endast med hjälp av en av statskyrkans prästerskap författad lärobok. Jag tror icke på detta, och därför yrkar jag fortfarande bifall till reservationen.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande utlåtande yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle avslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Ang. omläggning av kristendomsundervisningen i folkskolan.
(Forts.)

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslår kammaren utskottets hemställan och antager det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 47.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 14 och 16 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 49 under sjätte huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående ålderstillägg åt ett kvinnligt biträde i socialstyrelsen;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillsättning av tjänster vid länsstyrelsen i Stockholms län m. m.; och

nr 29, i anledning av väckt motion om efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter Christina Molin i Härnösand.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 14 och 16 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 30, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om beredande av förbättrad ställning åt vissa å domsagornas kanslier anställda skrivbiträden.

Om förbättrad ställning åt vissa å domsagornas kanslier anställda skrivbiträden.

I en inom andra kammaren väckt, till statsutskottet remitterad motion (nr 11) hade herr C. Lindhagen hemställt, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt låta utreda på vad sätt skrivbiträden, som vore i domsagornas kanslier på ett stadigvarande sätt sysselsatta med skrivarbete, måtte kunna erhålla fast anställning med rätt till sjukhjälp, semester och pension eller åtmin-

Om förbättrad
ställning åt
vissa å dom-
sagornas
kanslier an-
ställda skriv-
biträden.

(Forts.)

stone vissa skäligen förmåner, samt för riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att herr Lindhagens ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr a f E k e n s t a m: I allra största korthet tillåter jag mig att få göra ett yrkande om en liten ändring i utskottets motivering. I slutet av första stycket på andra sidan i betänkandet förekomma ett par ord, med vilka statsutskottet har givit sig in på frågan om en omreglering av häradshövdingarnas avlöningsförhållanden. Det är ju naturligtvis en sak, som det kan vara ganska olämpligt att i detta sammanhang behandla, och ännu mindre kan det vara lämpligt att så bestämt sätta denna omreglering i samband med den allmänna rättegångsreformen. Jag erkänner visserligen, att så kanske faktiskt kommer att bli förhållandet, men man skall väl ändå icke på förhand säga, som utskottet här gjort: »En dylik omreglering anser utskottet icke kunna ifrågakomma, innan ovan berörda utredning rörande en allmän rättegångsreform slutförts.» Man kan tänka sig sådana omständigheter, som att rättegångsreformen på allehanda sätt kommer att uppehållas och fördröjas, och det vore då kanske mycket orättvist att låta häradshövdingarne lida för detta. Vi ha ett flagrant exempel på någonting sådant, då läroverkslärarne länge fingo lida, därför att riksdagen uttalat, att latinet skulle intaga en annan ställning i undervisningsplanen än förut, innan någon löne-reglering skulle genomföras. Jag tillåter mig därför, herr talman, anhålla att dessa rader: »En dylik omreglering anser utskottet icke kunna ifrågakomma, innan ovan berörda utredning rörande en allmän rättegångsreform slutförts» måtte ur betänkandet utgå.

Herr J o n s s o n, O l o f: Jag anser mig till en början böra meddela, att andra kammaren har antagit utskottets förslag oförändrat, och vidare vill jag påpeka, att om man tager bort denna sats, så skulle den näst föregående komma att hänga i luften. Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr a f E k e n s t a m: Jag kan icke på något sätt medgiva, att det skulle vara nödvändigt att företaga en omjustering av den föregående satsen i utlåtandet, om mitt yrkande bifölles, men eftersom vi nu fingo höra, att andra kammaren redan har behandlat denna sak, och godkänt utskottets hemställan om avslag å motionärens yrkande, kan jag för tillfället låta udda vara jämt, och jag anhåller att få avstå från mitt yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 14 och 16 innevarande april bordlagda utlåtande nr 31, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående undersökning, i vad mån hos statens verk och myndigheter personer äro på ett stadigvarande sätt sysselsatta med städnings- och rengöringsarbete m. m.

Om undersökning ang. med städnings- och rengöringsarbete i statens verk sysselsatta personer.

I en inom andra kammaren väckt, till statsutskottet remitterad motion (nr 12) hade herr *C. Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta undersöka, i vad mån hos statens verk och myndigheter personer vore på ett stadigvarande sätt sysselsatta med städnings- och rengöringsarbete, samt därefter överväga i vilka fall och under vilka förutsättningar dylika biträden borde tillerkännas fast anställning eller åtminstone vissa skäliga med anställning förbundna förmåner såsom rätt till sjukhjälp, semester eller pension.

Utskottet hade i föreliggande uttalande på återopade grunder hemställt, att herr *Lindhagens* förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *S. H. Kvarnzelius*, *C. G. Ekman*, *A. C. Lindblad*, *K. V. Rydén* i Malmö, *N. A. Nilsson* i Kabbarp, *A. Anderson* i Rästock, *K. O. Strid* och *J. A. Ingvarson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av nu förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning beträffande de inom de centrala ämbetsverken med avseende på städnings- och rengöringsarbete m. m. förefintliga arbetsförhållanden omfattning och art i avsikt att utträna, huruvida ändring borde vidtagas i sättet för anställandet av de personer, som utförde berörda arbete eller vissa förmåner utöver de nu utgående borde dem beredas.

Herr *Ekman*, *Carl Gustaf*: Det vore kanske att över-skatta kammarens tålmod att efter de långa diskussioner, som förekommit här, påräkna kammarens uppmärksamhet för ett enligt mångas förmenande så obetydligt ärende som det, som behandlas i föreliggande utlåtande. Hur skulle det emellertid vara, herr talman, om vi skulle avsluta dagens sammanträde med att utan några långa resonemanger göra en efter mitt förmenande god och av rättvisa be-tingad gärning. Jag tror, att så skulle vara fallet, om vi bifölle vad som föreslås i den till utskottets betänkande fogade reservationen. Det förhåller sig så, att en motionär under flera år har påkal-lat uppmärksamheten på de hos statens verk och institutioner med städnings- och rengöringsarbeten sysselsatta och påyrkat viss ut-redning rörande deras ställning. Han har också hemställt, huru-vida det icke i sammanhang därmed skulle kunna tänkas, att man kunde bereda dem en fast ställning. En ärligen stigande minoritet har anslutit sig till hans uppfattning, att en utredning i denna sak bör företagas. Nu har minoriteten inom utskottet ansett, icke att utredningen borde gå ut på vad motionären föreslår men väl att man

Om undersökning ang. med städnings- och rengöringsarbete i statens verk sysselsätta personer.

(Forts.)

skulle undersöka, huruvida de nuvarande förhållandena verkligen äro rimliga och berättigade. Det anfördes inom utskottet, att själva avlöningarna icke kunna betraktas såsom ensartade i vissa fall och att de icke äro rättvisa i några andra fall. Det är kanske så ordnat, att till och med på detta område vissa personer utan att det på ringaste sätt är motiverat erhålla viss förtjänst på andras arbete. Därför hemställer utskottsminoriteten om en begränsad utredning i syfte att utröna, huruvida ändring bör vidtagas i sättet för anställandet av de personer, som utföra berörda arbete.

Jag hemställer om bifall till reservationen.

Herr Jonsson, Olof: När andra kammaren redan har antagit utskottets förslag, så förstår jag icke vad den föregående talarrens yrkande skall tjäna till. Icke kan man väl tro, att reservationen innebär en förbättring av motionärens förslag. Den är tvärt om en försämring så till vida, att den klipper av vad motionären har avsett, och resultatet skulle bliva, att när den första utredningen verkställdes, så kommer en utredning nummer två ovillkorligen att följa efter.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Det är vanligt, att en minoritet, som befinner sig i tillväxt — vilket i denna fråga varit förhållandet jämväl i andra kammaren i år, där minoritetens yrkande avlogs endast med några rösters majoritet — på det sättet främjar ett förslag, att man, jämväl när man finner att man för dagen icke kan vinna något resultat, likväl visar, att det är ett yrkande, som vinner terräng i riksdagen. Det är i detta syfte jag framställt mitt yrkande, som jag fortfarande vidhåller.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på förevarande utlåtande yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren med avslag å utskottets hemställan skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet afgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren, att till ett annat sammanträde uppskjuta handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan;

varjämte, likaledes på herr talmannens hemställan, kammaren medgav, att de anslag, som utfärdats till sammanträdet fortsättande på aftonen finge nedtagas.

Avgåvos och bordlades följande motioner:

nr 82, av herr *von Friesen*, om anslag till avlöning m. m. för en militieombudsman;

nr 83, av herr *Ljunggren, Elof*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om anslag för upplysnings- och undervisningsverksamhet för nykterhetens främjande; samt

nr 84, av herr *Pers*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande å ordinarie stat av statens veterinärbakteriologiska anstalt m. m.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 24, till Konungen, angående av riksdagen beslutade ändringar i rikets grundlagar.

Anmäldes och bordlades

bankoutskottets utlåtande nr 19, i anledning av riksdagens revisorers framställning angående placeringen av riksgäldskontorets kontanta medel, m. m., ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckta motioner dels av herr Olofsson i Digernäs om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning mot spel å utländska lotterier m. m., dels av herrar Lindhagen och Månsson om skrivelse till Kungl. Maj:t angående framförande till internationellt övervägande och eventuell överenskommelse av frågan om förbud mot penninglotterier m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade nådiga propositioner:

nr 117, angående anvisande av medel till vissa byggnadsföretag vid armén;

nr 127, angående det vissa anstalter tillkommande understöd för där intagna sinnesslöa, blinda dövstumma och fallandesjuka, som tillerkänts pensionstillägg eller understöd, enligt lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring;

nr 132, angående ändrad lydelse av § 15 i nådiga kungörelsen den 18 juni 1910 angående avlöningsreglemente för tjänstemän vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning;

nr 133, angående förstärkning av arbetskrafterna hos kammarkollegiet; samt

nr 134, angående användande av allmänna besparingar å riksstatens femte huvudtitel till modernisering av övningsbatteriet i exercishuset vid flottans station i Karlskrona m. m.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet avlämnade nådiga propositioner:

nr 119, angående åtgärder från det allmännas sida för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk;

nr 128, med förslag till ändrad lydelse av § 18 mom. 2 i förordningen den 22 juni 1883 angående en postsparbank för riket; och

nr 129, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse, till lag innefattande vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit och till lag om ändrad lydelse av 11 § i lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker.

Justerades elva protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarrens sammanträde avslutades kl. 5,45 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.